

Hallituksen esitys Eduskunnalle kansalaisuuslaiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi kansalaisuuslaki. Kansalaisuuslaissa säädettäisiin Suomen kansalaisuuden saamisesta, säilyttämisestä ja menettämisestä sekä kansalaisuusaseman määrittämisestä. Suomen kansalaisuus voitaisiin saada vanhemman Suomen kansalaisuuden, syntymäpaikan tai vanhempien keskinäisen avioliiton perusteella taikka hakemuksesta tai ilmoituksesta. Suomen kansalaisuus voitaisiin menettää isyyden kumoamisen perusteella, väärin tietojen antamisen perusteella tai sen perusteella, että henkilöllä ei ole riittäviä yhteyksiä Suomeen. Suomen kansalaisuudesta voitaisiin vapaut-

taa hakemuksen perusteella. Suomen kansalainen säilyttäisi kansalaisuutensa vaikka saisi hakemuksesta tai siihen verrattavalla tavalla vieraan valtion kansalaisuuden. Aikaisemman kansalaisuutensa menettäneelle ja hänen jälkeläiselleen varattaisiin mahdollisuus saada Suomen kansalaisuus takaisin ilmoitusmenettelyllä. Viranomaisten tehtävät säänneltäisiin nykyistä tarkemmin. Kansalaisuuteen liittyvä keskeinen käsitteistö määriteltäisiin.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2003 aikana.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	4
1. Johdanto	4
2. Nykytila.....	5
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	5
2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö	9
Kansalaisuudettomuuden välttäminen	9
Monikansalaisuus	9
Selvitetty henkilöllisyys	11
Asumisaika ja kielitaitoedellytys.....	11
Kansalaisuuden menettäminen	13
2.3. Nykytilan arviointi.....	15
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	15
Monikansalaisuuden hyväksyminen	16
Kansalaisuudettomuuden välttäminen ja vähentäminen.....	17
Kuuleminen	17
Selvitetyn henkilöllisyyden edellyttäminen	17
Menettelyn tehostaminen	18
Sukupuolten välisen tasa-arvon ja lasten oikeudellisen yhdenvertaisuuden paran-	18
taminen	18
Syntymämaaperiaatteen soveltaminen ja löytölapsen kansalaisuus.....	19
Kansalaistaminen ja kansalaisuus ilmoituksesta	20
Kansalaisuuden menettäminen	24
Muutoksenhaku	25
Muuta.....	25
4. Esityksen vaikutukset	25
4.1. Taloudelliset vaikutukset	25
4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	26
4.3. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan.....	26
5. Asian valmistelu ja lausunnot.....	26
6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	28
6.1. Riippuvuus muista esityksistä.....	28
6.2. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista.....	28
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	29
1. Lakiehdotuksen perustelut.....	29
1 luku. Yleiset säännökset.....	29
2 luku. Suomen kansalaisuus syntymän perusteella	34
3 luku. Suomen kansalaisuus hakemuksesta	38

4 luku.	Suomen kansalaisuus ilmoituksesta.....	52
5 luku.	Suomen kansalaisuuden menettäminen ja säilyttäminen	55
6 luku.	Kansalaisuusaseman määrittäminen ja viranomaisilmoitukset.....	59
7 luku.	Muutoksenhaku	62
8 luku.	Erinäiset säännökset.....	62
9 luku.	Voimaantulo ja siirtymäsäännökset	67
2.	Tarkemmat säännökset	70
3.	Voimaantulo	70
4.	Säätämistäjärjestys	70
LAKIEHDOTUS.....		74
	Kansalaisuuslaki	74

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Perustuslain 5 §:ssä säädetään Suomen kansalaisuudesta. Suomen kansalaisuuden saamisen ja menettämisen perusteista on säädetty lailla. Kansalaisuus saadaan syntymän ja vanhempien kansalaisuuden perusteella taikka ilmoituksesta tai hakemuksesta. Kansalaisuudesta voidaan vapauttaa, mutta vapauttaminen ei saa johtaa kansalaisuudettomuuteen.

Kansalaisuuslaissa (401/1968) säädetään kansalaisuuden saamisesta, säilyttämisestä, menettämisestä ja siitä vapautumisesta. Laisa säädetään myös Ulkomaalaisviraston toimivallasta Suomen kansalaisuuden määrittäjänä. Kansalaisuusasetuksella (699/1985) säädetään tarkemmin kansalaisuuden saamisen, säilyttämisen, menettämisen ja siitä vapautumisen perusteista sekä viranomaisten tehtävistä.

Kansalaisuuslaissa säädetään kansalaisuudesta eli yksilön ja valtion välisestä keskeisestä, lainsäädännöllisestä siteestä. Laki kohdistuu kaikkiin Suomen kansalaisiin, koska siinä säädetään perusteista, joilla Suomen kansalaisuus siirtyy sukupolvelta toiselle. Laki kohdistuu myös ulkomaalaisiin, koska siinä säädetään perusteista, joilla ulkomalainen saa Suomen kansalaisuuden.

Kansalaisuuden merkitys on viime aikoina kokonaisuudessaan vähentynyt verrattaessa yksilön oikeuksia valtion omien kansalaisten ja muiden välillä. Kansalaisuuden merkitystä voidaan kuitenkin edelleen pitää huomattavana etenkin kriisitilanteissa ja verrattaessa kansalaisuudettoman tilannetta henkilöön, jolla on jonkin valtion kansalaisuus. Tietyn valtion kansalaisuuden arvostus tai sen puuttuminen perustuu asianomaisen valtion asemaan muiden valtioiden joukossa ja siihen, millaisen elinympäristön valtio tarjoaa asukkailleen. Kansalaisuus liitetään usein ensisijaisesti kansalliseen passiin. Kansalaisuudella on kuitenkin periaatteellisesti huomattavasti tärkeämpi merkitys siihen liittyvien yhteis-

kunnallisten osallistumisoikeuksien ja kansalaisuuteen liittyvien velvollisuuksien perusteella.

Kansalaisuuden hakeminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Valtion etuna voidaan pitää valtiossa pysyvästi asuvan ulkomaalaisväestön halukkuutta saada valtion kansalaisuus. Valtion etuna on kuitenkin myös ulottaa kansalaisuus vain siihen väestönosaan, joka haluaa asua pysyvästi valtiossa siinä vallitsevien laillisuusarvojen mukaisesti, ja joka pystyy itsenäisesti osallistumaan yhteiskuntaan. Saatetaan myös katsoa, että valtion etuna on säilyttää myös sen ulkopuolelle muuttaneet kansalaiset kansalaisinaan niin kauan kuin näillä säilyy kiinteä yhteys valtioon. Kansalaistamisella eli kansalaisuuden myöntämisellä hakemuksen perusteella on oltava syvempi merkitys kuin pelkästään Suomen saaminen maasta muuton tai matkustamisen helpottamiseksi. Kansalaisuuden myöntämisessä on otettava huomioon sekä yksilön että valtion etu.

Voimassa olevan lain syntyjajankohtana ulkomaalaisväestön osuus oli nykyistä huomattavasti pienempi ja suuri osa ulkomaalaisväestöstä oli muuttanut maahan suomalaisen puolisonsa takia. Nykyisin Suomen kansalaisuutta hakee usein kokonaan ulkomalainen perhe.

Voimassa oleva kansalaisuuslainsäädäntö on puutteellinen ja osittain vanhentunut. Säännökset on laadittu ylimalkaisesti ja täten ne jättävät paljon sijaa erilaisille tulkinnoille. Lain periaatteet eivät puutteellisen sääntelyn vuoksi aina toteudu käytännössä, koska lainsäädännössä ei ole riittävästi otettu huomioon niiden käytännön soveltamista. Tästä aiheutuu sekä yksilön että viranomaisten kannalta ongelmallisia tilanteita. Laki ei tarpeeksi hyvin suojaa yksilön oikeusturvaa. Laki ei myös anna viranomaisille tarpeeksi mahdollisuuksia selviytyä niille säädetyistä tehtävistä. Lain osittainen vanhentuneisuus ilmenee sen säännösten taustalla olevissa periaatteissa, joita ei voida enää pitää oikeudenmukai-

sina tai tarkoituksenmukaisina.

Nykyisen lainsäädännön puutteiden korjaamiseksi ehdotetaan säädettäväksi uusi kansalaisuuslaki, jossa säädettäisiin voimassa olevaa lakia tarkemmin Suomen kansalaisuuden saamisen, säilyttämisen ja menettämisen perusteista, kansalaisuusaseman määrittämisestä sekä viranomaisten tehtävistä. Uudistuksella toteutettaisiin ja edistettäisiin hyvää hallintoa ja oikeusvarmuutta ja lain periaatteiden tehokasta toteutumista käytännössä. Sillä pyrittäisiin myös vastaamaan yhteiskunnan muutosten aiheuttamiin tarpeisiin.

Lain 1 luvussa ehdotetaan säänneltävän lain soveltamisalasta ja tavoitteista, laissa käytetyistä määritelmistä, sekä keskeisistä toimivaltakysymyksistä ja periaatteista. Lain 2 luvussa ehdotetaan säädettäväksi Suomen kansalaisuuden saamisesta syntyessä ja syntymän perusteella. Ehdotuksessa kansalaisuuden myöntäminen hakemuksesta ja ilmoituksesta on jaoteltu eri lukuihin asian selkeyttämiseksi, ja koska saantiperusteilla on periaatteellisesti merkittävä ero. Lain 3 luvussa ehdotetaan säädettävän kansalaistamisesta. Luvun alussa luetellaan kaikille hakijoille yhteiset, kansalaistamisen yleiset edellytykset. Sen jälkeen ehdotetaan säädettävän edelleen kaikkia hakijoita koskevista periaatteista (asumisaikaan ja kielitaitoedellytykseen liittyvät säännökset). Tämän jälkeen luetellaan yksilöllisiin syihin liittyvät poikkeusperusteet sekä pakolaisen asemaan tai kansalaisuusasemaan liittyvät poikkeusperusteet. Lain 4 luvussa ehdotetaan säädettävän Suomen kansalaisuuden myöntämisestä ilmoituksen perusteella. Lain 5 luvussa ehdotetaan säänneltävän Suomen kansalaisuuden menettämistavat, joita olisivat kansalaisuuden menettäminen viranomaisen päätöksellä ja menettäminen suoraan lain nojalla 22-vuotiaana riittävän yhteyden puuttumisen vuoksi sekä vapautuminen hakemuksen perusteella. Luvussa säänneltäisiin myös kansalaisuuden säilyttämisestä sen 22-vuotiaana menettämisen sijasta. Lain 6 luvussa ehdotetaan säädettävän kansalaisuusaseman määrittämisestä sekä viranomaisten tehtävistä. Lain 7 luvussa ehdotetaan säädettävän muutoksenhausta ja lain 8 luvussa lain erinäisistä säännöksistä. Lain 9 luku sisältäisi voimaantulosäännöksen ja siirtymäsäännökset.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Nykyinen kansalaisuuslaki tuli voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1968 ja kansalaisuusasetus 1 päivänä syyskuuta 1985.

Voimassa oleva kansalaisuuslaki suhtautuu kielteisesti varsinkin aikuisten monikansalaisuuteen. Monikansalaisuudella eli niin sanotulla kaksoiskansalaisuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilö on samanaikaisesti yhtä useamman valtion kansalainen. Monikansalaisella voi täten olla kaksi tai useampi kansalaisuus. Jos Suomen kansalaisella on myös jonkin vieraan valtion kansalaisuus, häntä pidetään Suomessa Suomen kansalaisena. Myös ulkomailla oleskelevaa Suomen kansalaista, jolla on lisäksi jonkin vieraan valtion kansalaisuus, Suomen viranomaiset pitävät Suomen kansalaisena, mutta muiden valtioiden viranomaiset eivät välttämättä pidä häntä Suomen kansalaisena. Suomessa oleskelevan ulkomaalaisen monikansalaisen oleskeluoikeus ulkomaalaislainsäädännön mukaan määräytyy sen mukaan, mikä ulkomaalaisen kannalta on edullisinta. Ulkomaalaislainsäädännössä pohjoismaan kansalaiseen ja Euroopan talousalueen kansalaiseen sovelletaan erityissäännöksiä muihin ulkomaalaisiin verrattuna.

Monikansalaisuuteen on kansainvälisessä oikeudessa perinteisesti suhtauduttu torjuvasti. Monikansalaisuutta on pidetty haitallisena etenkin turvallisuuspoliittiselta kannalta, kansalaisten suojelun kannalta ja tarkoituksenmukaisuussyistä. Viime aikoina suhtautuminen on kuitenkin yleisesti muuttunut myönteisemmäksi. Suhtautumistavan muutos liittyy siihen, että kansalaisuuden merkitys on kokonaisuudessaan vähentynyt. Monikansalaisuutta ei voida kaikissa tilanteissa estää. Näin ollen on tilanteita, joissa Suomen kansalainen voi samanaikaisesti olla myös jonkin vieraan valtion kansalainen.

Voidaan sanoa, että nykyinen kansalaisuuslaki ja kansalaistamiskäytäntö pyrkivät rajoittamaan monikansalaisuutta. Myös Suomen aikaisempi kansalaisuuslainsäädäntö on suhtautunut kielteisesti monikansalaisuuteen. Suhtautumista ei ole selkeästi perusteltu hal-

lituksen esityksissä. Kielteisen suhtautumisen taustalla tärkeimpinä tekijöinä voidaan kuitenkin pitää tarkoituksenmukaisuus- ja turvallisuusnäkökohtia. Ei ole pidetty tarkoituksenmukaisena, että Suomesta ulkomaille muuttanut Suomen kansalainen, joka hankkii asuinvaltionsa kansalaisuuden, jäisi Suomen kansalaiseksi. Ei ole myös pidetty tarkoituksenmukaisena, että Suomen kansalaisuus siirtyisi sukupolvesta toiseen, jos henkilöllä ei ole mitään tai ainoastaan hyvin heikot yhteydet Suomeen.

Turvallisuusnäkökohdat liittyvät etenkin Suomessa asuvien ulkomaalaisten kansalaistamiseen. Ei ole pidetty suotavana, että Suomeen syntyisi vähemmistöjä, joilla olisi sekä Suomen että jonkin vieraan valtion kansalaisuus. Tällaisen tilanteen on ajateltu saattavan aiheuttaa paitsi lojaliteettiristiriitoja esimerkiksi tietynlaisissa tehtävissä, jos henkilön kummankin kansalaisuusvaltion edut ovat ristiriidassa keskenään, myös ulkopuolista pyrkimystä vaikuttaa valtion asioihin vähemmistöjen kautta, jolla on kummankin valtion kansalaisuus.

Voimassa olevan kansalaisuuslain mukaan lapsi saa syntyessään Suomen kansalaisuuden, jos hänen äitinsä on Suomen kansalainen (1 §:n 1 momentin 1 kohta). Jos lapsen isä on Suomen kansalainen ja äiti ulkomaalainen, lapsi saa syntymänsä perusteella Suomen kansalaisuuden, jos vanhemmat ovat hänen syntyessään avioliitossa keskenään (1 §:n 1 momentin 2 kohta). Lapsi saa Suomen kansalaisuuden myös silloin, jos lapsen isä on lapsen syntyessä kuollut, mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen ja avioliitossa lapsen ulkomaalaisen äidin kanssa (1 §:n 1 momentin 3 kohta). Suomessa syntyvä lapsi saa syntymäpaikkansa perusteella Suomen kansalaisuuden, jos lapsi ei muutoin saisi minkään valtion kansalaisuutta (1 §:n 1 momentin 4 kohta).

Suomessa tavattavaa löytölasta pidetään Suomen kansalaisena niin kauan, kuin häntä ei ole todettu vieraan valtion kansalaiseksi (1 §:n 2 momentti).

Suomalaisen miehen ja ulkomaalaisen naisen avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi saa Suomen kansalaisuuden vanhempiensa keskinäisen avioliiton perusteella tai kansalaisuusilmoituksesta laissa säädetyn edellytyk-

sin (3 ja 3 a §).

Suomen kansalaisen ulkomaalaisella ottoplapsella on oikeus saada Suomen kansalaisuus kansalaisuusilmoituksesta laissa säädetyn edellytyksin (3 b §).

Ulkomaalainen voi saada Suomen kansalaisuuden hakemuksesta laissa säädetyn edellytyksin (4 §). Ratkaisevalla viranomaisella on harkintavaltaa eikä ulkomaalaisella ole ehdotonta oikeutta saada kansalaisuutta hakemuksesta, vaikka hän täyttäisi säädetty edellytykset. Toisaalta edellytyksistä voidaan myös poiketa. Kansalaistamisen edellytyksinä mainitaan täysi-ikäisyys, viiden vuoden yhtäjaksoinen asuminen Suomessa, kunnallinen elämä ja turvattu toimeentulo. Kansalaistamisen lähtökohtaisena edellytyksenä pidetään selvitettyä henkilöllisyyttä. Suomen tai ruotsin kielen taitoa ei laissa mainita kansalaistamisen edellytyksenä. Kansalaisuusasetuksen mukaan hakijan on kuitenkin liitettävä hakemukseensa selvitys suomen tai ruotsin kielen taidosta. Hakija voi omassa hakemuksessaan hakea Suomen kansalaisuutta myös huollossaan olevalle alaikäiselle, Suomessa asuvalle lapselle.

Vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaan viiden vuoden asumisaikaedellytyksestä poiketaan seuraavasti: entiseltä Suomen kansalaiselta ja Suomen kansalaisen huollossa olevalta lapselta edellytetään, että hän asuu Suomessa, Suomen kansalaisen aviopuolisolta edellytetään kolmen vuoden Suomessa asumista, jos voimassa oleva avioliitto on kestänyt vähintään kaksi vuotta, ja muun pohjoismaan kansalaiselta edellytetään vastavuoroisuussyystä kahden vuoden Suomessa asumista. Vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaan toimeentuloedellytyksestä poiketaan, jos hakija on asunut Suomessa kaksi vuotta yli häneltä normaalisti vaadittavan ajan.

Kansalaistamisen edellytyksenä voidaan pitää myös senhetkisestä kansalaisuudesta vapautumista. Tätä ei kuitenkaan edellytetä Suomessa pakolaisen asemassa olevalta eikä siltä, jonka on mahdollonta vapautua kansalaisuudestaan kansalaisuusvaltionsa lainsäädännön tai siellä noudatetun käytännön perusteella. Edellytys liittyy monikansalaisuuden estämiseen, johon laki varsinkin aikuisien osalta pyrkii.

Laissa on erotettu tiettyjä henkilöryhmiä,

joilla on katsottu olevan oikeus Suomen kansalaisuuteen. Näille henkilöryhmille on varattu mahdollisuus saada Suomen kansalaisuus hakemusta yksinkertaisemmalla tavalla. Ilmoituksen ratkaisevalla viranomaisella ei ole harkintavaltaa; jos edellytykset täyttyvät, kansalaisuus myönnetään. Jos taas yksikin edellytyksistä jää täyttymättä, ulkomaalainen ei voi saada Suomen kansalaisuutta ilmoituksesta. Jokaisella ilmoitustyypillä on omat edellytyksensä. Edellä on mainittu ilmoitukseen oikeutettuna suomalaisen miehen ja ulkomaalaisen naisen avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi ja Suomen kansalaisen ulkomaalainen ottolapsi. Muita ilmoitukseen oikeutettuja ovat 18 vaan ei 23 vuotta täyttänyt, joka on asunut Suomessa vähintään 10 vuotta (5 §), entinen syntyperäinen Suomen kansalainen, joka on muuttanut Suomesta 18 vuotta täytettyään ja on viimeksi kuluneet kaksi vuotta jälleen asunut Suomessa (6 §) ja muun pohjoismaan kansalainen (10 §:n 4 ja 5 momentti). Kansalaisuuslakiin ja kansalaisuuslain muuttamisesta annettuun lakiin sisältyivät siirtymäsäännökset, joilla varattiin mahdollisuus saada Suomen kansalaisuus takaisin sen avioliiton perusteella menettäneelle ja lapselle, jonka äiti on Suomen kansalainen.

Suomen kansalaisuuden menettää se, joka saa vieraan valtion kansalaisuuden hakemuksesta tai siihen verrattavalla tavalla (8 §:n 1 kohta). Kansalaisuuden menettää myös se, joka ryhtymällä vieraan valtion palvelukseen saa sen kansalaisuuden (8 §:n 2 kohta). Vieraan valtion palvelukseen ryhtymisellä tarkoitetaan sekä siviili- että sotilaspalvelusta. Molemmat lainkohdat edellyttävät henkilön itsensä tai 8 §:n 1 kohdan mukaisessa tapauksessa lapsen huoltajan aktiivista toimintaa. Lapsi saattaa menettää Suomen kansalaisuuden lisäksi sillä perusteella, että lapsen vanhempi tulee vieraan valtion kansalaiseksi 8 §:n 1 tai 2 kohdan mukaisesti, ja lapsi suoraan lain nojalla vanhemman kansalaisuuden saamisen perusteella (8 §:n 3 kohta).

Laissa valtiolle varataan mahdollisuus tehdä vieraan valtion kanssa sopimus, jonka perusteella voitaisiin säännellä Suomen kansalaisuuden menettämistä (8 a §). Tällaisia sopimuksia ei ole tehty.

Suomen kansalaisuuden menettää suoraan lain nojalla 22 vuotta täyttäessään Suomen

ulkopuolella syntynyt henkilö, jolla on Suomen kansalaisuuden lisäksi jonkin vieraan valtion kansalaisuus, ja jolla ei ole riittäviä yhteyksiä Suomeen. Säännöksen tarkoituksena on katkaista Suomen kansalaisuuden siirtyminen seuraaville sukupolville sellaisten henkilöiden kohdalla, joilla ei ole mitään tai vain hyvin vähän yhteyksiä Suomeen. Riittävä yhteys katsotaan olevan, jos henkilö on asunut Suomessa tai oleskellut täällä yhteenkuluvuutta Suomeen osoittavissa olosuhteissa (8 b §:n 1 momentti). Tällaisina olosuhteina pidetään muun muassa säännöllistä vapaa-ajan oleskelua Suomessa taikka tilapäistä oleskelua täällä opiskelun tai työskentelyn vuoksi. Myös varusmies- tai siviilipalvelun suorittamisen Suomessa katsotaan osoittavan riittävää yhteyttä Suomeen kansalaisuuden säilymiseksi. Suomen kansalaisuuden menettämisen voi estää kansalaisuuden säilyttämishakemuksen tekemisellä ennen kuin täyttää 22 vuotta (8 b §:n 2 momentti). Kansalaisuuden säilyminen hakemuksen perustella edellyttää myönteistä päätöstä hakemukseen.

Jos henkilö menettää kansalaisuutensa 8 b §:n 1 momentin perusteella, sen menettää samalla hänen lapsensa (8 b §:n 3 momentti). Lapsi ei kuitenkaan menetä kansalaisuuttaan, jos hän on saanut sen muulla perusteella kuin kansalaisuuden menettävältä vanhemmaltaan, esimerkiksi toiselta vanhemmaltaan. Lapsi ei menetä kansalaisuuttaan myöskään silloin, jos kansalaisuuden menettäminen johtaisi kansalaisuudettomuuteen.

Suomen kansalaisuudesta voi vapautua hakemuksen perusteella, jos henkilöllä on myös jokin muu kansalaisuus tai hän on saamassa sellaisen (9 §). Suomessa asuvaa ei yleensä vapauteta Suomen kansalaisuudesta.

Ulkomaalaisvirasto antaa päätöksen kansalaisuushakemukseen ja -ilmoitukseen, hakemukseen kansalaisuuden säilyttämisestä ja kansalaisuudesta vapauttamista koskevaan hakemukseen. Virasto voi myös ratkaista, onko henkilö Suomen kansalainen tai onko hän ollut Suomen kansalainen (13 §). Jos Ulkomaalaisvirasto toteaa, että henkilön kansalaisuus on muu kuin mikä väestötietojärjestelmään on merkitty, virasto ilmoittaa siitä Väestörekisterikeskukselle (kansalaisuusasetuksen 11 §:n 2 momentti). Ulkomaalaisvi-

raston päätöksestä saa valittaa laillisuuspe- edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen (13
rusteella hallinto-oikeuteen ja asianosainen a §).

KANSALAISSUUSHAKEMUKSET 1995 - 2001

VIREILLE TULLEET JA RATKAISTUT KYMMENEN SUURINTA HAKIJAKANSALAISSUUTTA, HENKILÖMÄÄRÄ

VIREILLE TULLEET, HENKILÖMÄÄRÄ

KANSALAISSUUS	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Yht.
Somalia	75	619	1539	484	577	420	325	4 039
Kansalaisuudeton	661	1 207	852	436	194	117	86	3 553
Venäjän feder.	94	229	784	914	884	815	534	4 254
Viro	31	192	448	411	316	334	223	1 955
Irak	77	95	269	391	229	425	355	1 841
Vietnam	314	274	435	291	192	128	118	1 752
Iran	136	147	245	161	140	257	157	1 243
Jugoslavia	8	23	95	102	223	286	363	1 100
Turkki	136	124	154	138	143	121	76	892
Kiina	104	114	124	78	93	40	56	609
MUUT YHTEEN- SÄ	589	611	939	892	766	883	778	5 458
KAIKKI YHTEENSÄ	2 225	3 635	5 884	4 298	3 757	3 826	3 071	26 696

RATKAISTUT, HENKILÖMÄÄRÄ

KANSALAISSUUS	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Yht.
Kansalaisuudeton	155	175	319	1 023	1 246	223	235	3 376
Venäjän feder.	7	8	15	52	147	722	850	1 801
Somalia	-	1	7	179	417	386	296	1 286
Vietnam	20	70	151	327	170	170	174	1 082
Viro	-	4	6	39	105	408	389	951
Irak	5	5	7	79	96	188	235	615
Iran	1	33	49	149	131	112	75	550
Turkki	18	12	30	78	141	110	112	501
Marokko	31	39	78	126	86	45	43	448
Kiina	8	12	41	114	75	37	51	338
MUUT YHTEEN- SÄ	147	192	211	631	482	729	828	3 220
KAIKKI YHTEENSÄ	392	551	914	2 797	3 096	3 130	3 288	14 168

VIREILLE TULLEET JA RATKAISTUT KANSALAIUUSILMOITUKSET 1995-2001

Kansalaisuusilmoitukset	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Yhteensä
Vireille tulleet	283	317	378	429	343	436	480	2 666
Ratkaistut	288	321	350	422	362	446	495	2 684

KANSALAIUUTTA KOSKEVAT TIEDUSTELUT JA SELVITYKSET

Ratkaistut, henkilömäärä									
KANSALAIUUS	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002*	Yhteensä
Vireille tulleet	2184	1337	1285	1945	1448	1036	1080	673	10 988
Ratkaistut	1482	1313	1323	2403	1856	1046	1092	687	11 202

* tammi-heinäkuu

2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Valtion tunnusmerkistöön luetaan yleensä kuuluviksi muun muassa tietty alue ja tällä alueella asuva pysyvä väestö. Valtion kansalaisuus määrittää näin ollen osaltaan valtion olemassaoloa. Kansalaisuudelle ja kansalaisuuslainsäädännölle on leimallista, että niiden katsotaan kuuluvan mitä suurimmassa määrin valtion suvereniteettiin. Toisaalta valtion suvereniteettia rajoittavat kansainvälisessä oikeudessa yleisesti hyväksytyt periaatteet, joihin sisältyy valtioille kuuluvien oikeuksien lisäksi myös näille kuuluvia velvollisuuksia. Etenkin Euroopan neuvoston vuonna 1997 hyväksytyllä ja vuonna 2000 voimaantulleella kansalaisuutta koskevalla yleissopimuksella, European Convention on Nationality, ETS N° 166 (jäljempänä kansalaisuusyleissopimus) luodaan puitteet hyvälle hallinnolle kansalaisuuteen liittyvissä asioissa, joissa on otettava huomioon sekä valtion että yksilön etu.

Kansalaisuudettomuuden välttäminen

Yksilön kannalta on tärkeää, että hänellä on jonkin valtion kansalaisuus. Tilanteita, joissa yksilöllä ei ole minkään valtion kansalaisuutta, pyritään kansainvälisessä oikeudessa välttämään. Kansalaisuudettomuustapauksia syntyy, jos lapsi ei saa syntyessään eikä syntymänsä perusteella vanhempansa eikä syntymävaltionsa kansalaisuutta. Henkilö voi myös menettää kansalaisuutensa siten, että

hän jää kansalaisuudettomaksi.

Kansalaisuusyleissopimuksen keskeisiä periaatteita on kansalaisuudettomuuden estäminen ja vähentäminen. Tähän liittyen Euroopan neuvosto on vuonna 1999 hyväksynyt myös suosituksen valtioille kansalaisuudettomuuden estämiseksi ja vähentämiseksi, Recommendation no. R(99) 18 on the avoidance and the reduction of statelessness. Muita tärkeitä kansainvälisiä sopimuksia kansalaisuudettomuuden estämiseksi ja vähentämiseksi ovat Yhdistyneiden kansakuntien (YK) yleissopimukset kansalaisuudettomien oikeusasemasta vuodelta 1954 (SopS 80/1968) ja kansalaisuudettomuuden vähentämisestä vuodelta 1961 (Convention Relating to the Status of Stateless Persons, Convention on the Reduction of Statelessness).

Monikansalaisuus

Kukin valtio päättää itsenäisesti suhtautumisestaan monikansalaisuuteen. Valtio saattaa suhtautua monikansalaisuuteen kielteisesti tai myönteisesti. Samassa valtiossa suhtautumistapa eri väestöryhmien monikansalaisuuteen voi myös vaihdella. Erot suhtautumistavassa johtuvat lähinnä historiallisista, yhteiskunnallisista tai maantieteellisistä syistä taikka tarkoituksenmukaisuussyistä ja ne ilmenevät kunkin valtion lainsäädännöstä ja soveltamiskäytännöstä. Lainsäädännölliset ja käytännölliset erot valtioiden välillä johtavat usein ongelmallisiin tilanteisiin sekä lainsoveltajan että yksilön kannalta. Yhteiskuntien kansainvälistyminen on johtanut siihen, että

yhä suurempi joukko ihmisiä tuntee yhteenkuuluvuutta useampaan kuin yhteen valtioon. On myös osoitettavissa, että monikansalaisuudesta on hyötyä ja haittaa sekä valtiolle että yksilölle. Monikansalaisuus hyödyttää yksilöä esimerkiksi siten, että hänellä on täysivaltaiset oikeudet useammassa kuin yhdessä valtiossa. Hän ei tarvitse lupaa maahanmuuttoon, asumiseen tai työntekoon kaikissa niissä valtioissa, joiden kansalaisuus hänellä on. Hänellä on lisäksi mahdollisuus osallistua yhteiskunnalliseen elämään, äänestää ja asettua ehdokkaaksi kaikissa kansalaisuusvaltioissaan. Toisaalta, monikansalaisuudesta saattaa olla yksilölle haittaa, jos hän joutuu vaikeuksiin kansalaisuusvaltiossaan eikä hänen toinen kansalaisuusvaltionsa voi tällöin aina auttaa häntä. Monikansalainen saattaa myös joutua suorittamaan asevelvollisuuden kaikissa kansalaisuusvaltioissaan. Turvallisuuskäsitteistä monikansalaisuutta saatetaan pitää ongelmallisena valtion kannalta, koska monikansalaisuuden voidaan ajatella johtavan lojaalisuuteen useammalle kuin yhdelle valtiolle.

Yleensä myös monikansalaisuuteen myönteisesti suhtautuvat valtiot rajoittavat kansalaisuuden esteetöntä siirtymistä sukupolvelta toiselle tilanteissa, joissa henkilöllä ei ole enää lainkaan tai vain hyvin heikko yhteys valtioon. Rajoittaminen kohdistuu yleensä ulkomailla asuvaan väestönosaan. Näillä henkilöillä on usein useamman kuin yhden valtion kansalaisuus. Rajoittaminen toteutetaan lainsäädännössä yleensä joko siten, että valtion kansalaisuus menetetään suoraan lain nojalla yhteyksien puuttumisen perusteella tai valtion kansalaisuuden saamista rajoitetaan valtion ulkopuolella syntyneiden kohdalla. Valtion noudattama ensisijainen periaate kansalaisuuden saamisessa syntyessä tai syntymän perusteella sanelee yleensä suhtautumisen myös edellä mainittuun rajoittamiseen. Jos kansalaisuuden saaminen syntyessä tai syntymän perusteella määräytyy ensisijaisesti vanhemman kansalaisuuden perusteella, valtio rajoittaa kansalaisuuden siirtymistä yleensä kansalaisuuden menettämissäännöksellä (esimerkiksi Ruotsi). Jos taas valtio noudattaa ensisijaisesti syntymäperiaatetta syntyessä tai syntymän perusteella saatavan kansalaisuuden määräytymisessä, valtio

pyrkii yleensä rajoittamaan kansalaisuuden siirtymistä siten, että ulkomailla syntyvä lapsi ei aina saa valtion kansalaisuutta, vaikka hänen vanhemmallaan olisi valtion kansalaisuus (esimerkiksi Yhdistynyt kuningaskunta ja Amerikan yhdysvallat). Kansalaisuuden esteettömän siirtymisen rajoittamista etenkin valtion ulkopuolella asuville monikansalaisille voidaan perustella myös YK:n oikeudellisen elimen, Kansainvälisen tuomioistuimen (International Court of Justice) Nottebohm-tapauksen (Nottebohm Case, I.C.J. Reports 1955) käsittelyssä esitellyn tehokkaan kansalaisuuden periaatteella. Tapaukseen viitataan myös vuoden 1997 kansalaisuusyleissopimuksessa. Tehokkaan kansalaisuuden periaatteella tarkoitetaan kansainvälisessä oikeudessa todellista ja riittävää yhdyssidettä yksilön ja valtion välillä. Jos kansalaisuusside ei täytä tehokkaan kansalaisuuden edellytystä, toisten valtioiden ei Kansainvälisen tuomioistuimen perusteella yksittäistapauksessa tarvitse tunnustaa kansalaisuuden olemassaoloa.

Kansalaisuusyleissopimus suhtautuu neutraalisti monikansalaisuuteen. Se jättää valtiolle mahdollisuuden suhtautua monikansalaisuuteen parhaaksi katsomallaan tavalla, myönteisesti tai kielteisesti. Valtioiden luokittelu monikansalaisuuteen hyväksyvästi tai kielteisesti suhtautuviin ei ole yksiselitteistä. Valtio saattaa pitää itseään monikansalaisuuteen kielteisesti suhtautuvana, vaikka lainsäädäntöön ei sisältyisi kattavaa kansalaisuuden menettämissäännöstä taikka kansalaisuuden käytännössä ei sovellettaisi yhden kansalaisuuden periaatetta. Seuraavassa valtiot on luokiteltu monikansalaisuuteen myönteisesti tai kielteisesti suhtautuviin sen perusteella, miten ne pääasiallisesti lainsäädännössään ja/tai soveltamiskäytännössään suhtautuvat.

Pohjoismaista monikansalaisuuteen suhtautuu hyväksyvästi Ruotsi. Ruotsin uusi kansalaisuuslaki (Lag om svenskt medborgarskap SFS 2001:82) tuli voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2001. Tällä lailla Ruotsi muutti aikaisemman, pääosin kielteisen suhtautumisensa monikansalaisuuteen sen hyväksyväksi. Lähtökohtina monikansalaisuuden hyväksymiselle olivat kansalaisuuden merkityksen vähenemisen ja ruotsalaisen yhteiskunnan kansainvälistymisen lisäksi yksilötasolta lähte-

neet toiveet monikansalaisuuden hyväksymiseksi. Monikansalaisuudesta yksilölle ja valtiolle koituvien etujen ja haittojen arvioinnin perusteella monikansalaisuuden etujen todettiin olevan painavampia kuin siitä koituvien haittojen. Vaikka Ruotsi on ennen uuden lain voimaantuloa pyrkinyt lainsäädännössään ja kansalaistamiskäytännössään välttämään monikansalaisuutta, Ruotsissa arvioidaan siitä huolimatta olevan noin 300 000 henkilöä, jolla on Ruotsin kansalaisuuden lisäksi jonkin vieraan valtion kansalaisuus. Tästä ei vuoden 1997 kansalaisuuskomitean loppumietinnön (SOU 1999:34) mukaan ole aiheutunut huomattavia ongelmia. Ruotsissa monikansalaisuuteen liittyviä kielteisiä puolia on tarkasteltu etenkin äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden, kaksinkertaisen asevelvollisuuden, kansalaisten suojelun sekä turvallisuusnäkökohtien kannalta. Monikansalaisuuteen liittyvä mahdollisuus kaksinkertaiseen asevelvollisuuteen tai tilanne, jossa valtio ei voisi suojella kansalaistaan koskettaisivat mietinnön mukaan käytännössä melko harvoja yksilöitä. Toisaalta yksilön on usein myös mahdollista estää tilanne välttämällä matkustamista kansalaisuusvaltioon tai hakemalla vapautumista tästä kansalaisuudesta. Mietinnön mukaan turvallisuusnäkökohtiin liittyy lojaliteettiongelmia tietyissä tilanteissa, mutta monikansalaisuudella ei ole varsinaista merkitystä näiden tilanteiden syntymisen kannalta. Mietinnön mukaan kaksinkertainen äänioikeus on monikansalaisuuteen liittyvä epäsuotuisa piirre. Koska kuitenkin vain harvat käyttävät hyväkseen yhteiskunnallisia osallistumisoikeuksiaan kaikissa kansalaisuusvaltioissaan, tälle sinänsä kielteiselle seikalle ei pidä antaa suhteettoman suurta merkitystä asian kokonaisuuden kannalta. Mietinnön mukaan monikansalaisuuden haitat ovat suhteellisen rajoitettuja.

Norja ja Tanska suhtautuvat monikansalaisuuteen kielteisesti (Norjan ja Tanskan vuodelta 1950 olevat kansalaisuuslait, LOV 1950-12-08 nr 03: Lov om norsk riksborgarrett, Lov nr. 252 om dansk indfodsret ja valtioissa noudatettu kansalaistamiskäytäntö). Norjassa on vuonna 2000 valmistunut eiparlamentaarisesta komitean mietintö Norjan kansalaisuutta koskeva lainsäädännöksi, NOU 2000:32, Lov om erverv og tap av

norsk statsborgerskap (Statsborgerloven), joka suhtautuu monikansalaisuuteen myönteisesti. Esitys uudeksi kansalaisuuslaiksi arvioidaan annettavan eduskunnalle tammikuussa 2003.

Islanti suhtautuu kansalaistettavien ulkomaalaisten osalta myönteisesti monikansalaisuuteen, mutta Islannin kansalaisten osalta kielteisesti (Islannin vuodelta 1952 oleva kansalaisuuslaki, Lov nr. 100 om islandsk statsborgerret). Islanti ei edellytä Islannin kansalaisuutta hakevalta ulkomaalaiselta, että tämä luopuisi senhetkisestä kansalaisuudestaan Islannin kansalaisuuden saamisen ehtona. Islannin kansalainen sen sijaan menettää suoraan Islannin lain nojalla kansalaisuutensa saadessaan hakemuksesta tai siihen verrattavalla tavalla vieraan valtion kansalaisuuden.

Euroopan talousalueen muista valtioista monikansalaisuuteen suhtautuvat myönteisesti Espanja, Irlanti, Italia, Kreikka, Portugali, Ranska, Sveitsi ja Yhdistynyt kuningaskunta. Kielteisesti monikansalaisuuteen suhtautuvat Alankomaat, Belgia, Itävalta, Luxemburg ja Saksan liittotasavalta.

Muiden valtioiden osalta mainittakoon, että monikansalaisuuteen suhtautuvat myönteisesti muun muassa Venäjän federaatio, Viro, Amerikan yhdysvallat, Kanada ja Australia.

Selvitetty henkilöllisyys

Selvitetyn henkilöllisyyden edellytys ei välttämättä ilmene suoraan valtion lainsäädännöstä vaikka sitä käytännössä edellytetäisiin. Kansalaistamisen edellytyksiin Ruotsissa kuuluu, että hakijan henkilöllisyys on vahvistettu. Jos henkilöllisyyttä ei ole vahvistettu, hakijalta edellytetään normaalisti edellytettävän viiden vuoden asumisajan sijasta kahdeksan vuoden asumisaikaa ja henkilöllisyydeltä todennäköisyyttä. Lähtökohtana Ruotsissa on se, että viiden vuoden asumisaika edellyttää aina luotettavaa asiakirjanäytöä henkilöllisyydestä.

Asumisaika ja kielitaitoedellytys

Kansalaistamiseen sisältyy viranomaisen harkintavaltaa. Kansalaistamisen tarkoituksena voidaan pitää sitä, että kansalaisuuden myöntäessään valtio hyväksyy ulkomaalaisen

yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi kaikine oikeuksineen ja velvollisuuksineen. Vastineeksi ulkomaalaiselta yleensä edellytetään, että hän on ennen kansalaistamista osoittanut pystyvänsä elämään yhteiskunnassa itsenäisesti ja yhteiskunnassa tärkeinä pidettyjen laillisuusarvojen mukaisesti. Jotta ulkomaalainen täyttäisi nämä edellytykset, hänen yleensä pitää asua riittävän pitkä aika valtiossa. Tästä syystä kansalaistamiseen liittyy lähes aina edellytys asua määrätynpituisen aika siinä valtiossa, jonka kansalaisuuden hakija toivoo saavansa. Kielitaitoedellytystä valtiot eivät aina nimenomaisesti edellytä lainsäädännössään. Vaikka kielitaitoedellytystä ei mainittaisi laissa erikseen, se saattaa olla otettu huomioon vaadittavan asumisajan pituutta määritettäessä. Jos vaadittava asumisaika on hyvin pitkä, hakijan voidaan ajatella tässä ajassa ilman muuta oppineen yhteiskunnassa käytettävän kielen tulakseen toimeen. Laissa nimenomaisesti säädetty kielitaitoedellytys tehostaa todennäköisesti halukkuutta kielen oppimiseen ja kielitaitoedellytyksen voidaan näin ollen katsoa edistävän ulkomaalaisen työllistymistä ja yleisesti hänen elämänsä helpottumista uudessa kotivaltiossa.

Asumisajan ja kielitaitoedellytyksen perusteena on varmistaa hakijan riittävä valmius niiden oikeuksien ja velvollisuuksien haltijaksi, jotka kansalaisuus tuo mukanaan. Osa valtioista edellyttää hakijalta myös tietoa valtion historiasta ja yhteiskuntajärjestelmästä.

Kansalaistettaessa vaadittavan asumisajan kansainvälinen vertailu on vaikeaa, koska eri valtioiden lainsäädäntö saattaa sisältää useita erilaisia kansalaistamismenettelyjä ja koska lainsäädännössä käytetty käsitteistö ei ole yhdenmukainen. Lainsäädännön mahdollisesta samankaltaisuudesta huolimatta valtioissa noudatettu soveltamiskäytäntö saattaa vaihdella. Lisäksi koko kansalaistamisprosessiin ja erityisesti asumisaikaedellytykseen liittyy yleensä runsaasti sekä useille valtioille samantyyppisiä, mutta myös vain tietyssä valtiossa käytössä olevia poikkeussäännöksiä. Esimerkiksi monen valtion lainsäädännössä säädetään tai käytännössä sovelletaan normaalia asumisaikaedellytystä lievempää edellytystä hakijaan, jolla on aikaisemmin ollut valtion kansalaisuus. Valtio, jolla on siir-

tomaamenneisyys, saattaa edellyttää normaalia lyhyempää asumisaikaedellytystä hakijalta, jolla on valtion entisen siirtomaan kansalaisuus. Valtioilla saattaa myös olla täysin yksilöllisiä poikkeussäännöksiä, jotka perustuvat yleensä valtion historiallisiin tapahtumiin tai yhteiskunnallisiin olosuhteisiin. Koko asumisaikasäännösten kattava kansainvälinen vertailu ei valtioiden osittaisen yksilöllisyyden vuoksi olisi perusteltua. Asumisaikaedellytyksen pääperiaatteita ja niistä yleisesti tehtäviä poikkeuksia on seuraavassa selostettu pohjoismaiden, Euroopan talousalueen valtioiden, Amerikan yhdysvaltojen, Kanadan ja Australian osalta.

Pääsääntöinen asumisajan pituus vaihtelee yleensä viidestä vuodesta kahdeksaan vuoteen. Viiden vuoden asumisaikavaatimus on Ruotsissa, Alankomaissa, Ranskassa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Amerikan yhdysvalloissa. Seitsemän vuoden asumisaikaa edellyttävät Islanti ja Norja, ja kahdeksan vuoden Saksan liittotasavalta. Pääsäännöstä pitempää asumisaikaa edellyttävät Tanska (yhdeksän vuotta), Espanja, Italia, Itävalta, Kreikka, Luxemburg ja Portugali (kaikki 10 vuotta) sekä Sveitsi (12 vuotta). Pääsäännöstä lyhyempää asumisaikaa edellyttävät Belgia (kolme vuotta), Irlanti (neljä vuotta), Kanada (kolme vuotta) ja Australia (kaksi vuotta).

Pääsääntöistä asumisaikaa lievennetään yleensä seuraavien osalta: valtion entinen kansalainen, kansalaisen puoliso ja hakijan mukana kansalaisuutta hakeva lapsi.

Monet valtiot edellyttävät, että kansalaisuuden saava hallitsee ainakin jossain määrin asianomaisen valtion kielen. Kielitaitoedellytyksestä on voitu antaa oma säännöksensä, se saattaa ilmetä pisimpien asumisaikaedellytysten taustalla taikka se saattaa sisältyä lainsäädännössä edellytettyyn, kansalaistamisen kotoutumisedellytykseen. Kielitaitoedellytys on Tanskassa, Alankomaissa, Espanjassa, Portugalissa, Ranskassa, Saksan liittotasavallassa, Sveitsissä, Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Amerikan yhdysvalloissa, Kanadassa ja Australiassa.

Kielitaidon arvioinnista ja sen osoittamisen muodosta on säädelty vaihtelevasti. Valtio saattaa edellyttää erityisen kielikokeen suorittamista taikka kielitaidon voi arvioida hakemuksen vastaanottava viranomainen. Kie-

litaidon edellyttäminen saattaa lisäksi vaihdella hakijaryhmien välillä valtion sisällä.

Kansalaisuuden menettäminen

Kansalaisuuden menettämistä voidaan pitää yläkäsitteenä, johon sisältyy erityyppisiä kansalaisuuden menettämismuotoja. Toisaalta sillä voidaan tarkoittaa aivan määrätynlaisia tapahtumia, jossa yksilö lakkaa olemasta valtion kansalainen. Eri valtioiden menettämissäännösten vertailua vaikeuttaa muun muassa se, että menettämistyypeissä käytetty käsitteistö vaihtelee. Suomen lainsäädännössä kansalaisuuden menettämisenä on tarkoitettu yksilön omaan tai huoltajan toimintaan perustuvaa vieraan valtion kansalaisuuden saamista, josta on seurauksena kansalaisuusiteen katkeaminen yksilön ja Suomen valtion välillä. Kansalaisuusiteen katkeamista 22-vuotiaana laissa säädetyn tunnusmerkistön täyttyessä on myös kutsuttu kansalaisuuden menettämiseksi. Toisaalta Suomen lainsäädännössä säädetään myös kansalaisuudesta vapauttamisesta hakemuksen perusteella. Vapauttamista voidaan myös käsitellä tietyn tyyppisenä kansalaisuuden menettämisen lajina. Muina menettämistyyppinä voidaan mainita kansalaisuuden kumoutuminen ja kumoaminen.

Kun kansalaisuus kumoutuu tai se kumotaan, kansalaisuuden myöntämispäätöksen tai kansalaisuuden saamisperusteen katsotaan olevan mitätön eikä kansalaisuuden saamista katsota siitä syystä koskaan tapahtuneen. Kumoamiseen liittyy läheisesti kansalaisuuden peruuntuminen, jota saatetaan käyttää hallinnollisena toimenpiteenä kumoamisvaihteluksi. Kansalaisuuden kumoutumiseen ja kumoamiseen liittyy yksilön ja yhteiskunnan kannalta merkittäviä ongelmia, koska kansalaisuuden tällä tavalla menettäessään henkilö saattaa olla asemassa, joka edellyttää valtion kansalaisuutta. Kumoutumisen tai kumoamisen vaihtoehtona on kansalaisuuden menettäminen, jolloin henkilön katsotaan kuitenkin olleen valtion kansalainen ennen kansalaisuuden menettämistä. Tällöin kansalaisuuden takaisin saamisen pitäisi kuitenkin perustua harkintaan.

Kansalaisuusyleissopimus ja YK:n kansai-

laisuudettomuuden vähentämistä koskeva yleissopimus sisältävät määräyksiä kansalaisuuden menettämisestä. Kansalaisuuden menettämismuodon tarkempi sääntely on jätetty sopimusvaltion ratkaistavaksi. Sopimusvaltio voi näin ollen valita kansalaisuuden kumoutumisen, kumoamisen, menettämisen tai muunlaisen kansalaisuuden menettämistavan. Vaikka sopimukset pyrkivät kansalaisuudettomuuden estämiseen ja vähentämiseen, ne sallivat kansalaisuuden menettämisen määrättyissä tilanteissa siitä huolimatta, että henkilöstä tulisi menettämisen johdosta kansalaisuudeton.

Euroopan talousalueen valtioissa kansalaisuuden kumoutumisesta tai kumoamisesta säädetään Tanskan, Irlannin, Ranskan, Sveitsin ja Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädännössä. Kumoutumis- tai kumoamissäännökset ovat myös Amerikan yhdysvaltain ja Kanadan lainsäädännössä. Muiden valtioiden osalta voidaan mainita, että kumoutumis- tai kumoamissäännöksiä taikka niihin verrattavissa olevia menettämissäännöksiä löytyy esimerkiksi Belgian, Luxemburgin, Slovenian, Venäjän federaation ja Viron lainsäädännöstä. Kumoamis- tai kumoutumissäännösten säätäminen on vireillä Alankomaissa. Alankomaiden valtiopäivät on hyväksynyt kumoamissäännöksiä Alankomaiden kansalaisuuslakiin. Säännökset eivät ole vielä tulleet voimaan. Sitä koskeva asiakirja (White Paper) julkaistiin 7 päivänä helmikuuta 2002. Kansalaisuuden menettämissäännöstöön ei sen mukaan ole tulossa suuria muutoksia. Norjan kansalaisuuslakikomitean mietinnössä esitetään kumoamiseen verrattavissa olevaa hallinnollista toimenpidettä kansalaisuuden poisottamiseksi.

Tanskassa kansalaisuuslakia on 5 päivänä huhtikuuta 2002 muutettu siten, että kansalaisuuden kumoaminen on mahdollista (Lov om ændring af indfodsretsloven og udlaendingeloven, Frakendelse af dansk indfodsret erhvervet ved svig, lov nr 193). Lain 8 A §:n mukaan kansalaisuus voidaan kumota, jos se on saatu petoksella. Tällaisena pidettäisiin tahallista totuudenvastaisten tai harhaanjohtavien tietojen antamista taikka tietojen salaamista. Jotta kansalaisuus voitaisiin kumota, väärän tai salatun tiedon pitäisi olla olennainen asian ratkaisun kannalta.

Irlannin vuodelta 1956 olevan kansalaisuuslain mukaan kansalaistamalla saatu kansalaisuus voidaan kumota, jos se on saatu vilpillisesti taikka antamalla totuudenvastaisia tai harhaanjohtavia tietoja olennaisista seikoista tai salaamalla niitä. Kumoaminen voi olla seurauksena myös kansalaisluottamuksen menettämisestä taikka Irlantiin olevien riittämättömien yhteyksien perusteella. Kumoamisen seurauksena mahdollisesti oleva kansalaisuudettomuus otetaan huomioon päätöksenteossa.

Ranskan vuodelta 1938 olevassa siviililaislaissa säädetään kansalaisuuden poisottamisesta, jos kansalaisuus on saatu valheella tai petoksella. Poisottamisella on kumoutumisvaikutus. Päätöstä ei voida tehdä, jos valheen tai petoksen ilmitulosta on kulunut yli kaksi vuotta. Päätöksellä on kollektiivinen vaikutus, joten kansalaisuuden kumoaminen koskee myös lasta, jonka on katsottu saaneen Ranskan kansalaisuuden sen henkilön kansalaisuuden perusteella, jonka kansalaisuus on kumottu.

Yhdistyneen kuningaskunnan vuodelta 1981 olevan kansalaisuuslain mukaan kansalaistamalla tai rekisteröintimenettelyllä saatu kansalaisuus voidaan kumota, jos se on saatu vilpillisesti taikka antamalla tahallisesti totuudenvastaisia tietoja olennaisista seikoista tai salaamalla niitä. Rekisteröintimenettelyjä on useita. Osa niistä on verrattavissa Suomen kansalaisuusilmoitusmenettelyyn, osa taas muistuttaa enemmän kansalaistamista. Kumoaminen on mahdollista myös silloin, jos kyse on tietyn tyyppisestä majesteetti- tai sotarikoksesta taikka jos henkilö on tuomittu vähintään 12 kuukauden vankeusrangaistukseen viiden vuoden kuluessa kansalaisuuden myöntämisestä. Kansalaisuuden kumoaminen edellyttää sitä, että kumoamisen katsotaan edistävän julkista etua. Kumoamiselle ei ole asetettu aikarajoitusta. Maan lainsäädännön mukaan kumoaminen ei vaikuta lapsen kansalaisuuteen, jos lapsen on katsottu saaneen kansalaisuuden sen henkilön kansalaisuuden perusteella, jonka kansalaisuus on sittemmin kumottu.

Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädäntöön sisältyy myös kumoamispäätökseen oikeusvaikutuksiltaan verrattavissa oleva hallinnollinen prosessi, päätöksen mitätöinti, jo-

ta voidaan käyttää kansalaistamalla tai rekisteröintimenettelyllä saatuun kansalaisuuteen silloin, kun kansalaisuuden saamiseksi on menetelty vilpillisesti henkilöllisyyttä koskevassa asiassa. Hallinnollista kansalaisuuden mitätöintiä käytetään tällöin kumoamisen sijasta. Tällaisessa tapauksessa kansalaistamistai rekisteröintipäätöksen katsotaan olevan tehoton. Mitätöintimenettely ei edellytä julkisen edun olemassaolon selvittämistä, kuten kumoaminen.

Sveitsin vuodelta 1952 olevassa kansalaisuuslaissa säädetään kansalaisuuden mitätöinnistä tai peruutuksesta. Päätös voidaan tehdä, jos kansalaisuus on saatu antamalla totuudenvastaisia tietoja olennaisista seikoista tai niiden salaamisella. Kansalaisuuden mitätöityminen kohdistuu myös lapseen, joka on saanut Sveitsin kansalaisuuden yhdessä henkilön kanssa, jonka kansalaisuus mitätöidään. Mitätöimispäätös voidaan tehdä viiden vuoden kuluessa kansalaisuuden myöntämisestä.

Amerikan yhdysvaltojen vuodelta 1952 olevassa kansalaisuuslaissa säädetään kansalaisuuden kumoamisesta. Kumoaminen on mahdollista, jos kansalaisuus on saatu laittomasti taikka antamalla totuudenvastaisia tietoja olennaisista seikoista tai niiden salaamisella. Myös Kanadan vuodelta 1985 olevassa kansalaisuuslaissa on vastaavat säännökset.

Alankomaiden vielä lopullista hyväksymistä vaille olevan kansalaisuuslain muutoksen mukaan kansalaisuus voitaisiin kumota, jos se olisi saatu antamalla totuudenvastaisia tietoja, vilpillisesti tai olennaisia tietoja salaamalla. Kumoaminen ei olisi mahdollista enää 12 vuoden kuluttua kansalaisuuden myöntämisestä. Määräaikaa ei kuitenkaan sovellettaisi, jos henkilö olisi tuomittu rangaistukseen sota-ajan rikoslain perusteella taikka tiettyjen, ihmiskuntaa vastaan tehtyjen rikosten perusteella. Kumoaminen olisi mahdollista, vaikka se johtaisi kansalaisuudettomuuteen. Kumoaminen saattaisi ulottua myös lapseen, joka olisi saanut Alankomaiden kansalaisuuden yhdessä sen henkilön kanssa, jonka kansalaisuus kumottaisiin. Lapsen kansalaisuus kumottaisiin samalla, jos lapsesta olisi annettu totuudenvastaisia tietoja tai salattu tietoja. Lapsen, joka olisi syntynyt kansalaisuuden myöntämisen jälkeen, ei katsottaisi saaneen Alankomaiden kansalaisuutta

vanhemmaltaan, jonka kansalaisuus olisi kumottu.

2.3. Nykytilan arviointi

Voimassa olevassa kansalaisuuslaissa suhtaudutaan kielteisesti varsinkin aikuisten monikansalaisuuteen. Tästä ovat osoituksena Suomen kansalaisuuden menettämissäännökset ja osa ilmoitussäännöksistä sekä noudatettu kansalaistamiskäytäntö. Monikansalaisuuden edut yksilön kannalta ovat nousseet tärkeään asemaan ja edellyttävät uutta arviointia suhtautumisessa monikansalaisuuteen.

Suomen kansalaisuuden saaminen lapsen vanhemman kansalaisuuden perusteella jättää suomalaisen miehen suomalaista naista huonompaan asemaan. Sukupuolten välinen epätasa-arvo aiheuttaa samalla sen, että lapset eivät ole keskenään oikeudellisesti yhdenvertaisessa asemassa. Lasten keskinäistä oikeudellista yhdenvertaisuutta vähentää myös otolapsen ja biologisen lapsen välinen ero kansalaisuuden saamisessa.

Voimassa oleva kansalaisuuslaki on laadittu silloisen tavan mukaan hyvin yleisluontoisesti, eivätkä esimerkiksi kansalaistamisen edellytykset ole siten säädettyjä, että hakija voisi saada lainsäädännöstä tarpeeksi tietoa mahdollisuudestaan saada Suomen kansalaisuus hakemuksesta. Käsitteistö on puutteellinen ja osittain epäjohdonmukainen.

Nykyinen kansalaisuuslaki ja -asetus sääntelevät puutteellisesti viranomaisten toimivaltaa ja tehtäviä. Puutteellinen sääntely vaikeuttaa kansalaisuutta koskevien asioiden tarkoituksenmukaista ja tehokasta käsittelyä eri viranomaisissa. Tämä heijastuu välittömästi yksilötasolle. Järjestelmä ei näin ollen takaa riittävästi sitä, ettei oikeudenmenetyksiä tapahtuisi.

Kansalaisuuden menettäminen väärin tietojen antamisen perusteella tai isyyden kumoutumisen perusteella ei nykyisen kansalaisuuslain mukaan ole mahdollista.

Ratkaisevalla viranomaisella ei ole muutoksenhakuoikeutta hallinto-oikeuden päätöksestä. Jos viranomaisella olisi valitusoikeus, tilanne tasapainottuisi, koska tällöin voitaisiin turvata nykyistä paremmin ratkaisujen yhdenmukaisuus.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Ehdotuksessa pyritään ottamaan huomioon sekä yksilön että valtion etu säädettäessä kansalaisuuden saamisesta, säilyttämisestä ja menettämisestä. Ehdotuksessa pyritään tehokkaan käsittelyn varmistamiseksi myös ottamaan huomioon viranomaisten välinen työnjako ja yhteistoiminta. Alan peruskäsitteistö on määritelty, koska määrittely laissa auttaa käsitteiden ymmärtämistä ja edistää niiden yleistä ja yhtenäistä käyttöä. Lakiehdotuksen tultua hyväksytyksi olisi mahdollista liittyä kansalaisuusyleissopimukseen ilman varauksia. Esityksessä tarkennettaisiin lainsäädäntöä YK:n kansalaisuudettomuuden vähentämistä koskevaa yleissopimusta tarkalleen vastaavaksi. Kansalaisuudettomuutta voidaan yleisesti pitää haittana sekä yksilön että valtion kannalta. Kansalaisuudettomuuden estäminen ja vähentäminen on esityksen pääperiaatteita muun muassa estämällä kansalaisuudettomuustapausten syntyminen ja helpottamalla tahtomattaan kansalaisuudettomien kansalaisuuden saamista.

Kansalaisuusyleissopimuksessa suhtautuminen monikansalaisuuteen jätetään sopimusvaltion päätettäväksi. Lakiehdotuksessa esitetään monikansalaisuuden hyväksymistä voimassa olevaa lakia huomattavasti laajemmin.

Selvittämättä olevaa henkilöllisyyttä ja etenkin esiintymistä usealla eri henkilöllisyydellä voidaan pitää epäsuotuisana tekijänä yhteiskunnan kannalta. Näiden tapausten estämiseksi ja vähentämiseksi esityksessä korostetaan selvitetyn henkilöllisyyden vaatimusta Suomen kansalaisuuden saamiseksi. Luotettavasti selvitettyä henkilöllisyyttä ehdotetaan kansalaisuuden saamisen perusedellytykseksi kansalaisuuden saantiperusteesta riippumatta.

Kansalaisuusyleissopimus ja YK:n kansalaisuudettomuuden vähentämistä koskeva yleissopimus edellyttävät, että jäsenvaltio takaa lapselle sen kansalaisuuden, jos vanhempi on lapsen syntyessä jäsenvaltion kansalainen. Esityksessä parannetaan suomalaisen miehen asemaa, mitä tulee oman kansalaisuuden siirtymiseen lapselle ja samalla lasten oikeudellista yhdenvertaisuutta. Esityksessä

suhtaudutaan neutraalisti yhteiselämän eri muotoihin.

Kansalaisuuden saamisessa suoraan lain nojalla esityksessä korostetaan tehokkaan kansalaisuuden saantiperusteen olemassaoloa. Tästä ovat osoituksena syntymämaaperiaatteen soveltamisen rajoittaminen vain tapauksiin, joissa Suomessa syntyvällä lapsella ei olisi oikeutta saada vanhempansa kansalaisuutta, ja isyyden kumoamisen vaikutus lapsen Suomen kansalaisuuteen.

Esityksessä parannetaan yksilön oikeusturvaa Suomen kansalaisuuden saamisessa suoraan lain nojalla säätämällä määrääjat kansalaisuuden mahdolliselle menettämislöytölapsen kansalaisuutta koskeissa ja siihen verrattavissa tapauksissa.

Esityksessä on tarkistettu kansalaistamisen edellytyksiä. Kansalaistamisen edellytyksenä olevaa asumisaikaa ehdotetaan pidennettävän, jotta parannettaisiin kansalaisuutta hakvien ulkomaalaisten valmiutta yhteiskunnan täysivaltaiseen jäsenyyteen kaikkein siihen liittyvine oikeuksineen ja velvollisuuksineen. Asumisajasta ehdotetaan voitavan poikettavan sekä kaikille hakijoille yhteisten säännösten perusteella että yksilöllisistä syistä. Asumisaikaa voisi myös kerätä erillisistä Suomessa vietetyistä jaksoista. Asumisajan pidentäminen liittyy myös ehdotettuun kielitaitoedellytykseen, joka hakijan pitäisi täyttää yleensä myös silloin, kun asumisajasta poikettaisiin. Kielitaitoedellytyksellä pyritään edistämään ja tehostamaan hakijan mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa. Toimeentuloedellytys ehdotetaan poistettavaksi kansalaistamisen yleisistä edellytyksistä.

Päätöksenteon yhtenäisyyden ja päätösten ennustettavuuden turvaamiseksi esityksessä on säännelty tarkasti kansalaistamisen edellytykset ja niiden täyttymisen arviointiin liittyvät periaatteet ja säännökset.

Ulkomaalaisen ottolapsen kansalaisuuden saamista ehdotetaan helpotettavan siten, että ottolapsen asema lähenisi biologisen lapsen asemaa.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kansalaisuuden harkinnanvaraisesta menettämisestä isyyden kumoamisen ja väärin tietojen antamisen perusteella. Kansalaisuuden menettäminen olisi mahdollista, jos isyys ku-

mottaisiin ja jos lapsi olisi saanut kansalaisuuden isänsä Suomen kansalaisuuden perusteella. Menettäminen olisi myös mahdollista, jos kansalaisuus olisi saatu väärän tai harhaanjohtavan tiedon antamisen perusteella tai olennaisen tiedon salaamisella. Päätös kansalaisuuden menettämisestä olisi tehtävä määrääjassa. Kansalaisuus voitaisiin menettää myös sillä perusteella, että ulkосуomalaisella ei enää olisi yhteyksiä Suomeen.

Kansalaisuuden säilyttäminen ehdotetaan tehtäväksi mahdollisimman helpoksi ulkосуomalaiselle.

Kansalaisuusaseman määrittämiseksi ehdotetaan säänneltävän määrittämisessä noudatettavista periaatteista sekä eri viranomaisten tehtävistä. Säännöksillä parannettaisiin viranomaisen henkilörekisterien kansalaisuustiedon luotettavuutta ja tehostettaisiin kansalaisuusasian käsittelyä.

Oikeuskäytännön ja päätöksenteon yhtenäisyyttä esitetään parannettavan antamalla muutoksenhakuoikeus hallinto-oikeuden päätöksestä myös asian ratkaiselle viranomaiselle.

Suomen kansalaisuus esitetään annettavan takaisin määrääjassa sille, joka on sen aikoinaan menettänyt vieraan valtion kansalaisuuden saamisen perusteella sekä tällaisen henkilön jälkeläiselle.

Monikansalaisuuden hyväksyminen

Ehdotuksella pyritään auttamaan Suomen ulkopuolella asuvia Suomen kansalaisia säilyttämään yhteytensä Suomeen ja helpottamaan mahdollista Suomeen paluuta. Ehdotuksella pyritään myös siihen, että Suomessa pysyvästi asuvan ulkomaalaisväestön halukkuus Suomen kansalaisuuden hakemiseen ei olisi Suomen lainsäädännön puolesta riippuvainen mahdollisuudesta säilyttää senhetkinen kansalaisuus. Ehdotuksessa pidetään tärkeänä, että Suomeen muuttava ulkomaalaisväestö ajan myötä haluaisi saada täydet osallistumisoikeudet ja -velvollisuudet suomalaisessa yhteiskunnassa.

Edellä mainittuja tavoitteita saavutettaisiin monikansalaisuuden hyväksymisellä. Ehdotetaan, että Suomen kansalaisuus säilyisi, jos Suomen kansalainen saisi vieraan valtion kansalaisuuden hakemuksesta tai siihen ver-

rattavalla tavalla. Vastaavasti ulkomaalainen, joka haluaa tulla Suomen kansalaiseksi, voisi säilyttää senhetkisen kansalaisuutensa, jos tämän kansalaisuusvaltion lainsäädäntö ja soveltamiskäytäntö sen sallisi. Monikansalaisuuden hyväksymisen voidaan katsoa vaikuttavan Suomen kansalaisuuden hakemishalukkuuteen ja sen myötä myös niiden valmiuksien saamiseen, joita ehdotuksessa pidetään tärkeinä kansalaistamisen kannalta. Ehdotukseen ei sisälly säännöstä, jonka mukaan Suomen kansalainen menettäisi kansalaisuutensa saadessaan hakemuksesta tai siihen verrattavalla tavalla vieraan valtion kansalaisuuden. Vastaavasti ehdotuksen mukaan ei olisi mahdollista edellyttää Suomen kansalaisuutta hakevalta ulkomaalaiselta senhetkistä kansalaisuudesta luopumista Suomen kansalaisuuden saamisen ehtona. Lakiesityksen 9 luvussa annetaan mahdollisuus Suomen kansalaisuuden takaisin saamiseen niille, jotka ovat sen menettäneet vieraan valtion kansalaisuuden saamisen perusteella. Samassa luvussa ehdotetaan säädettäväksi mahdollisuudesta poistaa Suomen kansalaisuuden saamiselle päätökseen pantu ehto senhetkisestä kansalaisuudesta vapautumisesta.

Kansalaisuudettomuuden välttäminen ja vähentäminen

Kansalaisuudettomuutta pidetään esityksessä haitallisena tekijänä sekä yksilön että valtion kannalta. Tästä syystä kansalaisuudettomuustapausten syntyminen tulisi estää ja kansalaisuudettomuutta pitäisi pyrkiä vähentämään.

Esityksessä minimoidaan tilanteet, joissa henkilöstä voisi tulla kansalaisuudeton kansalaisuuslain soveltamisen perusteella. Ehdotetaan, että tämän lain tai aikaisemmin voimassa olleen kansalaisuuslainsäädännön menettämistä säännöksiä ei sovellettaisi, jos soveltamisesta olisi seurauksena kansalaisuudettomuus. Suomen kansalaisuuden saisi täällä syntyvä lapsi, jos hän ei saisi eikä hänellä olisi oikeutta saada vanhempansa kansalaisuutta. Suomen kansalaisuutta ei menettäisi eikä siitä voisi vapautua, jos henkilöstä sen johdosta tulisi kansalaisuudeton. Tahtomattaan kansalaisuudettomalle voitaisiin myöntää kansalaisuus muita hakijoita lyhyemmällä

asumisajalla ja tällaisen hakijan hakemus käsiteltäisiin kiireellisenä.

Kuuleminen

Kansalaisuuden saamista ja siitä vapauttamista voidaan pitää merkittävänä yksilöä koskevana seikkana. Ehdotetaan, että 12 vuotta täyttänyttä lasta on kuultava häntä koskevassa asiassa. Lapsen kaikkia huoltajia on kuultava lasta koskevassa asiassa, jos huoltajan olinpaikka on tiedossa. Kaksitoista vuotta täyttäneen lapsen tai tämän huoltajan vastustus estää asian ratkaisemisen siten kuin on haettu. Hakemus tai ilmoitus voidaan kuitenkin huoltajan tai lapsen vastustuksesta huolimatta ratkaista siten kuin on haettu, jos se on lapsen edun mukaista.

Selvitetyin henkilöllisyyden edellyttäminen

Esityksellä pyritään estämään ennakolta väärin henkilötietojen käyttäminen.

Esityksessä ehdotetaan luotettavasti selvitettyä henkilöllisyyttä Suomen kansalaisuuden saamisen lähtökohtaiseksi edellytykseksi, koska ehdotuksen mukaan kansalaisuutta ei olisi tarkoituksenmukaista antaa henkilölle, josta ei tiedetä, kuka hän on.

Henkilöllisyyteen joudutaan ottamaan kantaa ensinnäkin tilanteissa, joissa henkilö saapuu Suomeen joko kokonaan vailla henkilöllisyyden luotettavasti osoittavia asiakirjoja taikka väärin tai väärennetyin asiakirjoin. Lisäksi kantaa joudutaan ottamaan myös silloin, jos aikaisemmin ilmoitetut henkilötiedot tai osa niistä ilmoitetaan vääriksi tai ne osoittautuvat vääriksi. Aikaisemmin ilmoitettu henkilötieto voi osoittautua vääräksi esimerkiksi, jos henkilöstä saadaan luotettavasti henkilötiedot osoittava asiakirja.

Mahdolliset henkilöllisyyden selvittämättömyyteen liittyvät tilanteet voivat olla hyvin moninaisia. Joissakin tapauksissa selvittämättömyys saattaa liittyä henkilöllisyyttä osoittavan asiakirjan luotettavuuteen tai usean asiakirjan taikka asiakirjan ja henkilön itsensä ilmoittamien tietojen keskinäiseen ristiriitaisuuteen. Useissa tapauksissa minkäänlaista asiakirjanäyttöä henkilöllisyydestä ei ole saatavilla. Tällöin henkilöä koskevat ratkaisut saatetaan tehdä pelkästään henkilön it-

sensä tai hänen huoltajansa ilmoittamien tietojen perusteella. Lisäksi apuna saatetaan käyttää esimerkiksi DNA-tutkimusta ja lääketieteellistä iän määrittystä. Aikaisemmin käytetyt, luotettavina pidetyt henkilötiedot saattavat myös osoittautua epäluotettaviksi tai suorastaan vääriksi. Näin voi käydä esimerkiksi silloin, jos henkilöstä saadaan viran puolesta uutta tietoa, joka on ristiriidassa aikaisempien tietojen kanssa. Lisäksi henkilö saattaa itse ilmoittaa aikaisempien tietojen olevan vääriä tai hän saattaa pyrkiä muuttamaan ne tai osan niistä toisenlaisiksi ilman laillista perustetta tai luotettavaa selvitystä. Toisaalta, myös selvittämättä oleva henkilöllisyys voi muuttua selvitettyksi, jos luotettava asiakirja tai luotettava tieto henkilöllisyydestä saadaan.

Esityksessä ehdotetaan, että riittävän ajan kuluminen ja esiintyminen tänä aikana johdonmukaisesti samoin henkilötiedoin aiheuttaisi sen, että kansalaisuusasia voitaisiin käsitellä, vaikka henkilöllisyyttä ei voitaisi pitää luotettavasti selvitettyinä.

Menettelyn tehostaminen

Esityksessä pyritään varmistamaan, että Suomen kansalaisuutta koskevat asiat hoidettaisiin mahdollisimman joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Sukupuolten välisen tasa-arvon ja lasten oikeudellisen yhdenvertaisuuden parantaminen

Esityksellä pyritään parantamaan sukupuolten välistä tasa-arvoa ja sitä kautta lasten oikeudellista yhdenvertaisuutta syntyperään katsomatta. Ehdotus vastaa tältä osin kansalaisuusyleissopimusta, jonka 6 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan jäsenvaltion on taattava, että jäsenvaltion kansalaisen lapsi saa kansalaisuuden vanhemmaltaan suoraan lain nojalla. Sopimuksen mukaan ulkomailla syntyvien lasten osalta määräyksestä voidaan poiketa. Jos ulkomailla syntyville lapsille kansalaisuutta ei taata suoraan lain nojalla, kansalaisuuden saamista pitää kuitenkin helpottaa. Ehdotuksen mukaan lapsella, jonka syntyessä vanhempi on Suomen kansalainen, olisi aina oikeus saada Suomen kansalaisuus.

Ehdotetaan, että Suomessa syntyvä lapsi,

jonka isä on Suomen kansalainen, saisi isältään Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla ilman erillistä toimenpidettä. Suomalaisen miehen asema tulisi täten mahdollisimman samankaltaiseksi verrattuna suomalaisen naisen asemaan. Avioliiton ulkopuolella syntyvän lapsen mahdollisuus saada isänsä kansalaisuus helpottuisi, ja lapsen asema lähenisi aviolapsen asemaa.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että ulkomailla syntyvällä suomalaisen isän lapsella olisi oikeus isänsä kansalaisuuteen ja että oikeus voitaisiin toteuttaa ilmoitusmenettelyllä. Esityksessä täydennetään edellä mainittuja kansalaisuuden saantiperusteita säätämällä vanhempien keskinäisen avioliiton perusteella saatavasta kansalaisuudesta.

Kansalaisuusyleissopimuksen mukaan kansalaisuuden pitää siirtyä vanhemmalta lapselle vaikka vanhempi ei olisi lapsen huoltaja. Saattaa ilmetä tapauksia, joissa lapsen ulkomaalainen yksinhuoltajaäiti ei haluaisi lapsen saavan isältään Suomen kansalaisuutta, koska lapsi saa useimmiten syntyessään äitinsä kansalaisuuden. On mahdollista, että lapsi ei koskaan asu Suomessa ja yhteys suomalaiseen isään ja Suomeen saattaa jäädä hyvin heikoksi tai jopa olemattomaksi. On kuitenkin huomattava, että voimassa olevan kansalaisuuslain mukaan lapsi saa aina äidiltään, jos tämä on Suomen kansalainen, syntyessään Suomen kansalaisuuden, vaikka äiti ei ole aina lapsen huoltaja. Samoin lapsen yhteys suomalaiseen äitiinsä ja Suomeen saattaa myös jäädä olemattomaksi. Useimmiten kuitenkin lapsella on vanhempiensa läheinen suhde, ja Suomessa syntyminen merkitsee yleensä myös Suomessa asumista. Sukupuolten välisen tasa-arvon ja lasten oikeudellisen yhdenvertaisuuden parantamista pidetään uudistuksessa ensisijaisena. Sen toteuttaminen edellyttää miehen ja naisen mahdollisimman samanlaista lainsäädännöllistä kohtelua oman Suomen kansalaisuuden siirtymisessä lapselle.

Esityksessä pyritään lähentämään ottolapsen asema biologisen lapsen asemaan ja lisäämään täten lasten oikeudellista yhdenvertaisuutta.

Ehdotetaan, että ottolapsi, jonka ottovanhempi on Suomen kansalainen, saisi suoraan lain nojalla Suomen kansalaisuuden, jos pää-

tös lapseksiottamisesta tehtäisiin, ennen kuin lapsi täyttäisi 12 vuotta. Tätä vanhempi ottoplasi olisi oikeutettu saamaan ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden.

Syntymämaaperiaatteen soveltaminen ja löytölapsen kansalaisuus

Esityksessä ehdotetaan rajoitettavan syntymämaaperiaatteen käyttö vain sellaisiin tapauksiin, joissa lapsi jäisi kansalaisuudettomaksi huoltajan tahdon vastaisesti.

Syntymämaaperiaatetta ehdotetaan sovellettavaksi vain silloin, jos Suomessa syntyvä ulkomaalaisten vanhempien lapsi ei saisi suoraan lain nojalla vanhempansa kansalaisuutta ja jos lapsella ei olisi oikeutta vanhempansa kansalaisuuteen.

Esityksessä pyritään siihen, että löytölapsen kansalaisuuteen liittyvä epävarmuus kansalaisuusasemassa olisi määräaikainen ja poistuisi määräajan kuluttua. Esityksessä pyritään myös tältä osin parantamaan sekä yksilön oikeusturvaa että yleistä etua.

Löytölapsena pidetään välittömästi tai pian

syntymänsä jälkeen tavattua lasta, jonka vanhemmista ei ole tietoa. YK:n kansalaisuudettomuuden vähentämistä koskevan yleissopimuksen 2 artiklan mukaan löytölapsen oletetaan syntyneen siinä valtiossa, jossa hänet tavataan. Lisäksi lapsen vanhemmilla oletetaan olleen lapsen syntyessä tämän valtion kansalaisuus. Näin ollen, vastakkaisen näytön puuttuessa myös lapsen oletetaan olevan saman valtion kansalainen. Löytölapsen ehdotetaan säilyttävän Suomen kansalaisuuden, jos kohtuulliseksi katsottu aika olisi kulunut lapsen löytymisestä ja vaikka sittemmin ilmeni, että lapsi on jonkin vieraan valtion kansalainen.

Suomen kansalaisena pidettäisiin myös Suomessa syntynyttä lasta, jonka vanhemmat ovat kansalaisuudeltaan tuntemattomia. Jos vanhempien kansalaisuudesta saataisiin määrääjässä tieto ja jos lapsi olisi saanut kansalaisuuden vanhemmaltaan, lapsen ei enää katsottaisi olevan Suomen kansalainen. Lapsen katsottaisiin kuitenkin säilyttävän Suomen kansalaisuuden vastaavalla tavalla kuin löytölapsi.

SUOMEN KANSALAIUUDEEN SIIRTYMINEN VANHEMMALTA LAPSELLE

I Äidin kansalaisuuden perusteella	II Isän kansalaisuuden perusteella			
	A.	B.	C.	
	A. Lapsi syntyy avioliitossa	B. Lapsi syntyy Suomessa avioliiton ulkopuolella	C.1. Lapsi syntyy ulkomailla avioliiton ulkopuolella	C.2. Lapsi syntyy ulkomailla avioliiton ulkopuolella
1) Lisäedellytykset: - ei ole	1) Lisäedellytykset: - ei ole	1) Lisäedellytykset: - isyyden vahvistaminen - isyyden vahvistamisen ajankohdasta: i) ennen kuin lapsi tulee täysivaltaiseksi ii) lapsen täysivaltaiseksi tulon jälkeen	1) Lisäedellytykset: - isyyden vahvistaminen	1) Lisäedellytykset: - isyyden vahvistaminen - lapsen vajaa- valtaisuus
2) Saantitapa:	2) Saantitapa:	2) Saantitapa:	2) Saantitapa:	2) Saantitapa:

- suoraan lainnoijalla	- suoraan lainnoijalla	i) suoraan lainnoijalla ii) ilmoituksesta	- ilmoituksesta	- vanhempien keskinäisestä avioliitosta
3) Saantiajan-kohta: - syntymästä lähtien	3) Saantiajan-kohta: -syntymästä lähtien	3) Saantiajan-kohta: i) takautuvasti syntymästä lähtien ii) ilmoituksen kirjaamispäivästä	3) Saantiajan-kohta: - ilmoituksen kirjaamispäivästä	3) Saantiajan-kohta: - avioliiton solmimispäivästä tai isyyden vahvistamisesta (myöhempi ajan-kohta ratkaiseva)

Kansalaistaminen ja kansalaisuus ilmoituksesta

Kansalaistaminen perustuu aina viime kädessä harkinnanvaraisuuteen. Hakijalla ei ole ehdotonta oikeutta Suomen kansalaisuuteen, vaikka hän täyttäisi kaikki laissa mainitut vähimmäisedellytykset. Toisaalta hakijalle voidaan myöntää kansalaisuus, vaikka hän ei täyttäisi laissa säädettyjä edellytyksiä. Sen sijaan Suomen kansalaisuuden saaminen ilmoituksesta perustuu periaatteeseen, jonka mukaan kansalaisuuden saamisen edellytykset täyttävällä henkilöllä on oikeus Suomen kansalaisuuteen.

Pääsääntö Suomen kansalaisuuden saamiseksi muutoin kuin syntyessä tai syntymän perusteella on hakemus. Ilmoitusedellytykset ja ilmoituksen tekemiseen oikeutetut henkilöryhmät on lakiehdotuksessa pyritty määrittämään mahdollisimman tarkasti ottaen huomioon paitsi tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat ja valtion edun myös yksilön perusteluiksi katsotut oikeudet. Ilmoituksesta Suomen kansalaisuus ehdotetaan myönnettäväksi seuraaville henkilöryhmille kussakin ilmoitustyyppissä erikseen säädettyin edellytyksin: ulkomaalainen, jonka isä on Suomen kansalainen, Suomen kansalaisen ottolapsi, Suomessa pitkään asunut henkilö sekä entinen Suomen kansalainen ja pohjoismaan kansalainen. Lisäksi lain siirtymäsäännöksissä annetaan entiselle Suomen kansalaiselle ja tämän jälkeläiselle mahdollisuus saada Suomen kansalaisuus ilman Suomessa asumisen

edellytystä.

Lakiesityksessä Suomen kansalaisuus ehdotetaan myönnettäväksi hakemuksesta vain niille, joiden kotimaana voidaan kiistatta pitää Suomea. Esityksessä on lähdetty siitä, että kansalaisuuden saamisen perusteeksi ei riitä Suomen passin saaminen matkustamisen helpottamiseksi tai Euroopan unionin kansalaisuuden saaminen toiseen unionin jäsenvaltioon muuttamiseksi. Esityksessä korostetaan suomalaisen yhteiskunnan ja suomen tai ruotsin kielen tuntemusta.

Oleskelua ulkomaalaisena Suomessa on helpotettu monin eri tavoin, ja Suomessa asuvan ulkomaalaisen asema ja oikeudet ovat jo lähellä Suomen kansalaisen asemaa ja oikeuksia. Suomessa asumista ja työntekoa on lisäksi helpotettu erityisesti Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen valtioiden kansalaisille. Pysyvästi Suomessa asuva ulkomaalainen voi vapaasti tehdä työtä tai opiskella täällä. Kunnallisvaaleihin ulkomaalainen voi kahden vuoden Suomessa asumisen jälkeen täysipainoisesti osallistua. Samoin sosiaaliset edut on pääsääntöisesti kytketty Suomessa asumiseen eikä Suomen kansalaisuuteen. Näin ollen hakijalla ei ole pakottavaa tarvetta saada Suomen kansalaisuutta näiden etuuksien saamiseksi. Tiettyjen, vain Suomen kansalaisille varattujen oikeuksien saavuttaminen (esimerkiksi äänioikeus ja vaalikelpoisuus valtiollisissa vaaleissa) ja velvollisuuksiin osallistuminen (esimerkiksi asevelvollisuus) edellyttävät jo huomattavaa tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja kykyä

toimia itsenäisesti suomen tai ruotsin kielellä myös melko vaativissa tilanteissa.

Kansalaisuuden saamiseen liittyvän asumisajan tarkoituksena on antaa hakijalle valmiuksia elämään siinä yhteiskunnassa, jonka täysivaltaiseksi jäseneksi hän haluaa tulla kansalaisuuden saamisen perusteella. Tärkeänä tekijänä suomalaisessa yhteiskunnassa voidaan pitää riittävän hyvää suomen tai ruotsin kielen taitoa. Kielitaidon saavuttaminen kestää aikansa, mutta sen paranemisen myötä myös työllistyminen ja muu itsenäinen elämä suomalaisessa yhteiskunnassa helpottuu ja nopeutuu. Muun muassa kansalaistamisen edellytyksillä voidaan vaikuttaa ulkomaalaisväestön halukkuuteen hankkia sellainen suomen tai ruotsin kielen taso, jonka avulla yhteiskunnassa toimiminen helpottuu. Kansalaisuuden saamisen edellytyksenä olisi ehdotuksen mukaan tyydyttävä suomen tai ruotsin kielen suullinen ja kirjallinen taito. Näin ollen halukkuus kansalaisuuden saamiseen lisäisi kiinnostusta suomen tai ruotsin kielen opiskeluun ja auttaisi osaltaan ulkomaalaisen elämistä suomalaisessa yhteiskunnassa. Lyhyehkö Suomessa asuminen ja puutteellinen suomen tai ruotsin kielen taito eivät takaa kansalaistetuille kykyä ja valmiuksia toimia aktiivisesti yhteiskunnassa. On havaittu, että osa Suomen kansalaisuutta hakevista ei ole kiinnostunut elämään Suomessa vaan aikoo kansalaisuuden saatuaan muuttaa muualle, yleensä johonkin muuhun Euroopan unionin jäsenvaltioon.

Lakiesityksen mukaan Suomen kansalaisuuden saaminen hakemuksesta edellyttäisi pääsääntöisesti kuuden vuoden Suomessa asumista nykyisen viiden vuoden sijasta. Kansalaisuuden saaminen edellyttäisi, että itsenäinen elämä suomalaisessa yhteiskunnassa olisi jo hyvin toteutuksessa.

Kansalaisuusyleissopimuksen 6 artiklan 4 kohdan a—g alakohdan mukaan sopimusvaltion on helpotettava siinä mainittujen henkilöryhmien kansalaisuuden saamista. Sopimusvaltion ei kuitenkaan tarvitse helpottaa kansalaisuuden saamista, jos yleisiä edellytyksiä kansalaisuuden saamiseksi voidaan pitää lievinä. Sopimuksessa lueteltuihin henkilöryhmiin kuuluvat muun muassa jäsenvaltion kansalaisen puoliso sekä jäsenvaltiossa asuva tahtomattaan kansalaisuudeton ja pa-

kolainen. Jäsenvaltio voi helpottaa kansalaisuuden saamista haluamallaan tavalla, esimerkiksi helpottamalla kansalaistamista tai myöntämällä kansalaisuus suoraan lain nojalla tai ilmoituksesta.

Esityksen mukaan kansalaistaminen edellyttäisi pääsääntöisesti kuuden vuoden yhtäjaksoista tai kahdeksan vuoden kerättyä asumisaikaa. Tätä asumisaikaa voidaan pitää sellaisena kansalaisuuden saamisen edellytyksenä, joka kansalaisuusyleissopimuksen mukaan velvoittaa helpottamaan kansalaisuuden saamista siinä luetelluille henkilöryhmille. Esityksessä osa edellä mainituista henkilöryhmistä saisi kansalaisuuden soraan lain nojalla, osa ilmoituksesta ja osan kansalaistamiseen edellyttämää asumisaikaa lyhennettäisiin.

Myös lyhennetyn asumisajan pitäisi kuitenkin olla tarpeeksi pitkä, jotta edellytetyllä itsenäisellä valmiudella toimia yhteiskunnassa olisi realistiset mahdollisuudet toteutua.

Lakiesityksessä asumisaikaa voisi myös kerätä yhtäjaksoisen Suomessa asumisen sijasta. Esityksessä halutaan toisaalta ottaa huomioon kansainvälistymisen mukanaan tuoma ulkomailla oleskelun lisääntyminen ja toisaalta pyrkiä sopeuttamaan se kansalaisuuden myöntämisen edellyttämään kykyyn ja valmiuteen toimia yhteiskunnassa itsenäisesti.

Voimassa olevassa kansalaisuuslaissa suomen tai ruotsin kielen taito ei kuulu varsinaisiin kansalaistamisen edellytyksiin. Voimassa olevan kansalaisuusasetuksen mukaan hakijan on liitettävä hakemukseensa selvitys suomen tai ruotsin kielen taidosta. Vaadittavan kielitaidon tasoa ei ole määritetty. Käytännössä on havaittu, että hakijoiden suomen tai ruotsin kielen taso vaihtelee erittäin paljon ja että suurella osalla hakijoista kielitaidon taso on hyvin heikko.

Voimassa olevan lain mukaista viiden vuoden asumisaikaedellytystä on pidettävä melko lyhyenä aikana suomalaisen yhteiskuntaan totuttautumisessa kansalaistamisen kannalta. Lain vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaan suureen osaan hakijoista sovelletaan sitä paitsi viittä vuotta huomattavasti lyhyempää asumisaikaa. Toisaalta nykyisen lain toimeentulovaatimuksesta johtuen osaan hakijoista sovelletaan pidempää, seitsemän

vuoden asumisaikavaatimusta. Esityksessä toimeentulovaatimuksesta esitetään luovuttavan.

Esityksessä ehdotetaan etenkin asumisaikaan sekä nuhteettomuusedellytykseen liittyvien periaatteiden nykyistä tarkempaa sääntelyä päätösten ennustettavuuden ja informatiivisuuden lisäämiseksi.

Kansalaistamisen yleisistä edellytyksistä ehdotetaan sekä yleisiä että erityisiä poikkeusmahdollisuuksia. Erityiset poikkeusmahdollisuudet perustuisivat hakijan kansalaisuusasemaan, pakolaisasemaan, perhesuhteisiin tai yksilöllisiin olosuhteisiin perustuviin syihin. Myös lasten osalta ehdotetaan poikkeuksia kansalaistamisen yleisistä edellytyksistä.

Suomen kansalaisuuteen oikeutetut saisivat Suomen kansalaisuuden joko suoraan lain nojalla tai ilmoituksesta. Ilmoitukseen olisi syntymän perusteella oikeutettu suomalaisen

miehen lapsi, joka ei saisi Suomen kansalaisuutta suoraan lain nojalla. Ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden saisi myös Suomen kansalaisen ulkomaalainen ottolapsi, jos päätös lapseksiottamisesta olisi tehty sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt 12 vuotta. Jos päätös olisi tehty tätä ennen, ottolapsi saisi Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla.

Esityksessä ehdotetaan ilmoitukseen oikeutetuiksi myös 18—22-vuotias, pitkään Suomessa asunut nuori, entinen Suomen kansalainen ja pohjoismaan kansalainen. Säännökset vastaavat pääsääntöisesti nykyisiä säännöksiä.

Kansalaisuushakemuksen ja -ilmoituksen vireillepano esitetään säädettäväksi sellaiseksi, että se tukisi selvitetyn henkilöllisyyden periaatteen toteutumista. Hakemus ja ilmoitus pitäisi aina jättää henkilökohtaisesti.

KANSALAISTAMISEN ASUMISAIKASÄÄNNÖKSET

Yhtäjaksoinen asumisaika					
Koskee	Lainkohta	Edellytetään Suomessa asumista			Huomautuksia
		Hakemusta ratkaistaessa	Hakemuksen tekemisestä lähtien	Lisäedellytys	
18 vuotta täyttänyt hakija	13 §:n 1 momentin 2 kohdan a alakohta	kyllä	kyllä	viimeksi kuuluneet 6 vuotta keskeytyksettä	
15-17-vuotias kanssahakija	23 §:n 2 momentti	kyllä	kyllä	viimeksi kuuluneet 4 vuotta keskeytyksettä	
alle 15-vuotias kanssahakija	23 §:n 1 momentti	kyllä	ei	ei	
15-17-vuotias lapsi hakijana	24 §:n 3 momentti	kyllä	kyllä	viimeksi kuuluneet 4 vuotta keskeytyksettä	asuminen hakemuksen tekijän kanssa
alle 15-vuotias lapsi hakijana	24 §:n 2 momentti	kyllä	kyllä	ei	asuminen hakemuksen tekijän kanssa
Suomen kansalaisen puoliso	22 §:n 2 kohdan a alakohta	kyllä	kyllä	viimeksi kuuluneet 4 vuotta keskeytyksettä	yhdessä asuminen kestänyt vähintään 3 vuotta
entinen Suomen kansalainen tai	21 §	kyllä	kyllä	viimeksi kuuluneet 2 vuot-	

toisen pohjoismaan kansalainen				ta keskeytyksettä	
pakolainen tai tahtomattaan kansalaisuudeton	20 §:n 1 momentin 1 kohdan a alakohta	kyllä	kyllä	viimeksi kuluneet 4 vuotta keskeytyksettä	

Kerätty asumisaika					
Koskee	Lainkohta	Edellytetään Suomessa asumista			Huomautuksia
		Hakemusta ratkaistaessa	Hakemuksen tekemisestä lähtien	Lisäedellytys	
18 vuotta täyttänyt hakija	13 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohta	kyllä	kyllä	yhteensä 8 vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet 2 vuotta keskeytyksettä	
15-17 -vuotias kanssahakija	23 §:n 2 momentti	kyllä	kyllä	yhteensä 6 vuotta 7 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet 2 vuotta keskeytyksettä	
15-17 -vuotias lapsi hakijana	24 §:n 3 momentti	kyllä	kyllä	yhteensä 6 vuotta 7 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet 2 vuotta keskeytyksettä	asuminen hakemuksen tekijän kanssa
Suomen kansalaisen puoliso	22 §:n 2 kohdan b alakohta	kyllä	kyllä	yhteensä 6 vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet 2 vuotta keskeytyksettä	yhdessä asuminen kestänyt vähintään 3 vuotta
pakolainen tai tahtomattaan	20 §:n 1 momentin	kyllä	kyllä	yhteensä 6 vuotta 15 ikä-	

kansalaisuudeton	1 kohdan b alakohta			vuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuuluneet 2 vuotta keskeytysettä	
------------------	---------------------	--	--	--	--

Kansalaisuuden menettäminen

Ehdotuksen mukaan Suomen kansalaisuuden menettäminen olisi mahdollista vain silloin, jos menettäminen ei johtaisi kansalaisuudettomuuteen.

Kansalaisuudella on tärkeä merkitys sekä yksilön että valtion kannalta. Tästä syystä kansalaisuuden saamisen ja menettämisen perusteet on säänneltävä tarkasti ja siten, että kansalaisuuden saamiseen ja sen olemassaoloon mahdollisesti liittyvät epäselvyydet rajoittuisivat mahdollisimman vähäisiksi ja lyhytaikaisiksi.

Eräänä kansalaisuuteen liittyvänä epävarmuustekijänä voidaan pitää isyyslain (700/1975) mukaista isyyden kumoamista. Isyyden kumoamisen vaikutuksista ehdotetaan säädettäväksi kansalaisuuslaissa. Tällä pyritään siihen, että kansalaisuuden saamiselle olisi aina osoitettavissa järkevä ja hyväksyttävä peruste. Toisaalta, ehdotuksessa on pidetty tärkeänä laillistaa isyyteen perustuva kansalaisuuden saaminen, jos isyyttä ei kumota kohtuullisessa ajassa. Yksilön oikeus turva ja yleinen etu edellyttävät, että isyyden kumoaminen ehkä vasta vuosikymmenien kuluttua ei enää ulottaisi vaikutuksiaan isyyden perusteella saatuun kansalaisuuteen.

Kansalaisuusyleissopimus rajoittaa jäsenvaltion mahdollisuutta säätää sen kansalaisuuden menettämisestä. Kansalaisuusyleissopimuksen mukaan suoraan lain nojalla saadun kansalaisuuden menettäminen esimerkiksi isyyden kumoamisen perusteella ei ole mahdollista enää lapsen täysi-ikäiseksi tulon jälkeen.

Esityksessä ehdotetaan, että Suomen kansalaisuus voitaisiin menettää, jos miehen isyys kumottaisiin ja jos lapsen katsottaisiin saaneen Suomen kansalaisuuden isän kansalaisuuden perusteella. Isyyden kumoamisella

ei pääsääntöisesti olisi vaikutusta, jos enemmän kuin viisi vuotta olisi kulunut lapsen syntymästä tai isyyden vahvistamisesta.

Esityksessä ehdotetaan, että hakemuksen tai ilmoituksen perusteella myönnetty Suomen kansalaisuus voitaisiin menettää, jos kansalaisuus olisi saatu väärin tietojen antamisen perusteella tai tietoja salaamalla. Menettäminen ei pääsääntöisesti olisi mahdollista enää sen jälkeen, jos kansalaisuuden myöntämisestä olisi kulunut yli viisi vuotta. Myös lapsi voisi menettää Suomen kansalaisuuden, jos lapsi olisi saanut Suomen kansalaisuuden sen henkilön kanssa tai sen henkilön kansalaisuuden perusteella, joka olisi saanut kansalaisuuden väärin tietojen antamisen perusteella tai tietoja salaamalla.

Esityksessä ehdotetaan, että Suomen kansalaisuus menetettäisiin suoraan lain nojalla 22-vuotiaana riittävien yhteyksien puuttumisen perusteella. Ehdotuksen mukaan kansalaisuuden menettäisi 22 vuotta täyttäessään ulkosuomalainen, jolla ei olisi enää lainkaan yhteyksiä tai vain hyvin heikot yhteydet Suomeen.

Esityksessä ehdotetaan, että ulkosuomalainen säilyttää Suomen kansalaisuuden, jos hänellä olisi riittävä yhteys Suomeen. Riittävä yhteys voidaan osoittaa Suomessa asumisella, viranomaiselle annettavalla ilmoituksella, Suomen passin myöntämisellä taikka varusmies- tai siviilipalvelun suorittamisella.

Suomen kansalaisuudesta voitaisiin ehdotuksen mukaan vapautua hakemuksesta. Suomessa asuva voitaisiin vapauttaa vain jos vapautumisen perusteena olisi muu kuin Suomen kansalaisuuteen liittyvän velvollisuuden välttäminen.

Esityksessä ehdotetaan säädettävän kansalaisuusaseman määrittämisestä. Ehdotuksella pyrittäisiin paitsi selvittämään henkilön kansalaisuusasema myös parantamaan viran-

omaisen henkilörekisterien kansalaisuustiedon luotettavuutta ja täten parantamaan oikeusvarmuutta rekisterien tietosisältöön perustuvissa ratkaisuissa. Määrittäminen edellyttäisi sitä, että henkilöllisyys olisi muilta osin selvitetty. Viranomaisilta edellytettäisiin aktiivista toimintaa tilanteissa, joissa kansalaisuudesta ei olisi muutoin riittävää selvyttä. Henkilöltä, jonka kansalaisuusasemaa määritettäisiin, edellytettäisiin avustavan viranomaisista mahdollisuuksien mukaan.

Ehdotetaan, että Suomen kansalaisuuden mahdollisesta menettämisestä tiedotettaisiin 18 vuotta täyttäneille, jotka voisivat menettää kansalaisuuden täyttäessään 22 vuotta. Tiedottamisesta vastaisi Ulkomaalaisvirasto. Suomen ulkomaanedustusto, poliisi, Pääesikunta ja siviilipalveluskeskus huolehtisivat omalta osaltaan tiedottamisesta väestötietojärjestelmään passin antamisesta ja varusmies- tai siviilipalvelun suorittamisesta, jos asialla olisi merkitystä Suomen kansalaisuuden säilyttämisen kannalta.

Muutoksenhaku

Ehdotetaan, että asianosainen saisi hakea muutosta asianomaiselta hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Asianosainen ja päätöksentekijä voisivat valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimmalle hallinto-oikeudelle.

Muuta

Ehdotetaan, että asiakirja olisi annettava Ulkomaalaisvirastolle alkuperäisenä. Ulkomaisen asiakirjan luotettavuus pyritään varmistamaan asiakirjalle asetetuilla vaatimuksilla. Asianosaisella on käännösvetollisuus omassa asiassaan. Ulkomaalaisvirasto voi harkintansa mukaan hyväksyä myös muita asiakirjoja.

Ehdotetaan, että Ulkomaalaisvirasto saa maksutta tarvitsemiaan tietoja laillisten tehtäviensä suorittamiseksi eri viranomaisten henkilörekistereistä.

Ehdotetaan, että Ulkomaalaisvirastolle varataan mahdollisuus pyytää asian ratkaisun kannalta tarvittavat tiedot muulta viranomaiselta. Asianosainen on velvollinen ilmoittamaan yhteystietonsa ja niiden muutokset vi-

ranomaiselle.

Päätöksen tiedoksiannossa noudatettaisiin soveltuvin osin, mitä tiedoksiannosta hallintoasioissa sekä mitä sähköisestä asiainnosta hallinnossa erikseen säädetään. Myönteinen päätös voidaan ehdotuksen mukaan lähettää postitse asianosaiselle. Muu päätös lähetetään postitse saantitodistusta vastaan tai luovutetaan todisteellisesti asianosaiselle tai tämän edustajalle.

Lain voimaantulon jälkeen ehdotetaan vuoden siirtymäkautta, jonka aikana vireille pantuun kansalaisuushakemukseen sovelletaan pääsääntöisesti aikaisemman lain asumaikaa.

Ehdotetaan viiden vuoden määräaikaista mahdollisuutta tehdä kansalaisuusilmoitus ottolapsesta, jos lapsi olisi oikeutettu Suomen kansalaisuuteen. Lisäksi ehdotetaan viiden vuoden määräaikaista mahdollisuutta henkilölle, jonka isä on Suomen kansalainen, sekä entiselle Suomen kansalaiselle ja tämän jälkeläiselle tehdä kansalaisuusilmoitus.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Monikansalaisuuden laajan hyväksymisen arvioidaan aiheuttavan kansalaisuushakemusten määrän lisääntymisen. Suomen kansalaisuutta hakisivat todennäköisesti monet niistä, jotka eivät tähän mennessä ole hakeneet, koska eivät ole halunneet luopua senhetkisestä kansalaisuudestaan. Hakemishalukkuuden voidaan katsoa koskevan etenkin Amerikan yhdysvaltain, Kanadan, Sveitsin ja useiden Euroopan unioniin kuuluvien valtioiden kansalaisia.

Lakiesityksessä ehdotetaan uutta ilmoitustyyppiä, jolla suomalaisen miehen ja ulkomaalaisen naisen ulkomailla avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi saisi Suomen kansalaisuuden. Lakiesityksen siirtymäsäännöksissä ehdotetaan kolmea määräaikaista ilmoitustyyppiä. Toisaalta, ottolapsista tehtävien kansalaisuusilmoitusten määrä tulisi vähemmään, koska suuri osa ottolapsista saisi Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla.

Ulkomailla asuvien Suomen kansalaisten määrä lisääntyy huomattavasti lain tultua voimaan, koska Suomen kansalainen ei enää

menettäisi kansalaisuuttaan saadessaan hakemuksesta tai siihen verrattavalla tavalla vieraan valtion, yleensä asuinvaltionsa kansalaisuuden.

Vireille tulevien asioiden määrien lisääntymisen luotettava ennakointi on vaikeaa. Lisähenkilöstöä kuitenkin tarvitaan ainakin siirtymäkauden ajaksi. Tästä syystä mahdollinen lisäresurssitarve ja sen suuruus pystytään arvioimaan tarkemmin vasta lain tultua voimaan. Riippuen lain voimaantulon ajankohdasta, asiaan saattaa olla tarve palata vuoden 2003 lisätalousarviossa tai vuoden 2004 talousarviossa.

Lakiesitys aiheuttaisi lisäresurssitarvetta Ulkomaalaisvirastossa ja vireillepanoviranomaisissa, poliisissa ja edustustoissa sekä myös maistraateissa ja Pääesikunnassa. Lakiesityksen edellyttämien tietojärjestelmämuutosten arvioidaan aiheuttavan Väestörekisterikeskukselle noin 150 000 euron kustannukset. Ulkomaalaisviraston osalta lisäresurssitarve katettaisiin ensi sijassa maksutuloilla perimällä suoritteista valtion maksuperustelain (150/1992) 6 §:n 1 momentin mukainen omakustannusarvo. Muiden viranomaisten osalta resurssitarpeen kattamiseksi esimerkiksi mahdollisuutta määrärahojen sisäiseen uudelleen kohdentamiseen ei ole vielä selvitetty.

4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Viranomaisten työ määrä lisääntyy eri hallinnonaloilla. Näitä viranomaisia ovat etenkin Ulkomaalaisvirasto, ulkoasiainministeriö ja Suomen edustustot, Väestörekisterikeskus ja maistraatit, poliisi, sekä Pääesikunta ja siviilipalveluskeskus.

Esitetystä monikansalaisuuden hyväksymisestä seuraa nykyistä huomattavasti laajemmalle henkilömäärälle äänioikeus ja vaalikelpoisuus valtiollisissa vaaleissa. Äänestämistä tai ehdolle asettumista kahden valtion vaaleissa ei ole estetty lukuun ottamatta europarlamenttivaaleja, joissa ei saa äänestää useammassa kuin yhdessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Näiden oikeuksien käyttämisen käytännön merkityksen voidaan arvioida jäävän varsin pieneksi, vaikka tarkkaa arviota ei voida esittää.

Ulkomailla asuvien Suomen kansalaisten äänestysprosentti on vaihdellut europarlamenttivaalien 3 %:sta presidentinvaalien 10 %:iin. Arvioidaan, että uusien äänestäjien määrä ei tulisi tuottamaan ongelmia vaalikoneistolle Suomessa eikä ulkomailla. Arviota ei voida esittää siitä, mikä vaikutus paikkojen jakoon tai valituksi tulemiseen eri vaaleissa uusilla äänestäjillä olisi.

4.3. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan

Esityksessä laajasti hyväksytty monikansalaisuus lisää eriarvoisuutta jonkin verran. Henkilö, jolla on Suomen kansalaisuuden lisäksi jonkin vieraan valtion kansalaisuus, voi hakemuksesta saada vapautuksen varusmiespalvelun tai siviilipalvelun suorittamisesta rauhan aikana.

Esitys lisääisi sukupuolten välistä tasa-arvoa ja sitä kautta lasten oikeudellista yhdenvertaisuutta. Lasten oikeudellinen yhdenvertaisuus paranee myös ottolapsen aseman lähentämisellä kohti biologisen lapsen asemaa.

5. Asian valmistelu ja lausunnot

Esitys on tehty virkatyönä sisäasiainministeriössä ja Ulkomaalaisvirastossa. Esitysluonnosta on käsitelty maahanmuuttopolitiikan ja etnisten suhteiden ministerityöryhmässä sekä ministerityöryhmää avustavassa virkamiestyöryhmässä.

Monikansalaisuuden vaikutuksia eri hallinnonaloilla on selvitetty lausuntokierroksella. Lausunto pyydettiin 17 taholta, muun muassa keskeisiltä ministeriöiltä (ulko-, oikeus-, puolustus-, valtiovarain- ja työministeriö), Ahvenanmaan maakuntahallitukselta sekä keskeisiltä keskusvirastoilta (Väestörekisterikeskus ja Pääesikunta).

Annettujen lausuntojen perusteella monikansalaisuuden hyväksymisen myönteisiä vaikutuksia yksilön kannalta olisivat ulkosuomalaisien kansallisen identiteetin säilyttäminen, Suomen kansalaisuuden lisääntyvän hakemishalukkuuden myötä työllistymisen helpottuminen Suomessa sekä resurssihenkilönä toimiminen Suomen ja aikaisemman kotimaan välillä. Lisäksi monikansalaisuuden hyväksyminen saattaisi olla perusteltua ih-

misoikeusnäkökulmasta ja sillä saattaisi olla merkittäviä myönteisiä vaikutuksia lasten suojelemiseksi. Monikansalaisuuden hyväksyminen saattaisi myös helpottaa vapaaehtoista paluumuuttoa aikaisempaan kotimaahan.

Monikansalaisuuden hyväksymisen kielteisenä vaikutuksena yksilön kannalta olisi konsuliavun antamisen vaikeutuminen.

Monikansalaisuuden hyväksyminen vaikuttaisi annettujen lausuntojen perusteella kielteisesti yhteiskunnan turvallisuuteen. Järjestäytyneen kansainvälisen rikollisuuden valvonta ja Suomeen kohdistuvan laittoman tiedustelutoiminnan torjuminen vaikeutuisi, mahdollisuus ulkopuoliseen vaikuttamiseen Suomen asioihin vähemmistöjen kautta tulisi mahdolliseksi, Suomen kansalaisuuden merkitys vähenisi kansalaisuuden mukanaan tuomien oikeuksien säilyessä ja väärinkäyttötapaukset lisääntyisivät. Lojalisuutta edellyttävien tehtävien kannalta arvioituna monikansalaisuuden hyväksyminen olisi kielteistä, koska se mahdollistaisi pääsyn yhteiskunnan turvallisuuden kannalta tärkeisiin tehtäviin. Lisäksi sitoutumisen suomalaiseen yhteiskuntaan arvioidaan vähenevän.

Tarkoituksenmukaisuuden kannalta arvioituna monikansalaisuuden hyväksyminen aiheuttaisi kansalaisuuden teoretisoitumista Suomeen olevien yhteyksien puuttuessa. Monikansalaisuuden hyväksyminen olisi perusteltua työvoiman tarpeen kasvaessa sekä väestöllisistä syistä. Se myös edistäisi kotoutumista ja ulkosuomalaisten käyttöä voimavarana. Käytännön viranomaistyön, muun muassa asevelvollisten valvonnan sekä europarlamenttivaalien periaatteen toteutumisen (äänioikeus ja vaalikelpoisuus vain yhdessä valtiossa samoissa vaaleissa) arvioidaan vaikeutuvan. Lisäksi tarkoituksenmukaisuuden kannalta huomiota kiinnitetään siihen, että rikoksen johdosta henkilöä ei luovuteta, jos henkilöllä on asuinvaltionsa kansalaisuus.

Yhdenvertaisuuden kannalta monikansalaisuuden hyväksymisen arvioitiin saattavan synnyttää etuoikeutetun henkilöryhmän.

Monikansalaisuuden hyväksymisen arvioitiin lisäävän muutospaineita virkamies- ja asevelvollisuuslainsäädäntöön sekä kansalaisuusperiaatteen heikentämiseen kansainvälisessä yksityisoikeudessa.

Annetuista lausunnoista on laadittu yhteenveto.

Lausunto sisäasiainministeriön esityksestä kansalaisuuslain muuttamiseksi on pyydetty 50 taholta, muun muassa edellä monikansalaisuuden vaikutuksia koskevan lausuntopyyntönsä kohdalla mainituilta keskeisiltä ministeriöiltä ja keskusvirastoilta, oikeuskanslerinvirastolta ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanslialta, hallintotuomioistuimilta, etnisten suhteiden neuvottelukunnalta sekä järjestöiltä (muun muassa Amnesty International - Suomen osasto r.y., Pakolaisneuvonta r.y., Suomi-Seura r.y. ja Ulkosuomalaisparlamentti).

Viimeistään 18 päivänä elokuuta 2002 annetuista lausunnoista on laadittu yhteenveto.

Kansalaisuuslain kokonaisuudistusta pidettiin tarpeellisena. Etenkin esityksen tavoitteita kansalaisuudettomuuden estämiseksi ja vähentämiseksi samoin kuin sukupuolten välisen tasa-arvon ja lasten oikeudellisen yhdenvertaisuuden parantamiseksi kannatettiin. Esitystä pidettiin liian yksityiskohtaisena ja vaikeaselkoisena. Lisäksi kritiikkiä kohdistettiin esityksen systematiikkaan sekä yksittäisten pykälien rakenteeseen. Esitystä arvosteltiin myös muun lainsäädännön riittämättömästä huomioonottamisesta. Peruskäsitteistön määrittelyä kannatettiin samoin kuin selvitetyn henkilöllisyyden edellyttämistä, mutta osa lausunnonantajista esitti ehdotettujen säännösten kohtuullistamista. Kerätyn asumisajan mahdollisuutta kansalaistettaessa kannatettiin. Toimeentuloedellytyksen poistamista kannatettiin. Etenkin asumisaikaan ja nuhteettomuusedellytykseen liittyviä säännöksiä pidettiin liian yksityiskohtaisina. Ehdotettua kielitaitoedellytystä pidettiin liian vaativana. Kansalaisuuden menettämissäännöstä valtion edun vastaisen toiminnan perusteella toisaalta kannatettiin ja toisaalta vastustettiin. Muutoksenhaun laajentamista kannatettiin.

Esityksen jatkovalmistelussa on kiinnitetty huomiota lausunnoissa esitettyihin näkemyksiin. Hallituksen esitystä on annettujen lausuntojen johdosta huomattavasti supistettu ja yksinkertaistettu. Kansalaisuuden kumoamisesta ja kumoamisesta on ehdotettu kansalaisuuden menettämismuotoina luovuttu. Hallituksen esitys on viimeistelty yhteistyössä oikeusministeriön kanssa.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

6.1. Riippuvuus muista esityksistä

Lakialoite kansalaisuuslain muuttamiseksi (180/1999 vp).

Kansanedustaja Riitta Prustin lakialoitteen mukaan kansalaisuuslakia tulisi muuttaa siten, että monikansalaisuus hyväksyttäisiin kaikissa tilanteissa.

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys Eduskunnalle Pohjoismaiden välillä tehdyn eräiden kansalaisuutta koskevien määräysten voimaansaattamista koskevan sopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (HE 81/2002 vp).

6.2. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista

Pohjoismaan kansalaisen kansalaisuuden saamista muussa pohjoismaassa sääntelee sopimus Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin välillä eräiden kansalaisuutta koskevien määräysten voimaansaattamisesta (SopS 21/1999) ja sitä koskeva asetus (232/1999). Voimassa olevan lain 10 § ja ehdotettu 30 § perustuvat kokonaisuudessaan sopimuksen määräyksiin. Nykyisen lain 5—6 §:n ja 8 b §:n 1 momentin soveltamisessa noudatetaan sopimuksen määräyksiä. Samoin

meneteltäisiin ehdotetuissa 28 §:ssä ja 34 §:n 2 momentissa.

Eduskunnassa käsiteltävänä olevalla hallituksen esityksellä pohjoismaiden välillä tehdyn kansalaisuutta koskevan sopimuksen hyväksymiseksi ja sitä koskevaksi laiksi ehdotetaan nykyisen sopimuksen uusimista. Sopimuksen uusiminen perustuu Ruotsin vuonna 2001 voimaan tulleeseen kansalaisuuslainsäädäntöuudistukseen. Teknisten muutosten lisäksi uusittu sopimus sisältää sisällöllisen muutoksen Ruotsin uudessa laissa monikansalaisuuteen omaksutun aikaisempaa myönteisemmän suhtautumisen johdosta. Sopimuksessa mahdollistetaan sopimusvaltion kansalaisuuden myöntäminen edellytyksellä, että kansalaisuuden saava luopuu senhetkisestä kansalaisuudestaan. Sopimuksen voimaansaattamislaila mahdollistettaisiin sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten tulevan lakina voimaan. Sopimus vastaa sisällöllisesti voimassa olevan lain asiaa koskevia säännöksiä. Sopimuksen hyväksyminen on otettu tässä ehdotuksessa huomioon.

Esityksen hyväksyminen mahdollistaisi Suomen osalta myös kansalaisuusyleissopimuksen hyväksymisen ja YK:n kansalaisuudettomuuden vähentämistä koskevaan sopimukseen liittymisen ilman varauksia. Eduskunnalle on tarkoitus erikseen antaa hallituksen esitys kansalaisuusyleissopimuksen hyväksymisestä ja YK:n kansalaisuudettomuuden vähentämistä koskevaan sopimukseen liittymisestä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Lain soveltamisala ja tarkoitus.* Pykälän 1 momentin mukaan kansalaisuuslaissa säädettäisiin Suomen kansalaisuuden saamisen, säilyttämisen ja menettämisen edellytyksistä sekä näiden asioiden käsittelyä koskevasta menettelystä. Kansalaisuuden saaminen kattaisi saannon sekä suoraan lain nojalla että hakemuksesta tai ilmoituksesta. Kansalaisuuden menettämisellä tarkoitettaisiin menettämistä viranomaisen päätöksellä ja suoraan lain nojalla sekä kansalaisuudesta vapautumista hakemuksen perusteella.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi lain tavoitteita määrittävä säännös. Säännöksen mukaan kansalaisuuden saamisen ja menettämisen sääntelyssä kiinnitettäisiin huomiota sekä yksityishenkilön että valtion etuun. Lain tavoitteina säännöksessä mainitaan lisäksi kansalaisuudettomuuden estäminen ja vähentäminen sekä hyvän hallinnon ja oikeusturvan toteuttaminen ja edistäminen. Säännöksen tarkoituksena olisi ohjata viranomaisten toimintaa ja erityisesti harkintavallan käyttöä. Säännösehdotuksessa mainitulla hyvällä hallinnolla ja oikeusturvalla viitataan erityisesti perustuslain 21 §:ään, jossa säädetään näihin periaatteisiin liittyvistä perusoikeudesta.

2 §. *Määritelmät.* Pykälässä määritellään kansalaisuuteen liittyvien asioiden käsittelyssä sekä päätöksenteossa tarvittavaa peruskäsitteistöä. Etenkin henkilön kansalaisuusaseman kuvaamisessa käytettävää käsitteistöä selvennetään ja yhtenäistetään.

Pykälän 1 kohdassa määritellään, mitä kansalaisuudella tarkoitetaan. Sitä kuvataan ensinnäkin lainsäädännöllä säädellyksi yksilön ja valtion väliseksi suhteeksi, joka ilmaisee yksilön aseman valtiossa. Lisämääreenä on kansalaisuuskäsitteen itsensä käyttäminen muussa lainsäädännössä, jotta se saisi kunkin säädöksen omalta osaltaan antaman tarkan sisällöllisen merkityksen. Näin syntyneellä kokonaisuudella tarkoitetaan ominaisuutta, joka koostuu yksinomaan sille lainsäädän-

nössä määritellyistä oikeuksista ja velvollisuuksista, erotuksena kaikille valtioyhteiskunnan jäsenille kuuluvista oikeuksista ja velvollisuuksista. Kansalaisuutta voidaan täten kuvata myös yksilön täysivaltaiseksi jäsenyydeksi valtiossa. Määritelmä erottaa kansalaisuuden kansallisuuden käsitteestä, koska kansalaisuuteen ei määritelmän mukaan kuulu kansallinen alkuperä. Yksilön kannalta kansalaisuus takaa yksilölle tiettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia. Valtiolla on taas oikeus lainsäädännöllään päättää, keitä se pitää kansalaisinaan. Valtion itsemääräämisoikeutta rajoittavat kuitenkin kansainväliset sopimukset ja kansainvälisessä oikeudessa yleisesti hyväksytyt periaatteet.

Ulkomaalainen on 2 kohdan mukaan määritelty samoin kuin voimassa olevan kansalaisuuslain 2 §:ssä ja ulkomaalaislain (378/1991) 1 §:n 2 momentissa. Ulkomaalaisella tarkoitetaan kaikkia henkilöitä, jotka eivät ole Suomen kansalaisia. Ulkomaalainen voi määritelmän mukaan olla myös kansalaisuudeton tai kansalaisuudeltaan tuntematon.

Kansalaisuudettomat määritellään 3—4 kohdassa. Kansalaisuudettomalla tarkoitetaan henkilöä, jolla ei ole minkään valtion kansalaisuutta. Henkilö voi olla kansalaisuudeton ensinnäkin siitä syystä, että minkään valtion kansalaisuuslainsäädäntö ei ole ollut sovellettavissa siten, että henkilöllä olisi ollut oikeus syntyessään tai myöhemmin saada jonkin valtion kansalaisuus. Valtiot, jotka yleensä tulisivat kysymykseen olisivat henkilön vanhempien kansalaisuusvaltio tai –valtiot, jos vanhemmilla olisi jonkin valtion kansalaisuus taikka henkilön syntymä- tai asuinvaltio. Henkilö voi olla kansalaisuudeton myös siitä syystä, että hän ei ole käyttänyt hyväksentseen oikeuttaan saada jonkin tietyn valtion kansalaisuus tai hän on omasta tahdostaan halunnut vapautua tai hänet on vapautettu kansalaisuudestaan.

Tahtomattaan kansalaisuudettomalla tarkoitetaan 3 kohdan mukaan henkilöä, joka olisi kansalaisuudeton siitä syystä, että hänellä ei olisi eikä olisi ollut oikeutta saada minkään valtion kansalaisuutta. Tahtomattaan kansalaisuudeton ei siis olisi sellainen henki-

lö, joka olisi oman tai huoltajansa toimenpiteen johdosta hankkiutunut eroon entisestä kansalaisuudestaan jättäytyen kansalaisuudettomaksi tai jättänyt hankkimatta itselleen tai huollossa olevalle lapselleen kansalaisuuden, johon hänellä tai lapsella olisi ollut oikeus.

Tahdostaan kansalaisuudettomalla tarkoitetaan 4 kohdan mukaan muita kansalaisuudettomia kuin tahtomattaan kansalaisuudettomia. Kansalaisuudettoman henkilön kansalaisuusasema katsotaan selvitettyksi kun taas kansalaisuudeltaan tuntemattomalla tarkoitetaan 5 kohdan mukaan henkilöä, jonka kansalaisuudesta tai kansalaisuudettomuudesta ei ole tietoa.

Kansalaisuusasema on 6 kohdan mukaan yläkäsite, jota käytetään silloin, kun ei oteta yksityiskohtaisesti kantaa siihen, onko henkilöllä jokin kansalaisuus taikka onko hän tahtomattaan tai tahdostaan kansalaisuudeton taikka kansalaisuudeltaan tuntematon. Henkilön kansalaisuusasemaan saattaa liittyä oikeudellista lisäarvoa johtuen henkilön aikaisemmasta kansalaisuudesta tai kansalaisuudettomuudesta. Tästä syystä kansalaisuusasemaa määrittää myös aikaisempi kansalaisuusasema.

Lapsi on 7 kohdassa määritelty henkilöksi, joka on alle 18-vuotias ja naimaton.

Puolison määritelmä kohdassa 8 kattaa aviopuolison ja rekisteröidyssä parisuhteessa elävän henkilön lisäksi avopuolison. Määritelmän piiriin kuuluvat myös samaa sukupuolta olevat avoparit.

Hakijaa ja kanssahakijaa koskevien, 9 ja 10 kohdan mukaisten määritelmien tarkoituksena on selventää eri henkilöiden asemaa kansalaisuutta koskevan asian käsittelyssä ja päätöksenteossa. Tällaisia asioita olisivat kansalaisuushakemus ja -ilmoitus ja hakemus kansalaisuudesta vapautumiseksi. Määritelmän ulkopuolelle jäisivät erityyppiset kansalaisuusaseman määrittämistä koskevat selvityspyynnöt ja tiedustelut. Niiden yhteydessä ei yleensä voida puhua määrätystä hakijasta tai kanssahakijasta, koska selvitys tehdään usein viran puolesta tai pyynnön tekijänä on viranomainen.

Hakijalla tarkoitetaan henkilöä, joka on tehnyt hakemuksen Suomen kansalaisuuden saamiseksi itselleen tai hakemuksen kansa-

laisuudesta vapautumiseksi. Yksinkertaisuuden vuoksi hakijaksi kutsutaan myös ilmoituksen tekijää sekä lasta tai muuta henkilöä, jonka puolesta huoltaja tai edunvalvoja on tehnyt kansalaisuushakemuksen tai ilmoituksen taikka hakemuksen kansalaisuudesta vapautumiseksi.

Kanssahakijan määritelmästä ilmenee periaate, jonka mukaan hakija voi oman hakemuksensa tai ilmoituksensa yhteydessä hakea lapselleen Suomen kansalaisuutta tai siitä vapautumista. Perusedellytyksenä on, että hakija on lapsen huoltaja.

3 §. *Ulkomaalaisviraston tehtävät.* Pykälässä säädettäisiin Ulkomaalaisviraston asemasta kansalaisuutta koskevassa päätöksenteossa. Pykälän 1 momentti vastaa asiiasällöltään kansalaisuuslain 13 §:ää ja kansalaisuusasetuksen 11 §:n 2 momenttia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lomakkeista. Säännöksen mukaan Ulkomaalaisvirasto vahvistaisi hakemus- ja ilmoituslomakkeiden kaavat. Kaavojen mukaisia lomakkeita käytettäisiin hakemukseen ja ilmoitukseen Suomen kansalaisuuden saamiseksi sekä hakemukseen Suomen kansalaisuudesta vapautumiseksi.

4 §. *Kansalaisuudettomuuden estäminen.* Pykälässä säädettäisiin yksittäisissä soveltamistilanteissa noudatettavasta periaatteesta, jolla toteutettaisiin ehdotetun 1 §:n 2 momentin mukaista kansalaisuudettomuuden estämisen tavoitetta. Säännöksen mukaan laissa säädetyn Suomen kansalaisuuden menettämistä säännöksen ja kansalaisuudesta vapautumista koskevan säännöksen soveltaminen olisi kielletty, jos soveltaminen johtaisi kansalaisuudettomuuteen. Tällaisessa tapauksessa henkilö säilyttäisi Suomen kansalaisuuden. Kyse olisi uudesta säännöksestä.

5 §. *Lapsen ja huoltajan kuuleminen.* Pykälässä säädettäisiin erityisestä kuulemisveloitteesta. Kyse olisi uudesta säännöksestä, jolla poikettaisiin hallintomenettelylain kuulemissäännöksistä. Poikkeaminen perustuisi lapsen edun huomioon ottamiseen häntä itseään koskevassa merkittävässä asiassa ja vastaavuuteen ulkomaalaislainsäädännön kanssa. Säännöksessä nykyisen lainsäädännön mukainen 15 vuotta täyttäneen kuulemisveloite ulotettaisiin 12 vuotta täyttäneisiin.

Pykälän 1 momentin mukaan 12 vuotta

täyttäneitä alaikäistä olisi kuultava, jos huoltaja olisi tehnyt hänen puolestaan hakemuksen tai ilmoituksen. Kaksitoista vuotta täyttäneitä olisi kuultava myös silloin, kun tämä olisi kanssahakijana huoltajansa hakemuksessa tai ilmoituksessa.

Jos huoltaja on tehnyt alaikäisen puolesta hakemuksen tai ilmoituksen taikka jos alaikäinen on huoltajansa hakemuksessa tai ilmoituksessa kanssahakijana, lapsen mahdollisia muita huoltajia on myös kuultava hakemuksesta tai ilmoituksesta. Huoltajan kuulemisvelvoitetta ei kuitenkaan olisi, jos huoltajan olinpaikka olisi tuntematon eikä sitä saataisi selville. Kuulemisvelvoitteesta poikkeaminen edellyttäisi, että huoltajan olinpaikka pyrittäisiin selvittämään. Kaksitoista vuotta täyttäneen lapsen kuulemisvelvoitteesta ei voitaisi poiketa. Ehdotettu säännös vastaisi tältä osin voimassa olevia säännöksiä.

Pykälän 2 momentin mukaan 15 vuotta täyttänyt lapsi ei voisi saada Suomen kansalaisuutta hakemuksesta tai ilmoituksesta eikä lasta voitaisi vapauttaa Suomen kansalaisuudesta, jos lapsi tai hänen huoltajansa vastustaisi kansalaisuuden saamista tai siitä vapauttamista. Säännöksessä edellytettäisiin lapsen ja tämän huoltajan suostumusta. Voimassa olevan lainsäädännön mukainen, huoltajan pelkkä tietoisuus hakemuksen tai ilmoituksen vireilläolosta ei enää riittäisi. Säännöksen tarkoituksena olisi ottaa huoltajan mielipide nykyistä paremmin huomioon hänen huollosaan olevaa lasta koskevassa merkittävässä asiassa.

Pykälän 3 momentin mukaan lapsen tai huoltajan vastustuksesta huolimatta hakemus tai ilmoitus voitaisiin hyväksyä, jos hakemuksen tai ilmoituksen hyväksymisen katsottaisiin olevan lapsen edun mukaista. Asian ratkaisemiseksi pyydetäisiin lausunto sosiaaliviranomaiselta. Asianomainen sosiaaliviranomainen määräytyisi sosiaalihuoltolain (710/1982) säännösten perusteella. Kyse olisi uudesta säännöksestä.

6 §. *Selvitetty henkilöllisyys.* Pykälässä säädettäisiin luotettavasti selvitetyn henkilöllisyyden periaatteesta, jonka sääntelyssä yksittäisiä soveltamistilanteita varten noudatettaisiin ehdotetun 1 §:n 2 momentin mukaista punnintaa yksityishenkilön ja valtion edun kannalta. Kyse olisi Suomen kansalaisuuden

saamisen perusedellytyksestä.

Pykälän 1 momentin mukaan selvitetyn henkilöllisyyden vaatimus koskisi kaikkia Suomen kansalaisuuden saamisesta tehtäviä ratkaisuja saantiperusteesta huolimatta. Joikaista saantiperustetta koskisivat lisäksi erikseen säädetyt, varsinaiset kansalaisuuden saamisen edellytykset. Ehdotuksen mukaan ei olisi tarkoituksenmukaista myöntää Suomen kansalaisuutta kenellekään, josta ei ole selvyyttä, kuka hän on. Ehdotetusta pykälästä voitaisiin johtaa periaate, jonka mukaan kansalaisuuden saamisen varsinaisia edellytyksiä ei tutkittaisi, jos henkilöllisyys olisi epäselvä. Kyse olisi vallitsevan soveltamiskäytännön kirjaamisesta lakiin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, miten henkilöllisyydestä voitaisiin antaa selvitystä ja millaisilla tiedoilla olisi vaikutusta henkilöllisyyden selvittämisen kannalta. Pykälässä jätettäisiin viranomaisen harkittavaksi, ovatko asiakirjoin tai muulla tavalla esitetyt henkilötiedot sellaisia, että henkilöllisyyttä voidaan pitää luotettavasti selvitettyinä.

Pykälän mukaan asianosainen voisi esittää selvitystä henkilöllisyydestä luotettavalla asiakirjanäytöllä tai myös muulla tavoin. Henkilöllisyyden selvittämiseen vaikuttaisivat käytettävissä olevat tiedot henkilön nimestä, syntymäajasta ja perhesuhteista. Lisäksi myös muut henkilötiedot, esimerkiksi syntymäpaikkaa tai asuinpaikkoja koskevat tiedot voisivat tapauskohtaisesti olla merkittävissä. Kyse olisi vallitsevan soveltamiskäytännön kirjaamisesta lakiin. Päätösten muutoksenhakukelpoisuudesta johtuen jäisi viime kädessä tuomioistuimen ratkaistavaksi, voidaanko ulkomaalaisen henkilöllisyys katsoa selvitettyksi vai ei.

Jos henkilö saapuu Suomeen ilman henkilöllisyyttä osoittavaa asiakirjaa taikka väärrennetyn tai väärän asiakirjan turvin, hänen henkilötietoinaan pidetään yleensä niitä tietoja, jotka hän itse tai hänen huoltajansa antaa. Tällä tavoin luotuihin henkilötietoihin voitaisiin yleensä lähtökohtaisesti muun vaihtoehdon puuttuessa luottaa ja katsoa henkilöllisyys selvitettyksi. Asiakirjanäyttöä henkilöllisyydestä ei siis välttämättä edellytettäisi. Asiakirjanäytön edellyttäminen voisi olla kohtuutonta esimerkiksi pakolaisen aseman saaneilta. Asiakirjanäytöllä ei myöskään olisi

merkitystä, jos jonkin valtion antamia asiakirjoja ei lähtökohtaisesti pidettäisi luotettavina tai jos valtiolta puuttuisi toimivaltainen taho, joka voisi pätevästi antaa henkilöä koskevia asiakirjoja.

Joissakin tapauksissa henkilön itsestään antamiin tietoihin ei kuitenkaan voida lähtökohtaisesti luottaa. Esimerkiksi, jos henkilö ilmoittaa asuneensa pitkään tietystä valtiosta vaikka hänen tietonsa kyseisestä valtiosta olisivat täysin olemattomat.

Tietyissä tapauksissa ulkomaalainen saa luvan jäädä Suomeen vaikka hänellä ei olisi henkilöllisyyden luotettavasti ilmaisevaa asiakirjaa tai vaikka hänen henkilöllisyytensä olisi epäselvä. Turvapaikka-, oleskelulupa- tai matkustusasiakirjapäätöstä tehtäessä henkilö yksilöidään päätökseen päätöksentekohetkellä käytössä olleiden tietojen avulla. Tällöin saatetaan myös joutua valitsemaan jotkut tiedot useista esillä olleista vaihtoehdoista henkilötiedoista. Näin viranomaisesta luotu henkilöllisyys siirtyy yleensä sellaisenaan annettujen päätösten perusteella esimerkiksi väestötietojärjestelmään, jonka tietosisältöä käytetään hyväksi muun muassa annettaessa henkilötodistusta. Aikaisemmin käytetyt, luotettavina pidetyt henkilötiedot saattavat myös osoittautua epäluotettaviksi tai suorastaan vääriksi. Näin voi käydä esimerkiksi silloin, jos henkilöstä saadaan viran puolesta uutta tietoa, joka on ristiriidassa aikaisempien tietojen kanssa. Lisäksi henkilö saattaa itse ilmoittaa aikaisempien tietojen olevan vääriä tai hän saattaa pyrkiä muuttamaan ne tai osan niistä toisenlaisiksi ilman laillista perustetta tai luotettavaa selvitystä. Saattaa myös ilmetä, että vieraan valtion antamassa matkustusasiakirjassa tai syntymätodistuksessa taikka muussa henkilöllisyyttä osoittavassa asiakirjassa olevat henkilötiedot, joita on pidetty luotettavina, osoittautuvat myöhemmin vääriksi taikka asiakirjat osoittautuvat väärennetyiksi tai toiselle henkilölle kuuluviksi.

Väestötietolain (507/1993) 6 §:n mukaan väestötietojärjestelmään tallennettuja henkilötietoja pidetään luotettavana selvityksenä henkilöstä ja hänen perheoikeudellisesta asemastaan, jollei toisin näytetä. Rekisteritoimiston on lisäksi tarkistettava tietoja säännöllisesti niiden luotettavuuden varmistami-

seksi. Väestötietojärjestelmään ei kuitenkaan tallenneta henkilöstä mahdollisesti ilmi tulleita vaihtoehtoisia henkilötietoja. Järjestelmään ei myös tehdä merkintää siitä, että henkilötieto perustuu pelkästään omaan ilmoitukseen eikä luotettavaan asiakirjaan.

Kansalaisuusasiaa ratkaistaessa ei täten voida olla sidottuja pelkästään väestötietojärjestelmään merkittyihin henkilötietoihin. Esitetyn pykälän mukaan henkilöllisyyttä selvittäessä voitaisiin ottaa huomioon kaikki ne tiedot, jotka asianosainen on aikaisemmin antanut omasta tai lapsensa henkilöllisyydestä. Näin ollen ratkaisu tehtäisiin henkilöstä kokonaisuudessaan olemassa olevien tietojen perusteella. Nämä tiedot perustuvat jo aikaisemmin kertyneisiin, henkilön maahantuloon ja maassa oleskeluun liittyviin asiakirjoihin taikka kansalaisuusasian vireilletulon tai sen käsittelyn aikana kertyneisiin asiakirjoihin. Kyse ei näin ollen ole henkilötietojen keräämisestä vaan jo aikaisemmin kertyneiden ja kansalaisuusasian käsittelyn yhteydessä saatujen tietojen vertaamisesta toisiinsa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin poikkeusmahdollisuudesta 1 momentin pääsäännöstä. Säännöksen mukaan poikkeaminen olisi mahdollista, jos olisi kulunut riittävän pitkä aika, jona henkilö olisi käyttänyt johdonmukaisesti vain väestötietojärjestelmään merkittyjä henkilötietoja. Riittävän pitkänä aikana säännöksessä ehdotettaisiin 10 vuotta. Henkilöllisyyttä ei tässä tapauksessa voitaisi katsoa selvitettyksi, koska henkilö olisi aikaisemmin käyttänyt useampaa kuin yhtä henkilöllisyyttä. Ajan kulumisen ja esiintymisen yhdellä henkilöllisyydellä osoittaisivat kuitenkin käytetyltä henkilöllisyydeltä määrätynlaista pysyvyyttä ja sen perusteella myös määrätynasteista todennäköisyyttä. Kyse olisi uudesta säännöksestä.

7 §. *Varsinainen asunto ja koti.* Vasta riittävän pitkän Suomessa asuminen antaa maahan muuttaneelle ulkomaalaiselle valmiudet osallistua aktiivisesti yhteiskunnan elämään. Maassa asuminen kuuluu tärkeimpiin arviointiperusteisiin kansalaisuuden myöntämistä harkittaessa. Tästä syystä asumisen arvioinnissa on otettava huomioon erityispiirteet kansalaisuuden myöntämisen tarkoituksenmukaisuuden kannalta. Pykälässä säädettäisiin ulkomaalaisen Suomessa asumisen arvi-

oinnista tapauksissa, joissa asumiseen liittyy erityispiirteitä kansalaisuuden kannalta. Näissä tapauksissa asumisesta käytettäisiin määrettä varsinainen asunto ja koti. Varsinaisen asunnon ja kodin käsitettä käytetään myös voimassa olevassa kansalaisuuslaissa.

Ulkomaalaisen varsinainen asunto ja koti olisi henkilön tosiasiallinen ja pääasiallinen oleskelupaikka. Tosiasiallisella oleskelupaikalla tarkoitettaisiin paikkaa, jossa henkilö fyysisesti oleskelee ja pääasiallisella paikkaa, jossa henkilö oleskelee eniten. Varsinaiselta asunnolta ja kodilta edellytettäisiin kummankin arviointiperusteen täyttymistä. Pääsääntöä täydentäisivät ulkomaalaislainsäädännön mukaiset, ulkomaalaisen Suomessa oleskelua ja sen laatua koskevat säännökset.

Henkilöllä ei voisi olla varsinaista asuntoa ja kotia Suomessa, jos hän oleskelisi täällä muulla kuin pysyväisluontoisella oleskeluluvalla tai ilman oleskelulupaa, jos henkilö olisi ulkomaalaislainsäädännön mukaan lupavelvollinen. Voimassa oleva, pysyväisluontoinen (jatkuva) oleskelupa ei kuitenkaan yksin riittäisi osoittamaan varsinaisen asunnon ja kodin olemassaoloa Suomessa. Oleskelulupasäännösten mukaan saattaa olla kohtuullista, että toisinaan myös pitkä, tilapäinen ulkomailta oleskelu ei katkaise luvan voimassaoloa vaan henkilö voi palata Suomeen takaisin ilman uuden oleskeluluvan hakemista. Kansalaisuuden saamisen kannalta kuitenkin vasta riittävän pitkä tosiasiallinen oleskelu takaa perustan kansalaisuuden saamiselle kansalaisuuteen liittyvine oikeuksineen ja velvollisuuksineen.

Pykälän, kuten ei myös voimassa olevien säännösten tarkoituksena ole ollut kytkeä varsinaisen asunnon ja kodin käsitettä kotikuntalain (201/1994) ja sitä edeltäneen lainsäädännön mukaiseen järjestelmään. Pykälän mukaan varsinaista asuntoa ja kotia arvioitaessa määrävä ei ole väestötietojärjestelmästä ilmenevä kotikunta, koska se ei välttämättä vastaa henkilön tosiasiallista oleskelupaikkaa siinä mielessä, mikä olisi kansalaisuusasian ratkaisun kannalta tarkoituksenmukaista. Säännöksessä suhtaudutaan kotikuntalakea ankarammin oleskeluun Suomen ulkopuolella. Myöskään kuulumisella suomalaisen sosiaaliturvajärjestelmän piiriin ei aina olisi vaikutusta arvioitaessa varsinaisen asunnon ja

kodin olemassaoloa, koska Suomessa sovelletaan sosiaaliturvajärjestelmän piiriin kuulumisen osalta kahta eri lakia asumisaikakäsitteineen, kotikuntalakea ja lakia asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta (1573/1993) sekä näiden lisäksi kansainvälisiä sopimusvelvoitteita. Kansalaisuusasian kannalta asuminen kytkeytyy paitsi ulkomaalaislainsäädännön mukaiseen tilapäistä, pysyväisluontoista ja pysyvää oleskelua koskevaan säännöstöön myös fyysisen Suomessa oleskelun edellytykseen. Vakituinen osoite väestötietojärjestelmässä ja kotikunta ovat yleensä osoituksena siitä, että henkilö myös tosiasiallisesti oleskelee Suomessa sillä tavalla, mitä kansalaisuusasian ratkaisun kannalta edellytetään. Kuitenkin, esimerkiksi kotikuntalain 5 §:n mukaan on mahdollista, että ulkomaille vuotta pitemmäksi ajaksi muuttaneen kotikunta säilyy Suomessa. Sen sijaan kansalaisuuslain säännöksen mukaan tällaisen henkilön varsinaisen asunnon ja kodin ei tänä aikana katsottaisi olevan Suomessa. On myös mahdollista, että muuttoilmoitus jää kokonaan tekemättä vaikka henkilö muuttaisi pois Suomesta. Muuttoilmoituksen tekemättä jättäminen saattaa perustua tietämättömyyteen, muistamattomuuteen tai tahallisuuteen. Tahallisuus perustunee useimmiten taloudellisiin syihin, koska Suomessa esimerkiksi sosiaaliset etuudet perustuvat yleensä Suomessa asumiseen eikä Suomen kansalaisuuteen. Tällaisissa tapauksissa henkilön varsinaisen asunnon ja kodin ei kuitenkaan enää katsottaisi olevan Suomessa.

8 §. *Suomessa syntyminen.* Pykälässä säädetäisiin tilanteista, joissa henkilön katsottaisiin syntyneen Suomessa. Säännöksen tarkoituksena olisi lain vastaavuus YK:n kansalaisuudettomuuden vähentämistä koskevan yleissopimuksen kanssa. Kyse olisi uudesta säännöksestä.

Suomalaisessa aluksessa tai ilma-aluksessa syntyminen rinnastettaisiin Suomessa syntyneeseen, kun alus on lapsen syntyessä vieraan valtion alueella, esimerkiksi satamassa tai kansainvälisellä alueella, jonka ei katsota kuuluvan millekään valtiolle. Säännös vastaa YK:n kansalaisuudettomuuden vähentämistä koskevan yleissopimuksen 3 artiklaa. Aluksen kansallisuus määräytyy merilain

(674/1994) 1 §:n ja ilma-aluksen kansallisuus ilmailulain (281/1995) 14 §:n perusteella.

2 luku. Suomen kansalaisuus syntymän perusteella

9 §. *Suomen kansalaisuus lapsen syntyessä.* Pykälän 1 momentin 1 kohta, 2 kohdan a alakohta ja 3 kohdan a alakohta vastaavat sisällöltään nykyistä lainsäädäntöä. Lapsi saisi edelleen Suomen kansalaisuuden ensisijaisesti lapsen vanhemman Suomen kansalaisuuden perusteella. Jos lapsen äiti on lapsen syntyessä Suomen kansalainen, lapsi saisi syntyessään Suomen kansalaisuuden äitinsä kansalaisuuden perusteella. Jos taas lapsen isä on lapsen syntyessä Suomen kansalainen ja avioliitossa lapsen ulkomaalaisen äidin kanssa, lapsi saisi syntyessään Suomen kansalaisuuden isänsä kansalaisuuden ja isyyslain (700/1975) 2 §:n mukaisen aviomiehen isyysolettamisen perusteella. Lapsi saisi syntyessään Suomen kansalaisuuden vaikka isä olisi kuollut, jos tämä oli kuollessaan Suomen kansalainen ja avioliitossa lapsen äidin kanssa.

Jos lapsi syntyy avioliiton ulkopuolella, isyys haluttaessa vahvistetaan siten kuin isyyslaissa ja pohjoismaisten isyysratkaisujen tunnustamisesta annetussa laissa (352/1980) on säädetty. Isyyslain 15 §:n 3 momentin mukaan mies voi tunnustaa isyytensä myös ulkomailla. Tunnustaminen ei kuitenkaan tule voimaan, ennen kuin asianomainen tuomari on hyväksynyt tunnustamisen isyyslain 20 §:ssä säädettyin tavoin. Muualla kuin pohjoismaissa tehdyt isyysratkaisut eivät ole sellaisinaan Suomessa voimassa.

Kansalaisuusyleissopimuksen 6 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan jäsenvaltiossa syntyvällä lapsella on oikeus jäsenvaltion kansalaisuuteen suoraan lain nojalla, jos lapsen vanhemmalla on tämän jäsenvaltion kansalaisuus. Jos jäsenvaltion lainsäädännön mukaan vanhemmuus määräytyy esimerkiksi isyyden vahvistamisen perusteella, lapsen kansalaisuuden saamiseen voidaan noudattaa niitä periaatteita, joiden perusteella lapsen vanhemmuus määräytyy.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan b alakohdan mukaan avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi, jonka isä on lapsen syntyessä Suomen

kansalainen ja äiti ulkomaalainen, saisi Suomen kansalaisuuden isyyden vahvistamisen perusteella silloin, kun lapsi syntyy Suomessa. Lapsi saisi tällöin Suomen kansalaisuuden takautuvasti syntymästään lukien. Ehdotetun 2 §:n 7 kohdan mukaisesta lapsen määritelmästä seuraisi lisäedellytys, jonka mukaan isyys tulisi vahvistaa ennen kuin lapsi täyttäisi 18 vuotta tai avioituisi. Yhdenvertaisuussyistä suomalaiseseen naiseen verrattuna miehen pitäisi olla Suomen kansalainen lapsen syntyessä; sen sijaan isyyttä vahvistettaessa miehen kansalaisuudella ei olisi merkitystä, koska lapsi saisi Suomen kansalaisuuden takautuvasti syntymästään lukien eikä vasta isyyden vahvistamisesta. Kyse olisi uudesta säännöksestä, jonka tarkoituksena olisi parantaa sukupuolten välistä tasa-arvoa ja lasten oikeudellista yhdenvertaisuutta.

Lapsi, joka syntyy avioliiton ulkopuolella ulkomailla, ja jonka isä on Suomen kansalainen, saisi Suomen kansalaisuuden joko ilmoituksesta (26 §) tai vanhempiensa keskinäisen avioliiton perusteella (11 §).

Isyys mahdollisesti vahvistetaan vasta, kun lapsen syntymästä on kulunut huomattavasti aikaa. Tällaisessa tapauksessa lasta pidettäisiin ulkomaalaisena aina isyyden vahvistamiseen asti, jonka jälkeen lapsen katsottaisiin olleen Suomen kansalainen syntymästään lähtien. Pykälässä on kuitenkin rajoitettu mahdollisuutta saada takautuvasti syntymästä Suomen kansalaisuus täysi-ikäiseksi tulon asti tai avioliiton solmimiseen sitä ennen. Rajoitus on tarpeen, koska isyyden vahvistamisen perusteella Suomen kansalaisuuden saaminen takautuvasti mahdollisesti vasta usean vuoden kuluttua lapsen syntymästä saattaa aiheuttaa ongelmia, ja koska suoraan lain nojalla tapahtuva Suomen kansalaisuuden saaminen ei edellytä lapsen eikä tämän huoltajan suostumusta. Suomen kansalaisuuden saaminen takautuvasti saattaa esimerkiksi aiheuttaa epäselvyyttä henkilön siihenastisen kansalaisuuden säilymisessä. Mahdolliset epäselvään tilanteen aiheuttamat ongelmat saattavat vielä lisääntyä lapsen lähetessä täysivaltaisuutta, esimerkiksi siihen asti ainoan kansalaisuusvaltion matkustusasiakirjan säilyttäminen tai saaminen ja asevelvollisuuden suorittaminen saattavat olla tuolloin ajankohtaisia kysymyksiä.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan b alakohtaa täydentäisi 1 momentin 3 kohdan b alakohta. Sen mukaan Suomessa syntynyt lapsi saisi isyyden vahvistamisen perusteella Suomen kansalaisuuden takautuvasti syntymästään lukien myös siinä tapauksessa, että isä olisi kuollut lapsen syntyessä. Lisäedellytyksenä olisi ehdotetun lapsen määritelmän mukaisesti isyyden vahvistaminen ennen kuin lapsi täyttää 18 vuotta tai avioituu sitä ennen.

Isyyslain mukaisen aviomiehen isyysolet-taman perusteella lapsi saisi Suomen kansalaisuuden ulkomaalaisen äidin aviomiehen kansalaisuuden perusteella. Tällaisesta kansalaisuuden saamisesta olisi kyse 9 §:n 1 momentin 2 kohdan a alakohdassa sekä 3 kohdan a alakohdassa. Isyyden kumoamisen vaikutuksesta kansalaisuuteen ehdotetaan säädettävän 32 §:ssä. Ehdotuksen mukaan aviomiehen isyyden kumoaminen isyyslain 4 §:n mukaisesti aiheuttaisi paitsi sen, että isyysolet-tama kumoutuisi, myös sen, että voitaisiin tehdä päätös kansalaisuuden menettämisestä. Samoin vahvistetun isyyden kumoaminen isyyslain 42 §:n mukaisesti vaikuttaisi samoin tapauksissa, joissa lapsen olisi katsottu saaneen Suomen kansalaisuuden 9 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohdan tai 3 kohdan b alakohdan nojalla. Isyyden kumoaminen ei estäisi 9 §:n soveltamista toistamiseen uuden miehen isyyden tultua vahvistetuksi.

Pykälän 1 momentin 4 kohdassa on ilmaistu syntymämaaperiaate, jonka mukaan lapsen kansalaisuus määräytyy syntymäpaikan mukaan. Syntymämaaperiaatteen soveltaminen olisi toissijaista.

Sama periaate on ilmaistu samoin toissijaisena myös voimassa olevassa kansalaisuuslaissa (kansalaisuuslain 1 §:n 1 momentin 4 kohta). Sen mukaan Suomessa syntyvä lapsi saa syntymäpaikan perusteella Suomen kansalaisuuden, jos lapsi ei saa syntyessään minkään vieraan valtion kansalaisuutta. Nykyisellään säännös takaa sen, ettei Suomessa synny kansalaisuudettomia lapsia.

Syntymämaaperiaatetta ei sovellettaisi tapaukseen, jossa lapsi saisi vanhempansa kansalaisuuden suoraan lain nojalla, mutta ei myös tapaukseen, jossa lapsella olisi oikeus vanhempansa kansalaisuuteen, ja jossa lapsi saisi sen esimerkiksi vanhemman kansalai-

suusvaltion lainsäädännön vaatiman toimenpiteen, kuten isyyden vahvistamisen tai syntymäilmoituksen tekemisen perusteella taikka kansalaisuuden saamiseen oikeuttavalla tavalla, esimerkiksi kansalaisuusilmoituksesta. Suomen kansalaisuuden saamista syntymäpaikan mukaan rajoitettaisiin siten, että sen saisivat tällä perusteella vain ne, joilla ei olisi mahdollisuutta saada vanhempansa kansalaisuutta muutoin kuin kansalaistamisen perusteella tai kansalaistamiseen verrattavalla tavalla, ja jotka näin ollen jäisivät kansalaisuudettomiksi ilman tällaista toimenpidettä. Onko lapsi oikeutettu vanhempansa kansalaisuuteen, ilmenee vanhemman kansalaisuusvaltion lainsäädännöstä. Jos lapselle joudutaan hakemaan vanhemman kansalaisuutta, ja jos päättävällä viranomaisella on harkintavaltaa asian ratkaisussa, lapsella ei voida katsoa olevan oikeutta vanhempansa kansalaisuuteen vaan ainoastaan mahdollisuus saada vanhempansa kansalaisuus. Jos taas vanhemman kansalaisuuden saaminen edellyttää ainoastaan esimerkiksi lapsen syntymän ilmoittamista viranomaiselle asianomaisen valtion määräämin tavoin tai muuta siihen verrattavaa toimenpidettä, lapsella voidaan katsoa olevan oikeus vanhempansa kansalaisuuteen.

Säännös ei olisi sovellettavissa, jos lapsen vanhemman kansalaisuusvaltion laki sisältää toissijaisen säännöksen, jonka perusteella lapsi saa vanhempansa kansalaisuuden, jos lapsi jäisi muutoin kansalaisuudettomaksi.

Säännöksen mukaan lapsen huoltajan tahdosta riippuisi, saisiko lapsi vanhempansa kansalaisuuden tapauksissa, joissa kansalaisuuden saaminen edellyttäisi huoltajan toimenpidettä tämän kansalaisuusvaltion viranomaisessa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tapauksista, joissa Suomessa syntyvän lapsen vanhemmilla olisi pakolaisen asema tai heille olisi muutoin annettu Suomessa suojelua kansalaisuusvaltionsa viranomaisia vastaan, eikä lapsi saisi vanhempansa kansalaisuutta suoraan vanhemman kansalaisuusvaltion lain nojalla. Tällöin lapsi saisi syntyessään syntymäpaikan perusteella Suomen kansalaisuuden. Jos vain toisella lapsen vanhemmista olisi pakolaisen asema tai oleskelulupa suojelun tarpeen perusteella edellytettäisiin kui-

tenkin, että lapsi ei saisi toisenkaan vanhempansa kansalaisuutta 1 momentin 4 kohdan mukaisesti.

Muu kuin suoraan lain nojalla tapahtuva kansalaisuuden saaminen edellyttää yleensä yhteydenottoa asianomaisen valtion viranomaiseen. Suomessa pakolaisen asemassa olevaa ei voida velvoittaa ottamaan yhteyttä kansalaisuusvaltionsa viranomaisiin esimerkiksi syntymäilmoituksen tekemiseksi lapsesta, jos suoja on annettu tätä valtiota vastaan ulkomaalaislainsäädännön nojalla. Tästä syystä Suomessa pakolaisen asemassa olevan henkilön lapsi saisi syntymäpaikan perusteella Suomen kansalaisuuden, jos vanhemman kansalaisuus ei siirtyisi lapselle suoraan vanhemman kansalaisuusvaltion lain nojalla vaan edellyttäisi lapsen syntymän rekisteröintiä tai muuta asianomaisen valtion viranomaisen myötävaikutusta, koska näissä tapauksissa on katsottava, että lapsi ei ole oikeutettu syntymänsä perusteella ainakaan tähän kansalaisuuteen.

Säännöksessä pakolaisen asemassa oleviin vanhempiin rinnastettaisiin sellaiset vanhemmat, joille olisi annettu oleskelulupa suojelun tarpeen perusteella. Rinnastus tehtäisiin kuitenkin vain silloin, kun luvan perusteena olisi hakijan suojelu tämän kansalaisuusvaltion viranomaisia vastaan. Näin ollen säännös ei soveltuisi esimerkiksi luonnonkatastrofin perusteella annettuun oleskelulupa suojelun tarpeen perusteella, koska tällaisessa tapauksessa lapsen vanhemmalla ei olisi pakolaisen asemassa olevaan vanhempaan rinnastettavaa estettä olla yhteydessä esimerkiksi kansalaisuusvaltionsa edustustoon.

10 §. *Ottolapsi.* Pykälässä säädettäisiin Suomen kansalaisen ulkomaalaisen, alle 12-vuotiaan ottolapsen Suomen kansalaisuudesta. Kyse on uudesta säännöksestä, jonka tarkoituksena olisi lasten oikeudellisen yhdenvertaisuuden parantaminen lähentämällä ottolapsen asemaa biologisen lapsen asemaan. Pykälän mukaan lapsi saisi Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla.

Säännöksessä edellyttäisiin, että lapseksiottaminen olisi loppuun suoritettu ja että se olisi pätevä Suomessa. Lisäksi edellyttäisiin, että ottovanhemmista ainakin toinen olisi Suomen kansalainen. Lapsi saisi Suomen kansalaisuuden sinä päivänä, jona päätös lap-

seksiottamisesta tehtäisiin, jos edellä mainitut edellytykset täyttyisivät. Ulkomainen lapseksiottaminen voidaan saattaa loppuun kasvavaiheisesti siten, että lapsen huolto siirretään ensin tuleville ottovanhemmille ja päätös lapseksi ottamisesta tehdään vasta myöhemmin. Tällaisessa tapauksessa lapsi ei saisi Suomen kansalaisuutta pelkästään sillä perusteella, että hänen huoltonsa siirrettäisiin tuleville ottovanhemmille vaan vasta lapseksiottamispäätöksen tekemisestä. Lapseksiottamisen pätevyys määräytyy lapseksiottamisesta annetun lain (153/1985) mukaisesti.

11 §. *Suomen kansalaisuus vanhempien avioliiton perusteella.* Ehdotettua 9 §:ää täydentäisi 11 §, jossa säädettäisiin niin sanotusta legitimaatiosta. Säännöstä voitaisiin soveltaa ulkomailla avioliiton ulkopuolella syntyneeseen lapseen, jonka isä on Suomen kansalainen. Legitimaatiolla tarkoitetaan tässä yhteydessä lapsen saamaa isän kansalaisuutta lapsen biologisten vanhempien keskinäisen avioliiton perusteella. Koska lapsi on legitimaatiotapauksessa syntynyt avioliiton ulkopuolella, legitimaatioon liittyy aina isyyden vahvistaminen. Isyys voidaan vahvistaa joko ennen avioliiton solmimista tai sen jälkeen. Ehdotetun lapsen määritelmän (2 §:n 7 kohta) mukaisesti kansalaisuuden saaminen vanhempien avioliiton perusteella rajoittuisi alle 18-vuotiaaseen, naimattomaan henkilöön.

Nykyisen kansalaisuuslain 3 §:ssä säädetään Suomen kansalaisuuden saamisesta legitimaation perusteella. Sen mukaan lapsi saa Suomen kansalaisuuden vanhempiensa keskinäisen avioliiton perusteella, jos avioliittoa solmittaessa isä on Suomen kansalainen, ainakin toinen vanhemmista on lapsen huoltaja ja lapsi on alle 18-vuotias ja naimaton. Isän ei tarvitse olla Suomen kansalainen lapsen syntyessä eikä isyyttä vahvistettaessa.

Pykälän 1 momentin mukaan ulkomailla, suomalaisen miehen ja ulkomaalaisen naisen avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi saisi suoraan lain nojalla Suomen kansalaisuuden avioliiton solmimispäivästä lukien, jos vanhemmat avioituisivat keskenään. Isän edellyttäisiin olevan ja olleen keskeytyksettä Suomen kansalainen lapsen syntymästä lähtien. Lisäksi edellyttäisiin, että isyys olisi vahvistettu. Suomessa avioliiton ulkopuolella syntyvään lapseen sovellettaisiin kuitenkin

ensisijaisesti 9 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohtaa vaikka vanhemmat avioituisivat keskenään siitä syystä, että 9 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohdan mukaan lapsi saisi Suomen kansalaisuuden takautuvasti syntymästään lukien.

Pykälän 1 momenttia voitaisiin soveltaa myös sellaiseen ulkomailla syntyneeseen lapseen, johon olisi alunperin sovellettu isyyslain 2 §:n mukaista isyysjohtamista, ja sen perusteella 9 §:n 1 momentin 2 kohdan a alakohtaa tai 3 kohdan a alakohtaa. Esimerkiksi, lapsi olisi saanut syntyessään Suomen kansalaisuuden 9 §:n 1 momentin 2 kohdan a alakohtan nojalla, jos lapsi olisi syntynyt suomalaisen miehen ja ulkomaalaisen naisen avioliiton aikana. Sittemmin äidin avioliiton isyys kumottaisiin, ja isyyden kumoutumisen perusteella olisi tehty päätös kansalaisuuden menettämisestä 32 §:n mukaisesti. Jos kuitenkin toisen suomalaisen miehen isyys lapseen vahvistettaisiin ja vanhemmat avioituisivat keskenään, lapsi saisi Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla avioliiton solmimispäivästä lukien. Jos lapsi olisi syntynyt Suomessa, sovellettaisiin kuitenkin luonnollisesti 9 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohtaa.

Pykälän 1 momentin mukaan isän pitäisi olla Suomen kansalainen lapsen syntyessä, koska pääperiaatteena lapsen Suomen kansalaisuuden saamisessa vanhemmalta on vanhemman Suomen kansalaisuus lapsen syntymähetkellä. Isän pitäisi olla Suomen kansalainen myös avioliittoa solmittaessa, koska lapsi saisi Suomen kansalaisuuden siitä lähtien.

Pykälän 2 momentin mukaan lapsi saisi legitimaation perusteella Suomen kansalaisuuden myös silloin, kun isyys vahvistettaisiin vasta avioliiton solmimisen jälkeen. Isän edellytettäisiin olevan Suomen kansalainen myös isyyttä vahvistettaessa, koska Suomen kansalaisuus katsottaisiin tällöin saaduksi vasta isyyden vahvistamisesta lukien. Lapsella olisi oikeus saada Suomen kansalaisuus isän kansalaisuuden perusteella myös silloin, kun isä olisi kuollut avioliiton solmimisen jälkeen, mutta ennen isyyden vahvistamista. Myös tässä tapauksessa lapsi saisi Suomen kansalaisuuden isyyden vahvistamispäivästä lukien. Lisäksi edellytettäisiin, että isä oli

kuollessaan Suomen kansalainen.

Lapsi saisi 11 §:n perusteella Suomen kansalaisuuden siitä huolimatta, että kumpikaan vanhemmista ei olisi lapsen huoltaja. Tältä osin säännös vastaisi muuta kansalaisuuden saamista suoraan lain nojalla ja ilmoituksesta vanhemman kansalaisuuden perusteella saatavaa kansalaisuutta. Koska lapsi saisi Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla, lapsen huoltajan tai lapsen suostumusta Suomen kansalaisuuden saamiselle ei tarvittaisi. Ulkomailla syntynyt ja mahdollisesti koko ikänsä asunut lapsi voisi kuitenkin olla jo lähes täysi-ikäinen saadessaan legitimaation perusteella Suomen kansalaisuuden. Tällainen lapsi olisi yleensä saanut syntyessään myös jonkin muun kansalaisuuden joko äidin kansalaisuuden tai syntymäpaikan perusteella. Myös isyyden vahvistamisen ja avioliiton solmimisen välinen aika voi olla useita vuosia. Jos isyys vahvistettaisiin ennen avioliiton solmimista, lapselle voitaisiin sitä paitsi hankkia Suomen kansalaisuus 26 §:n mukaisesti ilmoituksesta.

Edellä mainituista syistä, ja koska legitimaatioperusteen voidaan katsoa ainoastaan täydentävän 9 §:ssä ja 26 §:n säädettyjä kansalaisuuden saantiperusteita, kansalaisuuden saaminen 11 §:n mukaan olisi rajoitettu tapauksiin, joissa lapsen isä on ollut Suomen kansalainen keskeytyksettä lapsen syntymästä avioliiton solmimiseen.

12 §. *Löytölapsen ja kansalaisuudeltaan tuntemattomien vanhempien lapsen kansalaisuus.* Pykälässä säädetäisiin tapauksista, joissa lapsen kansalaisuus olisi tuntematon. Näissä tapauksissa lapsen etu puoltaisi sitä, että lapsen katsottaisiin lähtökohtaisesti olevan Suomen kansalainen. Säännös liittyisi syntymäpaikan perusteella saatavaan Suomen kansalaisuuteen (ehdotettu 9 §:n 1 momentin 4 kohta).

Voimassa olevan kansalaisuuslain 1 §:n 2 momentissa säädetään löytölapsen kansalaisuudesta. Ehdotettu säännös poikkeaa voimassa olevasta siten, että säännökseen ehdotetaan lapsen edun vuoksi määräaikaa, jonka kuluttua lapsen toteamisella vieraan valtion kansalaiseksi ei enää olisi merkitystä Suomen kansalaisuuden säilymisen kannalta.

Pykälän 1 momentin mukaan löytölapsen katsottaisiin lähtökohtaisesti syntyneen Suo-

messä suomalaisten vanhempien lapsena siihen asti, kunnes lapsen mahdollisesta muusta kansalaisuudesta saataisiin tieto Jos lapsen ulkomaalaisista vanhemmista tai vanhemmasta saataisiin tieto, kansalaisuus yleensä menetettäisiin tällä perusteella, koska useimmiten lapsen todettaisiin saaneen vanhempansa kansalaisuuden. Ehdotettu säännös vastaa YK:n kansalaisuudettomuuden vähentämistä koskevan yleissopimuksen 2 artiklaa.

Säännöksessä lähdetäisiin siitä, että tieto lapsen vieraan valtion kansalaisuudesta tulisi saada määräajassa. Ellei tietoa saataisi, Suomen kansalaisuuden katsottaisiin säilyneen. Löytölapsen aseman perusteella saatuun Suomen kansalaisuuteen ei vaikuttaisi lapsen toteaminen vieraan valtion kansalaiseksi enää sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt viisi vuotta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tilanteesta, jossa Suomessa syntyneen lapsen vanhempien tai vanhemman kansalaisuus olisi tuntematon. Lapsen katsottaisiin tällöin saaneen Suomen kansalaisuuden syntymäpaikan perusteella 9 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisesti. Lasta pidettäisiin Suomen kansalaisena kuitenkin vain siihen asti, kunnes vanhempien tai vanhemman kansalaisuudesta saataisiin tieto. Lisäksi edellytettäisiin, että lapsi olisi saanut vanhemmaltaan tämän kansalaisuuden. Poiketen kansalaisuuden saamisesta ehdotetun 9 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisesti, lapsi säilyttäisi Suomen kansalaisuuden vaikka hän ei olisi vielä saanut vanhempansa kansalaisuutta, mutta hänellä olisi siihen oikeus. Erilainen suhtautuminen perustuu siihen, että lapsen olisi kuitenkin jo katsottu saaneen Suomen kansalaisuuden syntymäpaikan perusteella toisin kuin 9 §:n 1 momentin 4 kohdassa.

Vastaavasti kuten 1 momentissa säännöksessä lähdetäisiin siitä, että tieto lapsen vieraan valtion kansalaisuudesta tulisi saada siihen mennessä, kun lapsi täyttäisi viisi vuotta. Ellei tietoa määräajassa saataisi, Suomen kansalaisuuden katsottaisiin säilyneen. Kyse olisi uudesta säännöksestä.

3 luku. Suomen kansalaisuus hakemuksesta

13 §. Kansalaistamisen yleiset edellytykset.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kansalaistamisen yleisistä vähimmäisedellytyksistä. Ennen kansalaistamisen yleisten edellytysten tutkimista edellytettäisiin kuitenkin sitä, että hakijan henkilöllisyyttä voitaisiin pitää luotettavasti selvitettyinä, koska 6 §:n mukaan luotettavasti selvitetty henkilöllisyys olisi kansalaisuuden myöntämisen ensisijainen edellytys. Jos henkilöllisyys olisi epäselvä, kansalaistamisen varsinaisia edellytyksiä ei tutkittaisi. Tutkiminen olisi turhaa, koska kansalaisuutta ei tällaisessa tapauksessa myönnettäisi.

Voimassa olevan kansalaisuuslain 4 §:n 3 momentin perusteella hakijalta on edellytetty, että hän vapautuu senhetkisestä kansalaisuudestaan tai kansalaisuuksistaan Suomen kansalaisuuden saamisen ehtona. Kansalaisuudesta vapautumista ei ole edellytetty Suomessa pakolaisen asemassa olevalta eikä silloin, jos kansalaisuudesta vapautuminen on mahdotonta kansalaisuusvaltion lainsäädännön ja kansalaisuusvaltiossa noudatetun käytännön perusteella. Ehdotetun monikansalaisuuden hyväksymisen vuoksi kansalaistamisen edellytyksiin ei ehdoteta otettavaksi vastaavaa säännöstä. Tästä aiheutuisi, että kansalaistettava voisi säilyttää senhetkisen kansalaisuutensa saadessaan hakemuksesta Suomen kansalaisuuden. Hakijan kansalaisuuden säilyminen ei riippuisi Suomen lainsäädännöstä eikä Suomessa noudatetusta käytännöstä vaan hakijan kansalaisuusvaltion lainsäädännöstä ja kansalaisuusvaltiossa noudatetusta käytännöstä. Hakija saattaisi menettää senhetkisen kansalaisuutensa suoraan lain nojalla saadessaan hakemuksesta Suomen kansalaisuuden tai hän saattaisi säilyttää sen.

Pykälän 1 momentin mukaan kansalaistaminen voi sisältää tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Hakijalla ei olisi ehdotonta oikeutta saada kansalaisuutta vaikka hän täyttäisi lain vaatimat edellytykset. Näin ollen laissa nimenomaisesti mainittuja kansalaistamisen vähimmäisedellytyksiä täydentäisi kaikkien hakijan tilanteeseen liittyvien asianhaarojen arviointi kokonaisuudessaan. Harkinnalla arvioidtaisiin seikat, jotka puoltaisivat hakijan hyväksymistä asemaan, joka toisi mukanaan kaikki Suomen kansalaiselle varatut oikeudet ja velvollisuudet. Tällaisen aseman saavut-

tamisen voidaan katsoa edellyttävän yksilöltä ainakin jonkinlaista sitoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Kansalaistamiseen sisältyvästä harkinnasta ehdotetaan lisäksi säädettävän pykälän 3 momentissa.

Kansalaistaminen merkitsee valtion kannalta luottamuksen osoittamista hakijaan ja siihen, että hakijalla on riittävät valmiudet toimia itsenäisesti ja täysipainoisesti suomalaisessa yhteiskunnassa. Jos hakijan henkilöllisyys on epäselvä, tällaista luottamusta hakijaan ei yleensä ole. Ehdotetun 6 §:n 3 momentin perusteella luotettavasti selvitetyn henkilöllisyyden edellytyksestä voitaisiin poiketa, jos henkilöllisyyttä voitaisiin kuitenkin pitää riittävän todennäköisenä. Hakijaa ei siis yleensä kansalaistettaisi henkilöllisyyden ollessa epäselvä. Hakijaa ei kansalaistettaisi myös silloin, kun olisi ilmeistä, että hakija hakisi kansalaisuutta ainoastaan sillä perusteella, että voisi Suomen kansalaisena muuttaa johonkin muuhun valtioon, johon muuttaminen olisi hakijan senhetkisen kansalaisuusaseman perusteella vaikeaa tai mahdotonta. Tällaisessa tapauksessa hakijan ei voida katsoa hakevan itse kansalaisuutta vaan ainoastaan kansalaisuuden mukanaan tuomaa etuutta. Lisäksi hakijaa ei kansalaistettaisi, jos siitä olisi haittaa valtakunnan turvallisuuden taikka yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta. Kansalaistamisen perusteella mahdollisesti syntyvä kansalaisuusasema, jossa henkilöllä olisi Suomen kansalaisuuden lisäksi myös jonkin vieraan valtion kansalaisuus, saattaa lisätä harkinnan tarvetta etenkin valtakunnan turvallisuutta silmällä pitäen.

Kansalaistaminen edellyttää tapauskohtaista harkintaa. Tästä syystä hakemusta ratkaistaessa hakijan ominaisuuksia ja hänen olosuhteitaan on painotettava niin monista sellaisista näkökulmista, joita ei voida tyhjentävästi luetella kansalaistamisen yleisinä edellytyksinä.

Pykälän 1 momentin 1 kohta vastaa sisällöltään nykyistä lainsäädäntöä. Sen mukaan kansalaisuuden hakijalta edellytetään 18 vuoden ikää. Täysi-ikäiseen rinnastettaisiin alle 18-vuotias, jos tämä on tai on ollut avioliitossa. Lapsi voitaisiin ehdotuksen mukaan kansalaistaa kanssahakijana yhdessä huoltajansa kanssa (ehdotetun 43 §:n 1 momentti) tai tietyin edellytyksin itsenäisesti huoltajan

lapsen puolesta tekemän hakemuksen perusteella (ehdotettu 24 §).

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa säädettäisiin asumisaikaedellytyksestä Suomessa, jota nimitettäisiin asumisajaksi. Asumisajan täyttyminen edellyttää varsinaista asuntoa ja kotia, joka on määritelty 7 §:ssä. Asumisaikaa määrittävät täten myös ulkomaalaisen Suomessa oleskelua koskevat ulkomaalaislainsäädännön säännökset koko edellytetyltä asumisajalta. Hakijalta edellytettäisiin ulkomaalaislainsäädännön mukaan määräytyvää oikeutta oleskella pysyvästi Suomessa. Tämä tarkoittaisi pysyvää oleskelua varten annetun oleskeluluvan ja matkustusasiakirjan voimassaoloa. Oleskelulupaa ei vaadittaisi, jos sitä ei vaadittaisi ulkomaalaislainsäädännön mukaan.

Asumisajan sisällöstä, sen alkamisesta ja yhtäjaksoisen asumisajan jatkumisesta ehdotetaan säädettävän tarkemmin 14—16 §:ssä. Asumisajasta tehtävistä poikkeuksista ehdotetaan säädettävän 18 §:n 1 momentissa. Asumisajan tarkoituksena on taata, että kansalaisuutta hakeva on hakemusta edeltävän Suomessa asumisen perusteella hankkinut valmiudet toimia itsenäisesti yhteiskunnassa.

Hakijalta edellytettäisiin, että hän olisi asunut Suomessa hakemuksen vireillepanosta lähtien ja asuisi täällä edelleen päätöstä tehtäessä. Lisäksi edellytettäisiin, että hakija olisi ennen päätöksen tekemistä asunut Suomessa joko yhtäjaksoisesti viimeksi kuluneet kuusi vuotta (yhtäjaksoinen asumisaika) taikka yhtäjaksoisesti viimeksi kuluneet kaksi vuotta sekä lisäksi 15 vuotta täytettyään yhteensä kahdeksan vuotta (kerätty asumisaika). Voimassa olevan lain 4 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan hakijalta edellytetään hakemusta edeltävää yhtäjaksoista viiden vuoden Suomessa asumista, josta lain 2 momentin ja sen perusteella noudatetun soveltamiskäytännön mukaisesti poiketaan säännöllisesti entisen Suomen kansalaisen, Suomen kansalaisen aviopuolison, muun pohjoismaan kansalaisen ja Suomen kansalaisen huollossa olevan lapsen osalta. Voimassa olevassa laissa ei ole säännöksiä kerätystä asumisajasta.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan a—b alakohdan mukaan hakijan edellytettäisiin asuneen Suomessa joko keskeytyksettä viimeksi

kuluneet kuusi vuotta tai yhteensä kaikkiaan kahdeksan vuotta, joista ainoastaan viimeksi kuluneet kaksi vuotta yhtäjaksoisesti. Hakija voisi siis yhtäjaksoisen asumisajan sijasta kerätä yhteen suurimman osan vaadittavasta asumisajasta Suomessa asumistaan eri ajanjaksoista. Tällainen mahdollisuus olisi tarpeen, koska useilla hakijoilla on vaikeuksia täyttää yhtäjaksoisen asumisajan edellytystä vaikka toisaalta hakijan yhteydet Suomeen olisivat kiinteät ja kiistattomat. Hakijan itsensä tai tämän puolison yleensä työtehtäviin tai opiskeluun liittyvä ulkomailla oleskelu on aikaisempaan verrattuna huomattavasti lisääntynyt. Kerättyä asumisaikaa vaadittaisiin kuitenkin kaksi vuotta enemmän yhtäjaksoiseen verrattuna. Pidempi asumisaika on asumisaikaa kerätessä tarpeen, koska Suomessa asutut jaksot saattavat ajoittua jopa usean vuosikymmenen ajalle. Näin ollen hakijan voidaan olettaa saavan asumisaikaa kerätessä hitaammin itsenäiset valmiudet toimia yhteiskunnassa kuin asuessaan Suomessa yhtäjaksoisesti. Asumisajan jakaantuessa pitemmälle ajanjaksolle yhteiskuntaan sopeutuminen ei ole yhtä tehokasta yhtäjaksoiseen asumiseen verrattuna. Päätöksentekoa välittömästi edeltävällä, vaaditulla kahden vuoden asumisajalla olisi tarkoitus saada riittävä varmuus kansalaistamisen tarkoituksenmukaisuudesta sekä taata hakemuksen käsittelyn sujuvuus hakijaan mahdollisesti tarvittavien yhteydenottojen varalta.

Voimassa olevan kansalaisuuslain 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädettyä kunnallisuusedellytystä sovelletaan siten, että se kattaa paitsi syyllistymisen rangaistavaksi säädettyyn tekoon myös yhteiskunnallisten maksuvelvoitteiden laiminlyönnin maksuhaluttomuuden perusteella.

Kansalaisuuden myöntäminen edellyttäisi 1 momentin 3 kohdan mukaan, ettei hakija olisi syyllistynyt sellaiseen tekoon, josta olisi säädetty rangaistus. Edellytystä kutsuttaisiin nuhteettomuusedellytykseksi. Säännöksen soveltaminen ei edellyttäisi, että teko olisi johtanut rangaistuksen tuomitsemiseen vaan säännös olisi sovellettavissa myös silloin, kun riittävä näyttö syyllisyydestä olisi olemassa vaikka tekijä olisi tuomioistuimessa jätetty rangaistukseen tuomitsematta. Säännös olisi sovellettavissa myös, jos alle 15-

vuotias on tehnyt rikollisen teon. Säännöksen tarkoituksena olisi korostaa rangaistavaan teokseen syyllistymättömyyden merkitystä. Nuhteettomuusedellytyksestä tehtävistä poikkeuksista ehdotetaan säädetävän 19 §:ssä.

Säännöksen piiriin kuuluisivat myös teot, joista virallinen syyttäjä olisi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 7—8 §:n mukaisesti jättänyt syytteen nostamatta tai joista poliisimies olisi esitutkintalain (449/1987) 2 §:n 2 momentin perusteella antanut huomautuksen.

Pykälän 1 momentin 4 kohdassa säädettäisiin maksuvelvoitteiden suorittamista koskevasta edellytyksestä. Säännöksen tarkoituksena olisi korostaa yhteiskunnallisten maksuvelvoitteiden vapaaehtoisen suorittamisen tärkeyttä. Säännöksen mukaan hakijalta edellytettäisiin, ettei hän olisi olennaisesti laiminlyönyt velvoitteitaan.

Olenlaisella laiminlyönnillä tarkoitettaisiin sitä, että laiminlyönti olisi perustunut maksuhaluttomuuteen eikä maksukyvyttömyyteen. Laiminlyönnin kohteena säännöksessä mainittaisiin elatusvelvollisuus ja julkisoikeudelliset maksuvelvoitteet. Viimeksi mainittuja olisivat esimerkiksi verot, sakot ja veronluontoiset maksut.

Säännös ei estäisi kansalaistamista, jos velvoitteen suorittamatta jättäminen perustuisi hyväksyttävään syyhyn. Hakijan elämäntilanne, joka alentaisi taloudellista suorituskykyä, voisi perustua opiskeluun, sairauteen, työkyvyttömyyteen, työttömyyteen tai muihin näihin verrattavaan seikkanaan. Maksukyvyttömyys perustuisi näin ollen hakijan vähäisiin tuloihin tai omaisuuteen verrattuna maksuvelvoitteisiin. Edellä mainittuihin olosuhteisiin verrattavana seikkanaan voisi olla esimerkiksi hakijan työpaikan vaihtuminen, joka olisi aiheuttanut merkittävän tulotason laskun taikka hakijan puolison tulotason huomattava lasku, jos puolison tuloilla olisi vaikutusta hakijan mahdollisuuteen suoriutua maksuvelvoitteistaan.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan hakijalta edellytettäisiin, että hän pystyisi luotettavasti selvittämään, millä tavoin hän saa toimeentulonsa. Kyse olisi uudesta säännöksestä. Ehdotuksen mukaan hakijalta ei enää edellytettäisiin, että hänen ja hänen perheensä toimeentulo katsottaisiin turvatuksi (voimas-

sa olevan kansalaisuuslain 4 §:n 1 momentin 4 kohta). Säännöstä sovelletaan siten, että hakijan edellytetään pystyvän itsenäisesti tai perheenjäsenen avulla huolehtimaan toimeentulostaan ilman huomattavaa yhteiskunnallista tukea. Ehdotuksen mukaan esimerkiksi pelkän toimeentulotuen varassa eläminen ei estäisi eikä edes vaikeuttaisi kansalaisuuden saamista. Sen sijaan edellytettäisiin tiedon saamista hakijan toimeentulolähteestä. Toimeentulolähteen selvittäminen olisi tärkeää, jotta pystyttäisiin arvioimaan, täyttääkö hakija 1 momentin muut edellytykset. Jos esimerkiksi hakija saisi toimeentulonsa lainvastaisen toiminnan perusteella, hän ei täyttäisi nuhteettomuusedellytystä. Toimeentulolähteen selvittäminen olisi tärkeää myös asumisajan täyttymisen selvittämisen kannalta.

Voimassa olevassa kansalaisuuslaissa ei ole kielitaitoedellytystä. Sen sijaan kansalaisuusasetuksen 1 §:n 2 momentin mukaan hakijan on liitettävä kansalaisuushakemukseen selvitys suomen tai ruotsin kielen taidosta. Säännöksen soveltamista vaikeuttavat edellytetyn kielitaidon tason ja sen arvioinnin sääntelemättömyys.

Pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaan hakijalta edellytettäisiin tyydyttävää suomen tai ruotsin kielen suullista ja kirjallista taitoa. Suullisen kielitaidon sijasta hakija voisi osoittaa kielitaitonsa vastaavan tasoisella suomalaisen viittomakielen taidolla. Kyse olisi uudesta kansalaistamisen edellytyksestä, koska edellytyksestä säädettäisiin muiden edellytysten joukossa laissa ja edellytettävän kielitaidon taso määriteltäisiin. Säännöksen tarkoituksena olisi korostaa kielitaitoedellytyksen tärkeyttä, koska ilman riittävää suomen tai ruotsin kielen taitoa itsenäinen toimiminen Suomen kansalaisena suomalaisessa yhteiskunnassa on vaikeata. Kielitaidon osoittamisesta ehdotetaan säädettävän 17 §:ssä ja kielitaitoedellytyksestä tehtävistä poikkeuksista 18 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa viitattaisiin mahdollisuuteen poiketa kansalaistamisen yleisistä edellytyksistä. Poikkeaminen olisi mahdollista vain säädetyin perustein.

14 §. *Asumisaika.* Pykälässä säädettäisiin asumisajan täyttymisen arvioimisesta erityistapauksissa. Kyse olisi uudesta säännöksestä,

joka perustuisi vallitsevaan käytäntöön. Säännöksen tarkoituksena olisi kohtuullistaa asumisaikaa, silloin kun hakijan toimintakyvyn katsottaisiin olevan rajoitettu.

Pykälässä säädettäisiin poikkeusmahdollisuudesta asumisajan luvallisuusedellytyksestä, joka perustuu paitsi ehdotettuun varsinaisen asunnon ja kodin määritelmään myös kansalaistamisen yleisten edellytysten 1 momentin 2 ja 3 kohdassa ehdotettuun. Hakijan ikä, terveydentila tai muu näihin verrattava syy oikeuttaisivat poikkeamaan asumisajan luvallisuusedellytyksestä siten, että koko luvattomasti oleskeltu aika tai osa siitä voitaisiin hyväksyä mukaan asumisaikaan. Säännöksessä tarkoitettaisiin oleskeluluvan tai matkustusasiakirjan voimassaolon laiminlyöntiä.

15 §. *Asumisajan alkaminen.* Pykälässä säädettäisiin ajankohdasta, josta asumisaika eri tapauksissa alkaisi. Kyse olisi uudesta säännöksestä, joka perustuisi pääosin vallitsevaan käytäntöön. Säännöksen tarkoituksena olisi selventää asumisajan alkamisajan kohtaa.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan asumisaika alkaisi Suomeen muuttopäivästä, jos hakijalle olisi jo ennen Suomeen muuttoa annettu siihen lupa tai hänellä olisi oikeus muuttaa Suomeen ilman oleskelulupaa. Pohjoismaan kansalaisella ja Euroopan talousalueen kansalaisella on oikeus muuttaa Suomeen ilman tätä ennen hankittua oleskelulupaa. Säännös kattaisi tältä osin vain Euroopan talousalueen kansalaiset, koska pohjoismaan kansalaisen asumisajan alkamisesta ehdotetaan säädettävän 4 kohdassa. Hakijalla pitäisi olla Suomeen saapuessaan pysyväisluontoinen oleskelulupa, jotta asumisajan voitaisiin katsoa alkavan jo muuttopäivästä. Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädettäisiin myös tapauksista, joissa henkilöllä on voimassa oleva oleskelulupa Suomessa vaikka hän tosiasiallisesti olisi oleskellut pitkään Suomen ulkopuolella. Näissä tapauksissa kyse olisi Suomeen paluusta eikä muutosta.

Suomeen muuttopäivä ilmenee useimmiten matkustusasiakirjassa olevasta, maahantulo-tarkastuksen yhteydessä rajalla tehdystä leimauksesta. Kaikissa tapauksissa matkustusasiakirjaa ei kuitenkaan leimata. Näissä tapauksissa voitaisiin lähtökohtaisesti luottaa

henkilön omaan ilmoitukseen, jos ilmoitettu Suomeen muuttopäivä vaikuttaisi luotettavalta.

Säännöksen 1 momentin 2 kohdan mukaan hakijan asumisaika alkaisi ensimmäisen pysyväisluontoisen oleskeluluvan myöntämispäivästä, jos hakijalla ei olisi Suomeen muuttaessaan 1 kohdassa tarkoitettua lupaa. Tällaisen luvan voi myöntää Ulkomaalaisvirasto tai määrättyissä tapauksissa paikallispoliisi. Esimerkiksi Suomeen turistiviisumilla saapunut, joka vasta saapumisensa jälkeen olisi hakenut lupaa Suomeen muuttoon, voisi laskea asumisajan alkavan ensimmäisen pysyväisluontoisen oleskeluluvan myöntämispäivästä.

Säännöksen 1 momentin 3 kohdan mukaan pakolaisen aseman Suomesta saanut hakija voisi laskea asumisajan alkavan jo turvapaikkahakemuksen tekopäivästä, jos hänelle olisi tämän hakemuksen perusteella annettu turvapaikka. Sen sijaan, jos hakija ei olisi saanut turvapaikkaa vaan ainoastaan oleskeluluvan, asumisaika alkaisi vasta ensimmäisen pysyväisluontoisen oleskeluluvan antopäivästä. Turvapaikan saaneen kohdalla asumisajan katsotaan alkavan jo maahantulopäivästä, koska pakolaisen asemassa olevalla on pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleis-sopimuksen mukaan oikeus saapua Suomeen ja oleskella täällä. Pakolaisen asemassa olevaan rinnastettaisiin henkilö, joka olisi saanut oleskeluluvan suojelun tarpeen perusteella. Kyse olisi viimeksi mainitulta osin uudesta rinnastuksesta.

Ulkomaalaislainsäädännön mukaan pohjoismaan kansalainen ei tarvitse oleskelulupaa oleskellessaan toisessa pohjoismaassa. Tästä syystä pohjoismaan kansalaisen asumisajan alkaminen perustuisi pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan itse Suomeen muuton lisäksi rekisteröitymiseen maahan muuttajana väestötietojärjestelmään. Kummankin edellytyksen tulisi täytyä, jotta asumisajan katsottaisiin alkavan. Tilapäisesti Suomessa oleskelevan pohjoismaan kansalaisen asumisaika ei alkaisi lainkaan kertyä.

Muuttoa pohjoismaiden välillä sääntelee Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin välinen väestörekisteriä koskeva sopimus (SopS 49/1960). Sopimusta sovelletaan muuttoon pohjoismaasta toiseen riippumatta

muuttajan kansalaisuudesta. Pohjoismaasta toiseen muutettaessa muutto edellyttää yhteispohjoismaisen muuttokirjan rekisteröintiä siinä maistraatissa, jonka toimialueelle henkilö muuttaa. Muuttokirjan saaminen edellyttää taas muuttoilmoituksen tekemistä lähtömaassa. Sopimus estää samanaikaisen väestörekisterinmukaisen asumisen yhtä useammassa pohjoismaassa. Näin ollen muutto Suomeen toisesta pohjoismaasta edellyttää myös sopimuksen määräysten noudattamista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin asumisajasta tapauksessa, jossa henkilöllisyys on ollut epäselvä, mutta on sittemmin tullut selvitettyksi. Epäselvällä henkilöllisyydellä oleskeltua aikaa ei lähtökohtaisesti hyväksyttäisi mukaan asumisaikaan. Jos henkilöllisyyteen liittynyt epäselvyys olisi johtunut esimerkiksi siitä, että hakija olisi tahallaan pyrkinyt salaamaan oikean henkilöllisyytensä, ei olisi tarkoituksenmukaista, että hakija saisi laskea hyväkseen ajan, jona on pyrkinyt harhauttamaan viranomaisia. Säännöksen mukaan hyväksyttävä asumisaika alkaisi vasta sitten, kun hakija esittäisi selvityksen henkilöllisyydestään. Selvitysvelvollisuus olisi hakijalla ja selvityksen tulisi olla ehdotetun 6 §:n 1 momentin mukainen. Kyse olisi uudesta säännöksestä, jonka tarkoituksena olisi vaikuttaa aloitteellisesti henkilöllisyyden selvittämishalukkuuteen.

Myös epäselvällä henkilöllisyydellä oleskeltua aika tai osa siitä voitaisiin kuitenkin tietyn edellytyksin erityisestä syystä hyväksyä asumisaikaan. Tällaisena syynä voitaisiin pitää esimerkiksi oma-aloitteisuutta henkilöllisyyden selvittämisessä ja alaikäisenä Suomessa oleskeltua aikaa, jos henkilöllisyyden epäselvyys olisi perustunut huoltajan aikanaan lapsesta antamiin tietoihin. Harkinnassa voitaisiin ottaa huomioon myös epäselvällä henkilöllisyydellä oleskellun ajan kesto sekä perusteet henkilöllisyyden selvitettyksi tulemiselle. Lisäedellytyksenä kuitenkin olisi, että myös epäselvällä henkilöllisyydellä oleskeltua aika täyttäisi asumisajan edellytykset.

16 §. *Yhtäjaksoisen asumisajan katkeaminen.* Asumisajan katkeaminen ja sen vaikutukset liittyvät yhtäjaksoiseen asumisaikaan, koska kerätyn asumisajan olennaisena piirteenä on vaadittavan asumisajan kerääminen ajallisesti erillisistä jaksoista. Kyse olisi uu-

desta säännöksestä, jonka tarkoituksena olisi selvittää Suomen ulkopuolella oleskelun merkitystä yhtäjaksoisen asumisajan kannalta. Yhtäjaksoisen asumisajan katkeaminen aiheuttaisi sen, että katkeamista edeltävää aikaa ei otettaisi mukaan uudelleen alkavaan, yhtäjaksoisen asumisajan jaksoon. Katkeaminen ei kuitenkaan palauttaisi hakijaa nolatilanteeseen asumisajan kertymisessä vaan ainoastaan asumisajan määrätymisperusteen siirtymisen yhtäjaksoisesta kerättyyn asumisaikaan. Ei olisi myös estettä sille, että asumisajan katsottaisiin karttuneen uudelleen yhtäjaksoisena, jos se olisi hakijan kannalta edullisinta.

Pykälän 1 momentin mukaan yhtäjaksoinen asumisaika katkeaisi lähtökohtaisesti aina, jos hakija oleskelisi pitkään Suomen ulkopuolella. Yhtäjaksoiseen asumisaikaan hyväksyttävistä poissaoloista nimitettäisiin lyhyiksi poissaoloiksi, jotka määriteltäisiin 2 momentissa. Suomesta muutto ja pitkät poissaolot katkaisisivat yhtäjaksoisen asumisajan. Ulkomaalaislainsäädännön perusteella hakijalla saattaa säilyä voimassa oleva oleskelulupa vaikka hän oleskelisi pitkään Suomen ulkopuolella. Näissä tapauksissa uusi yhtäjaksoisen asumisajan jakso alkaisi Suomeen paluusta. Jos hakijalla ei olisi pysyväisluontoista oleskelulupaa hänen palatessaan Suomeen, uusi, yhtäjaksoinen asumisaika alkaisi pysyväisluontoisen oleskeluluvan myöntämispäivästä ehdotetun 15 §:n mukaisesti.

Yhtäjaksoinen asumisaika katkeaisi myös silloin, kun hakija oleskelisi suurimman osan ajasta ulkomailla. Tällöin myös lyhyiden, sinänsä yhtäjaksoiseen asumisaikaan hyväksyttävien poissaolojen yhteisvaikutus voisi olla sellainen, että yhtäjaksoinen asumisaika katkeaisi.

Säännökseen ehdotetaan otettavan myös kohtuullistamislauseke. Sen mukaan painavasta henkilökohtaisesta syystä johtunut ulkomailla oleskelu voisi vaikuttaa siten, että yhtäjaksoisen asumisajan ei katsottaisi katkenneen. Säännöksen tarpeellisuutta rajoittaisi mahdollisuus kerättyyn asumisaikaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lyhyistä poissaoloista Suomesta, joilla ei pääsääntöisesti olisi vaikutusta yhtäjaksoiseen asumisaikaan. Tällaisia poissaoloja voitaisiin pitää luonteeltaan tilapäisinä. Lyhyitä poissa-

oloja ei vähennettäisi kertyneestä asumisajasta. Lyhyistä poissaoloista huolimatta henkilön varsinaisen asunnon ja kodin katsottaisiin koko ajan olevan Suomessa vaikka hän silloin tällöin oleskelisi lyhyen aikaa kerrallaan ulkomailla, esimerkiksi lomamatkoillaan. Oleskeluvaltiolla eikä ulkomailla oleskelun tarkoituksella ei ehdotuksen mukaan olisi vaikutusta lyhyiden poissaolojen kannalta.

Lyhyet poissaolot jaoteltaisiin neljään ryhmään poissaolojen pituuden ja lukumäärän perusteella. Hakija saisi käyttää hyväksytyen enimmäismäärän eri ryhmien mukaisesti, sallituista poissaoloista.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan lyhyitä poissaoloja olisivat kaikki alle yhden kuukauden poissaolot. Tällaiset poissaolot ovat yleensä loma- tai työmatkoja tai muussa tarkoituksessa tehtyjä täysin tilapäisluontoisiksi aiottuja ja sellaisina toteutettuja matkoja. Pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan lyhyinä poissaoloina pidettäisiin yhtäjaksoista asumisaikaa laskettaessa myös yli kuukauden, mutta alle kahden kuukauden poissaoloja, joita olisi voinut kertyä enintään kuusi. Tällaisten poissaolojen hyväksymisen tarkoituksena olisi antaa hakijalle mahdollisuus kokonaisuudessaan entisessä kotimaassaan ilman, että tällaiset suhteellisen pitkät ja myös säännölliset poissaolot vaikuttaisivat yhtäjaksoisen asumisajan kertymiseen.

Pykälän 2 momentin 3 ja 4 kohdan mukaan lyhyisiin poissaoloihin hyväksyttäisiin yhtäjaksoista asumisaikaa laskettaessa edellä mainittujen lisäksi enintään yksi yli kaksi mutta alle kuusi kuukautta ja yksi enintään kuusi kuukautta kestänyt poissaolo. Vaikka varsinkin kuuden kuukauden poissaoloa ei sinänsä voida pitää lyhyenä poissaolona, myös näin pitkän yksittäisen poissaolon hyväksyminen olisi perusteltua tapauksissa, joissa esimerkiksi työ tai opiskelu taikka yksityisasioiden hoitaminen entisessä kotimaassa edellyttäisi melko pitkää, mutta kuitenkin selvästi tilapäistä ulkomailla oleskelua.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin 2 momentissa mainittuja poissaoloja pitemmistä poissaoloista, jotka pääsääntöisesti eivät katkaisisi yhtäjaksoista asumisaikaa. Tällaisia olisivat yli puoli vuotta, mutta alle vuoden kestäneet poissaolot. Tilapäisten poissaolojen

katsottaisiin toisaalta olevan niin pitkiä, että hakija ei olisi oikeutettu laskemaan niitä mukaan yhtäjaksoiseen asumisaikaan, mutta ne eivät kuitenkaan katkaisisi yhtäjaksoista asumisaikaa. Yli vuoden kestänyt poissaolo katkaisisi yhtäjaksoisen asumisajan kertymisen.

17 §. *Kielitaidon osoittaminen.* Pykälässä säädettäisiin siitä, miten hakija voisi osoittaa kielitaitonsa vastaavan ehdotettua kansalaistamisen yleisten edellytysten mukaista tasoa (13 §:n 1 momentin 6 kohta). Kyse olisi uudesta säännöksestä, jonka tarkoituksena olisi yhdenvertaisuussyistä vertailukelpoinen menettely.

Säännöksen mukaan edellytetty tyydyttävä suomen tai ruotsin kielen suullinen ja kirjallinen taito voitaisiin osoittaa kielitutkinnolla, koulusivistyksellä tai myös muulla tavalla. Soveltuva kielitutkinto olisi yleinen kielitutkinto yleistaitotasolla kolme tai valtion kielitutkinto tyydyttävien taidoin. Yleisistä kielitutkinnoista säädetyn asetuksen (669/194) nojalla laaditaan kielitaidon taitotasoasteikot. Tasolla kolme kielitaito riittää tavallisimmissa suullisissa ja kirjallisissa tilanteissa selviämiseen vaikka uudet tilanteet aiheuttavat vaikeuksia. Valtion kielitutkinnosta säädetään asetuksessa suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta (442/1987). Hallituksen esitys uudeksi kielilainaksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi (HE 92/2002) sisältää lakiehdotuksen julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta. Lailla on tarkoitus kumota valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annettu laki (149/1922), jonka 6 §:n nojalla on annettu edellä mainittu asetus. Lakiesityksen julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta 10 §:ssä säädettäisiin valtionhallinnon kielitutkinnoista.

Kielitaitoedellytyksen täyttämisen osoittaminen koulusivistyksellä edellyttäisi perusopetuksen oppimäärän suorittamista suomi tai ruotsi äidinkielenä. Perusopetuksen oppimäärän suorittaminen suomi tai ruotsi toisena kielenä ei välttämättä takaa tyydyttävää kielitaidon tasoa.

Kielitaito voitaisiin osoittaa myös koulusivistyksellä, joka perustuisi esimerkiksi perusopetuksen oppimäärän suorittamiseen suomi tai ruotsi toisena kielenä, ylioppilastutkintoon tai muuhun päättötutkintoon. Täl-

löin kuitenkin valtion kielitutkinnon antajan olisi arvioitava, että kielitaidon taso vastaisi edellytettyä tasoa. Voimassa olevien säännösten mukaan todistuksen voi antaa kielitutkintolautakunta, sen jäsen tai apujäsen.

Kielitaitoedellytys voitaisiin säännöksen mukaan osoittaa myös muulla tavalla kuin kielitutkinnolla tai koulusivistyksellä. Kyse voisi tällöin olla esimerkiksi suoritetusta suomen tai ruotsin kielen kurssista. Kielitaidon tason vastaavuuden kielitaitoedellytykseen arvioisi myös tällaisessa tapauksessa valtion kielitutkinnon tutkintotodistuksen antaja.

18 §. *Poikkeukset asumisajasta ja kielitaitoedellytyksestä.* Pykälässä säädettäisiin yksilöllisistä syistä, joiden perusteella voitaisiin poiketa kansalaistamisen yleisiin edellytyksiin kuuluvista asumisajasta ja kielitaitoedellytyksestä. Kansalaistaminen ei kuitenkaan olisi mahdollista, ellei hakija täyttäisi niitä kansalaistamisen edellytyksiä, joista ei voisi poiketa. Kyse olisi uudesta säännöksestä, jonka tarkoituksena olisi mahdollistaa kansalaistaminen yleisiä edellytyksiä lievemmin edellytyksin silloin, kun kansalaistamiseen olisi erityisen painava peruste.

Jos asumisajasta poiketaan, kielitaitoedellytyksestä poikkeaminen pitäisi myös sallia, koska normaalisti edellytettyä asumisaikaa huomattavasti lyhyemmän ajan kestänyt Suomessa asuminen aiheuttaisi usein sen, ettei kansalaistamisen yleisten edellytysten mukaista kielitaitoa olisi välttämättä ehditty vielä hankkia.

Säännös antaisi mahdollisuuden saada Suomen kansalaisuus kansalaistamisen yleisiin edellytyksiin verrattuna lyhyen Suomessa oleskelun perusteella. Jotta yhteys Suomeen ei jäisi liian heikoksi, ja jotta kansalaistamista voitaisiin pitää myös näissä tapauksissa tarkoituksenmukaisena, hakijan edellytettäisiin kuitenkin hankkineen valmiuksia itsenäistä elämää varten suomalaisessa yhteiskunnassa. Näitä valmiuksia säännöksen 1 momentin 1 kohdassa kuvataan kiinteillä siteillä, joiden olemassaolo harkittaisiin aina erikseen. Kiinteinä siteinä säännöksessä nimenomaisesti mainittaisiin laillinen ja pitkäaikainen oleskelu Suomessa. Ulkomaalainen on esimerkiksi saattanut oleskella Suomessa useita vuosia muulla kuin pysyväluontois-

la oleskeluluvalla opiskelijana tai ulkomaalaislainsäädännön mukaan muutoin tilapäisesti. Oleskelun olisi kuitenkin oltava ollut ulkomaalaislainsäädännön mukaista. Luvaton oleskelu Suomessa ei täyttäisi edellytystä. Säännöksen mukaan kiinteät siteet Suomeen voitaisiin saavuttaa myös muulla tavalla, kuin pitkään kestäneellä tilapäisluontoisella oleskelulla. Tällaisena voitaisiin pitää esimerkiksi jatkuvia yhteyksiä Suomessa asuviin sukulaisiin tai Suomeen liittyvää työtä, jos näillä perusteilla hakijan voitaisiin katsoa saavuttaneen pitkäaikaiseen tilapäisoleskeluun verrattavat siteet Suomeen.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan hakijalta edellytettäisiin aina vähintään kaksi vuotta kestänyttä ja edelleen jatkuvaa Suomessa asumista, jonka tulisi olla laadultaan pysyväisluonteista.

Jotta pykälän mukaista poikkeussäännöstä ylipäänsä voitaisiin soveltaa, hakijaan pitäisi lisäksi olla sovellettavissa aina jokin 1 momentin 2 kohdan a—d alakohdan mukaisista edellytyksistä.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan a alakohdan mukaan hakijan työtehtävien hoitamiseen liittyvät kohtuuttomat vaikeudet puoltaisivat poikkeamista normaalisti vaadittavista edellytyksistä. Poikkeussäännöksen sovellettavuutta tarkasteltaisiin sekä hakijan että hänen työnantajansa näkökulmasta. Jotta poikkeussäännökseen voisi vedota, edellytettäisiin lisäksi, että työsuhte olisi vakinainen ja päätoiminen. Työn olisi luonnollisesti myös oltava Suomessa, koska hakijalta edellytettäisiin aina Suomessa asumista. Poikkeusmahdollisuuteen ei voisi vedota, jos hakija olisi vasta hakeutumassa tällaisiin tehtäviin, koska tällöin suuri osa hakijoista voisi vedota poikkeussäännökseen eikä sen soveltaminen enää perustuisi yksilöllisiin syihin. Säännöksessä tarkoitettaisiin lähinnä tapauksia, joissa hakijan nykyinen toimeentulo vaarantuisi, ellei hän saisi Suomen kansalaisuutta. Esimerkiksi tietyissä tehtävissä työn tuloksellinen hoitaminen edellyttää toistuvaa matkustamista ulkomaille lyhyellä varoitusaajalla. Jos tällainen matkustaminen olisi henkilön kansalaisuusasemasta ja sen perusteella hänen matkustusasiakirjastaan johtuen mahdotonta tai kohtuuttoman vaikeaa, poikkeussäännöstä voitaisiin soveltaa. Säännöksen soveltaminen edel-

lyttäisi myös, että hakijan työpanos olisi työnantajan kannalta kohtuuttoman vaikeasti korvattavissa toisella työntekijällä. Näin ollen työtehtävien laadun pitäisi olla sellainen, että uuden työntekijän kouluttaminen vastaaviin tehtäviin kestäisi pitkän ajan.

Säännöksen 1 momentin 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetaan niitä 65-vuotiaita ja tätä vanhempia hakijoita, joille korkeaan ikään liittyvän vanhuudenheikkouden tai sairauden vuoksi katsottaisiin kohtuulliseksi myöntää kansalaisuus poiketen asumisajasta tai kielitaitoedellytyksestä tai kummastakin. Elinolojen huomioon ottamisella tarkoitettaisiin hakijan yksilöllisiin olosuhteisiin Suomessa liittyvää asiantilaa, johon Suomen kansalaisuuden saaminen vaikuttaisi selvästi parantavasti.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan c alakohdan mukaan kansalaisuus voitaisiin poikkeuksellisesti myöntää hakijalle, jota on suomalaisen viranomaisen erehdyksen vuoksi pidetty virheellisesti Suomen kansalaisena. Lisäedellytyksinä poikkeussäännöksen soveltamiselle olisi se, että hakijaa ei voitaisi pitää virheestä vastuussa, virheellisen asiantilan kestolle asetettu 10 vuoden vähimmäisaika sekä virheestä aiheutunut merkittävä seuraus. Ulkomaisen viranomaisen erehdys ei mahdollistaisi poikkeussäännöksen soveltamista, koska Suomen viranomaiset eivät voi vastata muiden valtioiden viranomaisten ratkaisuksista.

Väestötietojärjestelmässä henkilö voi olla virheellisesti merkittynä Suomen kansalaiseksi. Virheellinen kansalaisuustieto perustuu yleensä siihen, että Suomen viranomaiset eivät ole saaneet tietoa henkilön uudesta kansalaisuudesta, jolloin voimassa olleen lain kansalaisuuden menettämistä koskevaa säännöstä ei ole voitu soveltaa. Viranomainen voi myös erehdyksessä antaa ulkomaalaiselle Suomen passin tai merkitä ulkomaalaisen lapsen passinhaltijan Suomen passiin. Viranomaisen erehdys saattaa perustua vanhentuneeseen ja sen vuoksi virheelliseen kansalaisuustietomerkintään väestötietojärjestelmässä ja tästä johtuvaan olettamukseen henkilön Suomen kansalaisuudesta.

Merkittävänä seurauksena voitaisiin pitää vain sellaista seurausta, joka perustuisi Suomen kansalaisen asemaan, joko Suomen kansalaisen oikeuksiin tai velvollisuuksiin. Jotta

merkittävä seuraus virheestä voisi syntyä, erehdykseltä pitäisi yleensä edellyttää tiettyä kestoa. Esimerkkeinä merkittävästä seurauksesta voidaan mainita asevelvollisuuden suorittaminen ja ehdokkaaksi hyväksyminen valtiollisissa vaaleissa tai sellaisen työn saaminen, jonka laissa säädettyä edellytyksenä on Suomen kansalaisuus.

Merkittävänä seurauksena ei pidettäisi esimerkiksi pelkkää Suomen passin antamista, vanhentunutta tai muutoin virheellistä merkintää väestötietojärjestelmässä tai äänioikeusilmoituksen lähettämistä.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan d alakohdassa annettaisiin mahdollisuus muulloinkin poiketa asumisajasta ja kielitaitoedellytyksestä painavasta, a—c alakohtaan verrattavissa olevasta erityisestä syystä. Tällaisena syyinä voitaisiin pitää esimerkiksi 10 vuotta lyhyemmän ajan kestänyttä, suomalaisen viranomaisen erehdystä, josta olisi kuitenkin aiheutunut merkittävä, Suomen kansalaisen oikeuksiin tai velvollisuuksiin liittyvä seuraus. Säännös voisi olla sovellettavissa myös, jos ulkomainen viranomaisena olisi erehdyksessä pitänyt hakijaa Suomen kansalaisena suomalaisen viranomaisen ratkaisun johdosta, ja jos tästä olisi aiheutunut hakijalle merkittävä seuraus.

Pykälän 2 momentin mukaan kielitaitoedellytyksestä voitaisiin poiketa myös pelkästään hakijan terveydentilan perusteella. Poikkeaminen edellyttäisi kuitenkin sellaista huonokuntoisuutta, sairautta, kehitysvammaisuutta tai muuta vammaa, jonka perusteella kielitaitoedellytystä olisi mahdoton täyttää tai kohtuutonta vaatia sen täyttämistä.

19 §. *Poikkeukset nuhteettomuusedellytyksestä.* Pykälän mukaan hakija voitaisiin määrätä edellytyksin kansalaistaa vaikka hän ei täyttäisi nuhteettomuusedellytystä. Pykälässä säädettäisiin arviointiperusteista, joilla hakijan tilannetta tarkasteltaisiin kokonaisuudessaan. Kokonaisarvion perusteella nuhteettomuusedellytyksestä voitaisiin perustellusta syystä poiketa. Nuhteettomuusedellytyksen mukaan hakijalta edellytettäisiin, ettei hän olisi syyllistynyt rangaistavaan tekoon. Poikkeussäännöksen mukaan kansalaistaminen olisi siinä määritellyissä rajoissa mahdollista vaikka hakija olisi tuomittu rangaistukseen tai rangaistuksiin. Säännöksen tarkoituksena

olisi taata mahdollisuus kansalaisuuden saamiseen ajan kulumisen ja yksilöllisten olosuhteiden huomioon ottamisen perusteella vaikka lähtökohtaisesti moitittavaan käyttäytymiseen suhtaudutaan kielteisesti. Kansalaistaminen ei kuitenkaan olisi mahdollista, ellei hakija täyttäisi niitä kansalaistamisen edellytyksiä, joista ei voisi poiketa. Kyse olisi uudesta säännöksestä, jonka tarkoituksena olisi säätää laissa periaatteet yksittäisiä soveltamistilanteita varten. Säännöksessä mahdollistettaisiin myös päätöksenteon ohjaus.

Voimassa olevan kansalaisuuslain 4 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaista kunniallisuus-edellytystä sovelletaan rikokseen tai rikoksiin syyllistymisen perusteella siten, että annettujen rangaistusten perusteella määräytyy niin sanottu laskennallinen odotusaika. Tänä aikana hakijaa ei lähtökohtaisesti kansalaisteta, ellei siihen ole perusteltua syytä. Laskennallisen odotusajan tarkoituksena on hakijoiden yhdenvertainen kohtelu päätöksentekoa yhdenmukaistamalla. Laskennallisen odotusajan määrittämisen jälkeen yksilölliset olosuhteet otetaan huomioon hakijan tilanteen kokonaisvaltaisessa tarkastelussa. Laskennallisesta odotusajasta voidaan täten poiketa.

Ehdotetun pykälän 1 momentissa hakijan tilanteen kokonaisvaltaisessa tarkastelussa otettaisiin huomioon rikoksesta tai rikoksista kulunut aika, tuomitut rangaistukset, teon laatu ja toistuva syyllistyminen rangaistaviin tekoihin. Arvioinnissa voitaisiin lisäksi ottaa huomioon muita asiaan vaikuttavia seikkoja. Tällaisena voitaisiin pitää esimerkiksi hakijan määräämistä lähestymiskieltoon lähestymiskiellosta annetun lain (898/1998) mukaisesti.

Säännöksessä säädettäisiin mahdollisuudesta määrätä hakijalle odotusaika, jonka kuluessa kansalaistaminen olisi mahdollista vain perustellusta syystä. Ehdottomana tuomitun vankeusrangaistuksen osalta odotusaika voisi olla vähintään yhden vuoden ja enintään seitsemän vuoden pituinen luettuna rangaistuksen suorittamisesta. Ehdonalaiseen vapauteen päästetyn koeajan katsottaisiin kuuluvan rangaistuksen suorittamiseen. Ehdollisen vankeusrangaistuksen, sen sijasta tuomitun yhdyskuntapalvelun tai nuorisorangaistuksen ja sakkorangaistuksen osalta odotusaika voisi olla vähintään yhden vuoden ja

enintään kolmen vuoden mittainen luettuna rikoksen tekopäivästä. Odotusajan pituus määräytyisi suhteessa moitittavuuden määrään. Säännöksen mukaan sisäasiainministeriö voisi antaa ohjeita odotusajan tarkemmas- ta määräytymisestä. Sisäasiainministeriöllä olisi näin ollen mahdollisuus päätöksenteon ohjaamiseen.

Pykälän 2 momentin mukaan myös ulko- mailla tuomitut rangaistukset voitaisiin ottaa huomioon. Edellytyksenä kuitenkin olisi, että tuomioon johtaneesta teosta olisi säädetty rangaistus myös Suomessa ja ettei tuomittu rangaistus olisi kohtuuttoman ankara verrat- tuna Suomen rangaistusjärjestelmään. Ulko- maisen tuomion huomioon ottamisen kannal- ta olisi käytännössä ratkaisevaa se, missä val- tiossa rangaistus olisi tuomittu.

20 §. *Pakolaisen ja tahtomattaan kansalai- suudettoman osalta tehtävät poikkeukset.* Py- kälässä säädettäisiin 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaiseen asumisaikaan liittyvästä poikkeuserusteesta, joka perustuisi hakijan pakolaisen asemaan Suomessa tai siihen, että hakija olisi tahtomattaan kansalaisuudeton. Pakolaisen asemassa olevaan rinnastettaisiin hakija, joka on saanut oleskeluluvan Suo- meen suojelun tarpeen perusteella. Kansa- laistaminen ei kuitenkaan olisi mahdollista, ellei hakija täyttäisi niitä kansalaistamisen edellytyksiä, joista ei voisi poiketa. Säännök- sessä säädettäisiin lisäksi pakolaisen asema- sa olevan, suojelun tarpeen perusteella oles- keluluvan saaneen ja tahtomattaan kansalai- suudettoman kansalaisuushakemuksen käsit- telystä. Kyse olisi uudesta säännöksestä, jon- ka tarkoituksena olisi mahdollistaa positiivi- nen erityiskohtelu muiden hakijoiden kansa- laisuusasemaan verrattuna heikommassa asemassa oleville.

Pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleis- sopimuksen 34 artiklassa määrätään kansa- laisuuden myöntämisestä seuraavasti: "So- pimusvaltioiden on mahdollisuuksien mu- kaan helpotettava pakolaisten sopeutumista yhteiskuntaan ja heidän kansalaistamistaan. Erikoisesti on sopimusvaltioiden pyrittävä nopeuttamaan kansalaistamismenettelyä ja mahdollisuuksien mukaan alentamaan tällai- sesta menettelystä aiheutuvia maksuja ja kus- tannuksia." Yleissopimuksen 1 artiklassa määritellään, mitä pakolaisella yleissopimuk-

sessä tarkoitetaan.

Valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen (SopS 80/1968) 32 artiklassa määrätään kansalaisuuden myöntämisestä seuraavasti: "Sopimusvaltioi- den on mahdollisuuksien mukaan helpotetta- va valtiottoman henkilön sopeutumista yh- teiskuntaan ja heidän kansalaiseksi pääsyään. Erikoisesti on sopimusvaltion pyrittävä no- peuttamaan kansalaistamismenettelyä ja mahdollisuuksien mukaan alentamaan tällai- sesta menettelystä aiheutuvia maksuja ja kus- tannuksia." Sopimuksen 1 artiklan mukaan valtiottomalla henkilöllä tarkoitetaan henki- löä, jota mikään valtio ei lainsäädäntönsä pe- rusteella pidä kansalaisenaan. Valtiottomalla tarkoitetaan samaa kuin kansalaisuudettomal- la. Kansalaisuudettomuuden estämistä kos- kevassa yleissopimuksessa kansalaisuudet- tomalla tarkoitetaan samaa kuin valtiottomal- la valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevassa sopimuksessa.

Kansalaisuusyleissopimuksen 6 artiklan 4 kohdan g alakohdassa mainitaan sopimusval- tiossa laillisesti ja pysyvästi asuvat kansalai- suudettomat sekä pakolaiset henkilöryhminä, joiden kansalaisuuden saamista sopimusval- tion on helpotettava. Sopimuksessa pakolai- sella tarkoitetaan pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen mukaan määritel- tyä pakolaista. Sopimusvaltiot voivat kuiten- kin halutessaan laajentaa määritelmää ja si- sällyttää siihen myös muita pakolaisen ase- man omaaviksi katsomiaan henkilöitä. Kan- salaisuudettomien osalta sopimusvaltioita veloitetaan helpottamaan tahtomattaan kan- salaisuudettomien kansalaisuuden saamista.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan pa- kolaisen, suojelun tarpeen perusteella oleske- luluvan saaneen ja tahtomattaan kansalaisuu- dettoman asumisaika olisi kahta vuotta lyhy- empi kuin kansalaistamisen yleisten edelly- tysten mukainen asumisaika. Pakolaisen ja suojelun tarpeen perusteella oleskeluluvan saaneen asema määräytyisivät ulkomaalais- lainsäädännön perusteella. Asumisajan lie- vennys kohdistuisi sekä yhtäjaksoiseen että kerättyyn asumisaikaan. Yhtäjaksoinen asu- misaika olisi kuuden vuoden sijasta neljä vuotta ja kerätty asumisaika yhteensä kah- deksan vuoden sijasta yhteensä kuusi vuotta. Muut asumisaikaan liittyvät edellytykset oli-

sivat samat kuin muille hakijoille.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettun henkilön kansalaisuushakemus olisi käsiteltävä kiireellisenä.

Säännöksessä helpotettaisiin pakolaisen asemassa olevan, suojelun tarpeen perusteella oleskeluluvan saaneen ja tahtomattaan kansalaisuudettoman kansalaisuuden saamista vähentämällä asumisaikaa ja nopeuttamalla hakemuksen käsittelyä. Kansalaisuushakemuksesta hakijalta perittäviä kustannuksia, hakemuksen käsittelymaksua, on alennettu omakustannusarvosta.

Pakolaisen asemassa olevat, suojelun tarpeen perusteella oleskeluluvan saaneet ja tahtomattaan kansalaisuudettomat eivät pakolaisuutensa, siihen verrattavan asemansa tai kansalaisuudettomuutensa perusteella ole Suomessa välttämättä muita hakijoita huomommassa taloudellisessa asemassa. Näistä syistä hakemuksen käsittelymaksu olisi sama kuin muilla hakijoilla.

Säännöksen mukaan asumisaika- ja käsittelyhelpotusta ei annettaisi muille kansalaisuudettomille kuin tahtomattaan kansalaisuudettomille. Kaikille kansalaisuudettomille annetut helpotukset todennäköisesti lisäisivät kansalaisuudettomuutta, koska kansalaisuudettomuuteen liittyisi siten etuisuuksia, ja koska osa valtioista vapauttaa henkilön kansalaisuudestaan vaikka tämä jäisi kansalaisuudettomaksi.

Valtion maksuperustelain (150/1992) 4 §:n mukaan muun muassa hakemuksesta tehtyjen päätösten on oltava maksullisia, jollei maksuttomuudelle ole perusteltua syytä. Lain 6 §:n 1 momentin mukaan julkisoikeudellisesta suoritteesta valtiolle perittävän maksun on vastattava suoritteen tuottamisesta valtiolle aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää (omakustannusarvo). Pykälän 3 momentin mukaan maksu voidaan määrätä perittäväksi yleisesti suoritteen omakustannusarvoa alempana tai jättää kokonaan perimättä säännöksessä mainituista syistä. Pykälän 3 momentissa säädetään edelleen, että erityisestä syystä maksu voidaan määrätä tietyltä ryhmältä perittäväksi suoritteen omakustannusarvoa alempana tai jättää kokonaan perimättä.

Vuonna 1997 kansalaisuushakemuksen omakustannusarvo oli 8697 markkaa. Hake-

musten käsittelyn nopeutumisen johdosta omakustannusarvo on vuodelta 1999 olevan selvityksen perusteella 2600 markkaa. Omakustannusarvoon vaikuttavat etenkin käytettävät henkilöstöresurssit. Ulkomaalaisviraston maksullisista suoritteista 28 joulukuuta 2001 annetun sisäasiainministeriön asetuksen (1417/2001) 3 §:n mukaan Ulkomaalaisvirasto perii sosiaalisista ja humanitaarisista sekä kansainvälisistä sopimuksista johtuen säännöksessä mainituista suoritteista omakustannusarvoa alemman käsittelymaksun. Tällaisena suoritteena säännöksessä mainitaan muun muassa kansalaisuushakemus. Sisäasiainministeriön päätöksen liitteenä on maksutaulukko, jonka mukaan kansalaisuushakemuksen käsittelymaksuna peritään 336 euroa.

21 §. *Entisen Suomen kansalaisen ja pohjoismaan kansalaisen osalta tehtävät poikkeukset.* Pykälässä säädettäisiin 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaiseen asumisaikaan liittyvästä poikkeusperusteesta, joka perustuisi hakijan kansalaisuusasemaan. Säännöksen mukaan entiseltä Suomen kansalaiselta ja muun pohjoismaan kansalaiselta edellytettäisiin vain kahden vuoden asumisaikaa. Asumisajan edellytettäisiin olevan yhtäjaksoinen. Muut asumisaikaan liittyvät edellytykset olisivat samat kuin muilla hakijoilla. Kansalaistaminen ei kuitenkaan olisi mahdollista, ellei hakija täyttäisi niitä kansalaistamisen edellytyksiä, joista ei voisi poiketa. Kyse olisi uudesta säännöksestä, jonka tarkoituksena olisi mahdollistaa niiden hakijoiden positiivinen erityiskohtelu, joilla olisi lähtökohtaisesti muita paremmat valmiudet suomalaiseseen yhteiskuntaan.

Henkilö, joka on aikaisemmin ollut Suomen kansalainen, on usein itse asunut pitkään Suomessa ja on yleensä Suomesta muutettuun saanut asuinvaltionsa kansalaisuuden menettäen samalla Suomen kansalaisuutensa. Muutettuaan takaisin Suomeen henkilöillä useimmiten jo on ne tiedot ja taidot, joiden edellytetään kertyvän vasta asumisajan kuluessa. Tällaisissa tapauksissa on perusteltua alentaa asumisaikaa, jotta entinen Suomen kansalainen voisi halutessaan mahdollisimman nopeasti osallistua täysipainoisesti yhteiskunnan toimintaan.

Kaikki entiset Suomen kansalaiset eivät kuitenkaan ole asuneet Suomessa ja saattavat

muuttaa tänne vasta myöhemmällä iällä. Näissä tapauksissa usein ainakin toinen henkilön vanhemmista on tai on ollut Suomen kansalainen. Voidaan olettaa, että myös tällaiselle entiselle Suomen kansalaiselle suomalainen yhteiskunta sekä suomen tai ruotsin kieli voisivat olla melko tuttuja siitä huolimatta, että henkilö ei olisi aikaisemmin itse asunut Suomessa. On kuitenkin myös sellaisia entisiä Suomen kansalaisia, joille suomalainen yhteiskunta kokonaisuudessaan on yhtä vieras kuin kenelle hyvänsä tänne muuttavalle ulkomaalaiselle.

Poikkeussäännöksen tarkoituksena olisi mahdollistaa Suomen kansalaisuuden nopea takaisin saaminen henkilölle, jolla olisi valmius toimia itsenäisesti suomalaisessa yhteiskunnassa huomattavasti nopeammin muihin hakijoihin verrattuna. Poikkeussäännös ei kuitenkaan olisi sovellettavissa entisestä Suomen kansalaisuudesta huolimatta esimerkiksi sellaiseen hakijaan, joka ei osaisi lainkaan suomea tai ruotsia, ellei myös kielitaidoedellytystä koskeva poikkeussäännös olisi sovellettavissa.

Pykälässä muiden pohjoismaiden kansalaisille annettu lievennys asumisajassa perustuisi vastavuoroisuuteen sekä pohjoismaisten yhteiskuntien samankaltaisuuteen. Yhteiskuntien samankaltaisuuden perusteella hakijan voidaan olettaa saavan valmiudet toimia itsenäisesti suomalaisessa yhteiskunnassa huomattavan nopeasti. Poikkeussäännöksen soveltaminen olisi kuitenkin samalla tavalla rajoitettua, kuin entisellä Suomen kansalaisella.

22 §. *Suomen kansalaisen puolison osalta tehtävät poikkeukset.* Pykälässä säädettäisiin 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaiseen asumisaikaan liittyvästä poikkeusperusteesta, joka perustuisi hakijan suomalaiseen puolisoon. Kansalaistaminen ei kuitenkaan olisi mahdollista, ellei hakija täyttäisi niitä kansalaistamisen edellytyksiä, joista ei voisi poiketa. Kyse olisi uudesta säännöksestä, jonka tarkoituksena olisi mahdollistaa positiivinen erityiskohtelu hakijalle, jonka oletettaisiin hankkivan valmiudet suomalaiseen yhteiskuntaan muita hakijoita nopeammin.

Kansalaisuusyleissopimuksen 6 artiklan 4 kohdan a alakohdassa mainitaan sopimusvaltion kansalaisen puoliso henkilönä, jonka

kansalaisuuden saamista sopimusvaltion tulee helpottaa.

Yhteiselämän suomalaisen puolison kanssa voidaan myös katsoa nopeuttavan hakijan valmiutta itsenäiseen toimintaan suomalaisessa yhteiskunnassa verrattuna hakijaan, joka esimerkiksi asuu yhdessä ulkomaalaisen puolisonsa kanssa tai yksin.

Rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain (950/2001) 8 §:n mukaan rekisteröity parisuhde rinnastetaan avioliittoon ja rekisteröidyn parisuhteen osapuoli aviopuoliso, ellei toisin nimenomaisesti säädetä. Edellä 2 §:n 8 kohdassa ehdotetun määritelmän mukaan aviopuoliso rinnastettaisiin avopuoliso. Avopuolisoiksi katsottaisiin myös samaa sukupuolta olevat pariskunnat.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan hakijalta edellytettäisiin, että puoliset asuisivat yhdessä ja olisivat asuneet yhdessä vähintään kolme vuotta. Vaatimus puolisoitten yhdessä asumisesta liittyy toisaalta suhteen tosiasiallisen voimassa olon selvittämiseen ja toisaalta poikkeussäännöksen perusteena olevaan käsitykseen yhteiselämästä suomalaisen kanssa yhteiskuntaan syvemmän sisälle pääsyn edistäjänä. Yhdessä asumisen kestolle asetetulla kolmen vuoden vähimmäismääräajalla pyritäisiin estämään poikkeussäännöksen väärinkäyttö lumeavioliittotapauksissa ja siihen verrattavissa tapauksissa. Jos puoliset olisivat eronneet tai eivät enää asuisi yhdessä, poikkeussäännös ei olisi sovellettavissa.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan hakijalta edellytettäisiin kahta vuotta lyhyempää asumisaikaa verrattuna kansalaistamisen yleisten edellytysten mukaiseen asumisaikaan. Asumisajan lievennys kohdistuisi sekä yhtäjaksoiseen että kerättyyn asumisaikaan. Yhtäjaksoinen asumisaika olisi kuuden vuoden sijasta neljä vuotta ja kerätty asumisaika yhteensä kahdeksan vuoden sijasta yhteensä kuusi vuotta. Muut asumisaikaan liittyvät edellytykset olisivat samat kuin muille hakijoille.

23 §. *Kanssahakijan osalta tehtävät poikkeukset.* Pykälässä säädettäisiin kanssahakijaa kansalaistettaessa koskevista poikkeuksista. Säännöksen tarkoituksena olisi helpottaa lapsen kansalaistamista, kun huoltaja hakee oman hakemuksensa yhteydessä kansalaisuutta myös lapselle. Kanssahakijat on ja-

ettu päätöksentekohetken perusteella alle 15-vuotiaisiin ja 15 vuotta täyttäneisiin. Kyse olisi uudesta säännöksestä, jonka tarkoituksena olisi lapsen edun huomioon ottaminen.

Kansalaisuusyleissopimuksen 6 artiklan 4 kohdan c alakohdan mukaan jäsenvaltion tulee helpottaa sellaisen lapsen kansalaisuuden saamista, jonka vanhempi on saamassa tai on saanut kyseisen jäsenvaltion kansalaisuuden.

Pykälän 1 momentin mukaan riittäisi, että alle 15-vuotiaan kanssahakijan varsinainen asunto ja koti olisi päätöksentekohetkellä Suomessa. Näin ollen kanssahakijan ei edes tarvitsisi asua Suomessa hakemusta vireille pantaessa vaan esimerkiksi hakemuksen käsittelyn aikana Suomeen huoltajansa luo muuttava lapsi voitaisiin lisätä huoltajan kansalaisuushakemukseen kanssahakijaksi ennen hakemuksen ratkaisemista. Myös hakemuksen käsittelyn aikana hakijalle syntyvä lapsi voitaisiin tarvittaessa lisätä kansalaisuushakemukseen, jos hakija olisi lapsen huoltaja. Koska kansalaistamisen yleisten edellytysten mukaista asumisaikaa ei edellytettäisi, ja koska kanssahakija voi olla vastasyntynytkin, kanssahakijalta ei edellytettäisi kansalaistamisen yleisten edellytysten mukaista kielitaitoa.

Pykälän 2 momentin mukaan päätöksentekohetkellä 15 vuotta täyttäneeseen kanssahakijaan sovellettaisiin kansalaistamisen yleisten edellytysten mukaiseen asumisaikaan verrattuna alempaa asumisaikaa. Yhtäjaksoista asumisaikaa vaadittaisiin kuuden vuoden sijasta neljä vuotta ja kerättyä asumisaikaa yhteensä kuusi vuotta. Asumisaikaa voisi kerätä seitsemän ikävuoden täyttämisen jälkeen. Viisitoista vuotta täyttäneen kanssahakijan edellytettäisiin täyttävän kansalaistamisen yleisten edellytysten mukaisen kielitaitoedellytyksen.

24 §. *Lapsen kansalaistaminen.* Pykälässä säädettäisiin poikkeuksellisista tilanteista, joissa hakijana olisi lapsi. Näissä tapauksissa edellytettäisiin, että lapsen puolesta hakemuksen tehnyt henkilö olisi itse Suomen kansalainen. Pääsääntönä olisi, että lapsi saisi Suomen kansalaisuuden joko syntyessään tai syntymän perusteella taikka samanaikaisesti huoltajansa kanssa tämän hakemuksesta tai ilmoituksesta. On kuitenkin tilanteita, joissa edellä mainitut saantitavat eivät olisi mahdol-

lisia ja joissa olisi kuitenkin perusteltua, että lapsi saisi Suomen kansalaisuuden. Säännös olisi tarpeen esimerkiksi silloin, jos Suomen kansalaisen saa huoltoonsa ulkomaalaisen lapsen, jota ei kuitenkaan oteta ottolapseksi. On myös tapauksia, joissa Suomen kansalaisuuden hakemuksesta saaneen henkilön lapset muuttavat Suomeen vasta sen jälkeen, kun huoltaja on jo kansalaistettu. Kyse olisi uudesta säännöksestä, jonka tarkoituksena olisi lapsen edun huomioon ottaminen. Edellä 23 §:n perusteluissa oleva viittaus kansalaisuusyleissopimuksen määräykseen soveltuu myös lapsen kansalaistamiseen.

Säännöksen tarkoituksena olisi helpottaa lapsen kansalaistamista silloin, kun lapsen tosiasiallisena kasvattajana oleva huoltaja olisi Suomen kansalainen. Säännös olisi tarkoitettu käytettäväksi vain poikkeustilanteissa. Kansalaistaminen ei olisi mahdollista, ellei lapsi täyttäisi niitä kansalaistamisen edellytyksiä, joista ei voisi poiketa.

Säännöksessä suhtauduttaisiin samoin kuin kanssahakijana olevan lapsen osalta eri tavalla alle 15-vuotiaisiin ja 15 vuotta täyttäneisiin lapsiin. Ratkaisevana olisi säännöksen mukaan päätöksentekohetki.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin hakemuksen tekijälle asetetuista edellytyksistä. Hakemuksen tekijän pitäisi olla Suomen kansalainen ja lapsen huoltaja. Lisäedellytyksenä olisi, että lapsi asuisi hakemuksen tekijän luona. Poikkeussäännöksen tarkoituksena ei olisi kansalaistaa ulkomailla oleskelevia lapsia. Alle kouluikäisen lapsen varsinaisesta asunnosta ja kodista ei välttämättä saada tietoa. Jotta lapsen varsinaisen asunnon ja kodin voitaisiin varmistaa olevan Suomessa, hakemuksen tekijän pitäisi tarvittaessa pystyä näyttämään toteen oma tosiasiallinen Suomessa asumisensa.

Pykälän 2 momentin mukaan alle 15-vuotiaan lapsen ollessa hakijana voitaisiin poiketa asumisajasta ja kielitaitoedellytyksestä. Lapsen varsinaisen asunnon ja kodin edellytettäisiin kuitenkin olevan Suomessa. Sekä asumisajasta että kielitaitoedellytyksestä poikkeamismahdollisuus on tarpeen, koska hakijana voisi olla myös hyvin pieni lapsi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin 15 vuotta täyttäneestä lapsesta. Myös tässä tapauksessa voitaisiin poiketa asumisajasta, mut-

ta ei sen sijaan kielitaitoedellytyksestä. Lapselta edellytettäisiin kuuden vuoden sijasta neljän vuoden yhtäjaksoista asumisaikaa. Vaihtoehtoisesti lapselta edellytettäisiin kerättyä asumisaikana yhteensä kuuden vuoden asumisaikaa, joista kaksi viimeksi kulunutta vuotta keskeytyksettä. Asumisaikaa voisi säännöksen mukaan kerätä seitsemän ikävuoden täyttämisen jälkeen.

Pykälän 4 momentissa viitattaisiin 21 §:ään. Jos 15 vuotta täyttänyt lapsi olisi aikaisemmin ollut Suomen kansalainen tai jos hän olisi jonkin pohjoismaan kansalainen, häneen sovellettaisiin kansalaisuusasemansa perusteella entiselle Suomen kansalaiselle ja pohjoismaan kansalaiselle tarkoitettua kahden vuoden asumisaikaa.

25 §. *Täysivaltaiseksi tulon vaikutus vireillä olevaan hakemukseen.* Pykälässä säädettäisiin lapsen täysivaltaiseksi tulon vaikutuksista vireillä olevaan kansalaisuushakemukseen lapsen ollessa hakijana huoltajansa tekemässä hakemuksessa tai kanssahakijana huoltajansa hakemuksessa. Täysivaltaiseksi tulemisella hakemuksen käsittelyn aikana olisi huomattava merkitys, koska lapsen kansalaistamisen tarkoitusta voidaan pitää erilaisena aikuisen kansalaistamisen tarkoitukseen verrattuna. Lapsen kansalaistamisessa lapsen edun huomioon ottaminen on ensiarvoisen tärkeää. Aikuisen kansalaistamisessa yksilön edun lisäksi joudutaan ottamaan enemmän huomioon myös valtion etunäkökohtia. Oikeustoimikelpoisuus päättäisi lapsen entisen huoltajan oikeuden toimia täysivaltaiseksi tulleen lapsen puolesta tämän kansalaisuutta koskevassa asiassa, koska täysivaltaista ei voitaisi tämän kansalaisuutta koskevassa asiassa kohdella kuten huollettavaa lasta. Täysivaltaiseksi tulleella olisi tästä lähtien itsenäinen toimivalta omassa kansalaisuusasiassaan. Kyse olisi uudesta säännöksestä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kanssahakijan täysivaltaiseksi tulon vaikutuksista hakijan hakemukseen. Kanssahakijan täysivaltaiseksi tulo aiheuttaisi sen, että täysivaltaiseksi tulleen olisi täydennettävä hakemusta omalta osaltaan. Täydentäminen tarkoittaisi kanssahakijana olleen antaman, kansalaistamismenettelyn jatkamista koskevan tahdonilmaisun lisäksi niiden tietojen hankkimista, jotka eivät ole olleet tarpeen kanssa-

hakijan asemassa. Käytännössä tultaneen menettelemään siten, että täysivaltaiseksi tullut kanssahakija täyttää uuden hakemuslomakkeen hakijan ominaisuudessa. Hakemus käsitellään aikaisemman hakemuksen kanssa samanaikaisesti siihen liittyvänä eikä näin ollen edellytettäisi erillistä käsittelymaksua. Hakijan ei tarvitsisi ryhtyä mihinkään toimenpiteisiin hakemuksen käsittelyn jatkamiseksi omalta osaltaan ja mahdollisten hakemuksessa olevien vielä alaikäisten kanssahakijoiden osalta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin täysivaltaiseksi tulon vaikutuksista tapauksessa, jossa huoltaja on tehnyt hakemuksen lapsen puolesta. Säännöksen mukaan hakemuksen käsittelyn jatkaminen hakijan täysivaltaisuuden saavuttamisen jälkeen edellyttäisi täysivaltaiseksi tulleen kirjallista vahvistusta entisen huoltajan tekemään hakemukseen. Vahvistuksellaan täysivaltaiseksi tullut osoittaisi tahtonsa Suomen kansalaisuuden saamiseksi ja ottaisi kantaa hänestä aikaisemmin hakemuksessa annettujen tietojen oikeellisuuteen. Vahvistuksen jälkeen hakemuksen käsittely jatkuisi täysivaltaiseksi tulleen eikä enää tämän entisen huoltajan tekemänä hakemuksena. Jos hakemusta ei vahvistettaisi, se hylättäisiin.

Pykälän 3 momentin mukaan Ulkomaalaisvirasto asettaisi määräajan, jonka kuluessa hakemusta olisi täydennettävä tai se olisi vahvistettava. Määräaika ei saisi olla kohtuuton. Säännöksessä momentissa säädettäisiin lisäksi täydennetyt tai vahvistetun hakemuksen hakijalta edellytetystä asumisajasta. Kummassakin tapauksessa hakijaan sovellettaisiin 15 vuotta täyttäneeltä kanssahakijalta tai 15 vuotta täyttäneeltä lapselta edellytettyä asumisaikaa. Hakijalta edellytettäisiin kuuden vuoden yhtäjaksoisen asumisajan sijasta vain neljän vuoden asumisaikaa ja kahdeksan vuoden kerätyn asumisajan sijasta vain kuuden vuoden asumisaikaa. Asumisaikaa voisi kerätä seitsemän ikävuoden täyttämisen jälkeen. Jotta säännöksen mukainen lievennys olisi sovellettavissa, edellytettäisiin kuitenkin, että hakija olisi täyttänyt vähennettyä asumisaikaa koskevan edellytyksen ennen täysivaltaisuuden saavuttamista.

4 luku. Suomen kansalaisuus ilmoituksesta

26 §. *Ulkomaalainen, jonka isä on Suomen kansalainen.* Pykälä mahdollistaisi Suomen kansalaisuuden saamisen ulkomaalaiselle, jonka syntyessä isä oli Suomen kansalainen. Säännös täydentäisi 9 §:ssä ehdotettua Suomen kansalaisuuden saamista syntyessä. Säännös kattaisi ulkomailla avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset sekä henkilöt, jotka olisivat täysivaltaisia isyyden tultua vahvistetuksi. Kyse olisi osittain uudesta säännöksestä, jonka tarkoituksena olisi toteuttaa sukupuolten välistä tasa-arvoa ja lasten oikeudellista yhdenvertaisuutta.

Ehdotetusta monikansalaisuuden hyväksymisestä seuraisi, että hakija säilyttäisi senhetkisen kansalaisuutensa, jos kyseisen kansalaisuusvaltion lainsäädäntö ja sen perusteella noudatettu käytäntö sallisi kansalaisuuden säilymisen.

Voimassa olevan kansalaisuuslain mukaan suomalaisen miehen avioliiton ulkopuolella syntyvä lapsi ei saa Suomen kansalaisuutta pelkän isyyden vahvistamisen perusteella. Lapsi saa Suomen kansalaisuuden, jos vanhemmat avioituvat keskenään (3 §) tai ilmoituksesta (3 a §). Kummassakaan tapauksessa täysivaltaiseksi tullut henkilö ei voi enää saada kansalaisuutta. Legitimaatiossa edellytetään, että ainakin toinen vanhemmista on lapsen huoltaja. Ilmoituksessa isän on oltava huoltaja ja lapsen asuttava Suomessa. Ehdotettu pykälä helpottaisi suomalaisen isän lapsen kansalaisuuden saamista nykyiseen verrattuna.

Pykälän mukaan oikeus saada ilmoituksesta Suomen kansalaisuus olisi kaikilla henkilöillä, joiden syntyessä isä oli Suomen kansalainen, ja jotka eivät ole saaneet kansalaisuutta 9 §:n perusteella. Vahvistettu isyys toisi henkilölle oikeuden Suomen kansalaisuuteen. Isän ei tarvitsisi olla huoltaja silloin, kun ilmoitus tehdään lapsesta.

Pykälää sovellettaisiin avioliiton ulkopuolella syntyneeseen henkilöön, jonka syntyessä isä oli Suomen kansalainen ja äiti ulkomaalainen. Pykälän 1 kohtaa sovellettaisiin sellaiseen Suomessa syntyneeseen ulkomaalaiseen, jonka isän isyys olisi vahvistettu vasta, kun henkilö on täyttänyt 18 vuotta tai avi-

oitunut. Pykälän 2 kohtaa taas sovellettaisiin jokaiseen ulkomailla syntyneeseen henkilöön, jonka isän isyys olisi vahvistettu. Tässä tapauksessa ei olisi merkitystä, vahvistettaisiinko isyys ennen kuin henkilö täyttää 18 vuotta tai avioituu vai vasta myöhemmin.

Suomen ulkopuolella syntyvä suomalaisen isän ja ulkomaalaisen äidin avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi ei saisi Suomen kansalaisuutta pelkästään isyyden vahvistamisen perusteella vaan vasta ilmoituksesta, koska eri valtioiden isyysratkaisut saattavat olla ristiriidassa Suomen oikeusjärjestyksen kanssa, ja koska Suomen viranomaisilla on tarve varmistua luotettavien asiakirjojen perusteella lapsen syntymästä ja miehen isyydestä.

27 §. *Kaksitoista vuotta täyttänyt ottolapsi.* Pykälässä säädettäisiin ulkomaalaisen 12 vuotta täyttäneen lapsen edellytyksistä saada Suomen kansalaisuus, kun hänen ottovanhempansa on Suomen kansalainen. Pykälä täydentäisi ehdotettua 10 §:ää, jonka mukaan alle 12-vuotiaat ottolapset saisivat Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla.

Ehdotetusta monikansalaisuuden hyväksymisestä seuraisi, että lapsi säilyttäisi senhetkisen kansalaisuutensa, jos kyseisen kansalaisuusvaltion lainsäädäntö ja sen perusteella noudatettu käytäntö sallisi kansalaisuuden säilymisen.

Voimassa olevan lain 3 b §:n mukaan ulkomaalainen ottolapsi saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos ottovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen ja lapsen huoltaja, ja jos lapseksiottaminen on Suomessa pätevä.

Pykälän mukaan 12 vuotta täyttänyt ottolapsi saisi Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta, jos ottovanhemmista ainakin toinen olisi Suomen kansalainen ja lapseksiottaminen olisi Suomessa pätevä. Ehdotetaan, että suomalaisen ottovanhemman ei tarvitsisi olla lapsen huoltaja. Tällöin säännös vastaisi niitä säännöksiä, joissa lapsi saisi Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla tai ilmoituksesta vanhemman Suomen kansalaisuuden perusteella.

28 §. *Nuori henkilö.* Pykälässä säädettäisiin pitkään Suomessa asuneen nuoren mahdollisuudesta saada Suomen kansalaisuus ilmoituksesta. Säännöksen tarkoituksena olisi antaa kansalaisuus helpotetulla menettelyllä ul-

komaalaiselle, joka olisi asunut Suomessa suuren osan lapsuuttaan tai nuoruuttaan. Tällaisen henkilön oletettaisiin siinä määrin hankkineen valmiuksia suomalaiseen yhteiskuntaan, että kansalaisuuden myöntäminen ilmoituksesta olisi tarkoituksenmukaista. Ehdotettu säännös vastaa ilmoituksen vireillepanoajankohdan ja asumisen määrän osalta nykyisen kansalaisuuslain 5 §:ää.

Ehdotetusta monikansalaisuuden hyväksymisestä seuraisi, että hakija säilyttäisi senhetkisen kansalaisuutensa, jos kyseisen kansalaisuusvaltion lainsäädäntö ja sen perusteella noudatettu käytäntö sallisi kansalaisuuden säilymisen.

Kansalaisuusyleissopimuksen 6 artiklan 4 kohdan mukaan sopimusvaltion on helpotettava siinä lueteltujen henkilöryhmien kansalaisuuden saamista. Kohdan 4 alakohdassa f mainitaan henkilö, joka asuu laillisesti ja pysyvästi sopimusvaltiossa, ja jonka asuminen tässä valtiossa on alkanut ennen kuin henkilö on täyttänyt 18 vuotta. Yleissopimuksessa jätetään sopimusvaltion päätettäväksi edellytetyn asumisajan pituus.

Kansalaisuusyleissopimuksen 6 artiklan 4 kohdan e alakohdassa mainitaan henkilönä, jonka kansalaisuuden saamista on helpotettava, sopimusvaltiossa syntyneen ja siellä asuvan henkilön.

Pohjoismaisessa kansalaisuutta koskevassa sopimuksessa (SopS 21/1999) määrätään toisessa pohjoismaassa asumisen rinnastamisesta muussa pohjoismaassa asumiseen (1 artikla). Pykälässä sopimuksen määräys ehdotetaan otettavaksi säädökseen.

Pykälän 1 momentin mukaan nuorella, 18 vuotta täyttäneellä, mutta alle 23-vuotiaalla henkilöllä olisi oikeus saada Suomen kansalaisuus ilmoituksesta, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa olisi ja olisi ollut Suomessa ilmoituksen tekemisestä lähtien yhteensä vähintään 10 vuotta, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä Ehdotetun 7 §:n mukaisen varsinaisen asunnon ja kodin määritelmän mukaan hakijalta edellytettäisiin ulkomaalaislainsäädännön mukaista oikeutta oleskella Suomessa pysyvästi. Lisäksi hakijalta edellytettäisiin, ettei häntä olisi tuomittu vankeusrangaistukseen. Tuomitun vankeusrangaistuksen ehdotetaan estävän ilmoitusmenettelyn, koska tällöin harkinnan-

varaista kansalaistamismenettelyä voidaan pitää tarkoituksenmukaisempana.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta poiketa 1 momentin mukaisista edellytyksistä. Suomessa syntyneen kohdalla 10 vuoden asumisen sijasta edellytettäisiin yhteensä kuuden vuoden asumista, joista viimeiset kaksi vuotta keskeytyksettä. Muussa pohjoismaassa asuminen rinnastettaisiin Suomessa asumiseen. Rinnastus olisi kuitenkin mahdollinen vain viiden vuoden ajalta ennen ilmoituksen tekemistä ja vain siihen asti, kun hakija on täyttänyt 16 vuotta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin erityistilanteista, joissa henkilöllä ei olisi oikeutta kansalaisuuteen 1 momentin mukaisesti. Jos henkilö olisi menettänyt Suomen kansalaisuuden väärin tietojen antamisen perusteella, hänellä ei olisi oikeutta saada kansalaisuutta takaisin ilmoituksesta. Muutoin kansalaisuuden menettäminen voisi jäädä vaille sille tarkoitettua merkitystä. Kansalaisuuden menettämisestä tällä perusteella ehdotetaan säädettävän 33 §:ssä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin tilanteesta, jossa puolustustila olisi saatettu voimaan siitä annetun lain (1083/1991) mukaisesti. Puolustustilan aikana vihollisvaltion kansalainen eikä sen entinen kansalainen voisi saada kansalaisuutta ilmoituksesta.

29 §. *Entinen Suomen kansalainen.* Pykälässä säädettäisiin entisen Suomen kansalaisen mahdollisuudesta saada takaisin Suomen kansalaisuus ilmoituksesta. Säännöksen tarkoituksena olisi taata Suomen kansalaisuus henkilölle, jolla oletettaisiin olevan hyvät valmiudet suomalaiseen yhteiskuntaan. Jos hakija ei täyttäisi säännöksen mukaista Suomessa asumisen edellytystä, hän voisi saada Suomen kansalaisuuden takaisin helpotetulla hakemusmenettelyllä 21 §:n mukaisesti. Kyse olisi uudesta säännöksestä.

Ehdotetusta monikansalaisuuden hyväksymisestä seuraisi, että hakija säilyttäisi senhetkisen kansalaisuutensa, jos kyseisen kansalaisuusvaltion lainsäädäntö ja sen perusteella noudatettu käytäntö sallisi kansalaisuuden säilymisen.

Pykälän 1 momentin mukaan täysikäisellä, entisellä Suomen kansalaisella olisi oikeus Suomen kansalaisuuteen, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa olisi ja olisi

ollut Suomessa ilmoituksen tekemisestä lähtien ja sitä ennen yhteensä vähintään 10 vuotta, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä. Ehdotetun 7 §:n mukaisen varsinaisen asunnon ja kodin määritelmän mukaan hakijalta edellytettäisiin ulkomaalaislainsäädännön mukaista oikeutta oleskella Suomessa pysyvästi.

Pykälän 2 momentin mukaan entisellä Suomen kansalaisella olisi oikeus saada kansalaisuus takaisin ilmoitusmenettelyllä, jos hän olisi menettänyt kansalaisuutensa täyttämässään 22 vuotta sillä perusteella, ettei hänellä ole riittävää yhteyttä Suomeen. Ehdotetussa 34 §:ssä säädetään kansalaisuuden menettämisestä riittämättömän yhteyden perusteella (1 momentti) ja riittävästä yhteydestä (2 momentti). Lisäedellytyksenä olisi, ettei hakijaa olisi informoitu menettämishetkestä. Ehdotetussa 37 §:ssä säädetään Ulkomaalaisvirastolle kuuluvasta tiedottamistehtävästä. Kattava tiedottaminen on kuitenkin mahdollista, koska väestötietojärjestelmässä ei ole tietoja kaikista Suomen kansalaisista. Vaikka henkilö olisi merkitty väestötietojärjestelmään, hänen osoitetietonsa saattaa olla vanhentunut tai puuttua kokonaan.

Pykälän 2 momentin tarkoituksena olisi antaa kohtuuydistä mahdollisuus kansalaisuuden takaisin saamiseen, koska tällaisessa tapauksessa kansalaisuutta ei välttämättä olisi menetetty, jos henkilö olisi saanut tietoa menettelystä sen estämiseksi. Hakijalta ei edellytettäisi Suomessa asumista. Ehdotetun 44 §:n 1 momentin mukaan ilmoitus voitaisiin panna vireille myös ulkomailla. Kyse olisi uudesta säännöksestä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tilanteesta, jossa entinen Suomen kansalainen ei voisi saada kansalaisuutta takaisin 1 momentissa tarkoitettua ilmoituksesta. Jos henkilö olisi menettänyt Suomen kansalaisuuden väärin tietojen antamisen perusteella, hänellä ei olisi oikeutta saada kansalaisuutta takaisin ilmoituksesta. Vastaavasta ilmoitusmenettelyn esteestä ehdotetaan säädettävän 28 §:n 3 momentissa.

30 §. *Pohjoismaan kansalainen.* Pykälässä säädettäisiin pohjoismaiseen kansalaisuutta koskevaan sopimukseen (SopS 21/1999) perustuvasta pohjoismaan kansalaiselle varustamattomasta mahdollisuudesta saada toisen sopimusval-

tion kansalaisuus ilmoituksesta. Sopimusvaltioita ovat kaikki pohjoismaat. Sopimuksen tarkoituksena on helpottaa sopimusvaltion kansalaisen kansalaisuuden saamista muussa sopimusvaltiossa. Sopimuksen taustalla on käsitys pohjoismaisten yhteiskuntien samankaltaisuudesta. Sopimukseen perustuen kansalaisuuden myöntäminen helpotetulla menettelyllä olisi tarkoituksenmukaista, koska pohjoismaan kansalaisen voidaan katsoa pääsevän nopeasti sisälle suomalaisen yhteiskuntaan. Säännös vastaisi asiasisällöltään voimassa olevan kansalaisuuslain 10 §:n 4—5 momenttia.

Ehdotetusta monikansalaisuuden hyväksymisestä seuraisi, että hakija säilyttäisi senhetkisen kansalaisuutensa, jos kyseisen kansalaisuusvaltion lainsäädäntö ja sen perusteella noudatettu käytäntö sallisi kansalaisuuden säilymisen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin pohjoismaan kansalaisen edellytyksistä saada Suomen kansalaisuus. Säännöksen mukaan hakijalta edellytettäisiin 18 vuoden ikää, ja sitä, että hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa olisi ollut Suomessa viimeksi kuluneet kuusi vuotta. Lisäksi edellytettäisiin, ettei häntä olisi tänä aikana tuomittu vapausrajoitukseen. Hakijan ei tarvitsisi olla syntyperäinen pohjoismaan kansalainen, mutta hänen olisi pitänyt saada kansalaisuutensa muulla tavoin kuin kansalaistamalla. Kansalaisuus olisi näin ollen pitänyt saada joko suoraan lain nojalla tai ilmoitusmenettelyllä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sellaisen pohjoismaan kansalaisen, joka on entinen Suomen kansalainen, mahdollisuudesta saada takaisin Suomen kansalaisuus. Hakijalta edellytettäisiin ainoastaan, että hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa olisi Suomessa ja että hän olisi Suomen kansalaisuuden menettäneen ollut keskeytyksellä jonkin sopimusvaltion kansalainen. Sillä, millä perusteella hakija olisi aikoinaan saanut Suomen kansalaisuuden, ei olisi merkitystä.

31 §. *Kansalaisuuden saamisen ajankohta.* Pykälässä säädettäisiin ajankohdasta, jolloin Suomen kansalaisuus katsottaisiin saaduksi ilmoituksen perusteella. Kansalaisuus katsottaisiin saaduksi takautuvasti sinä päivänä, jolloin ilmoitus on tullut vireille toimivaltaisessa viranomaisessa. Toimivaltainen viran-

omainen olisi joko paikallispoliisi tai edustusto. Kansalaisuuden saaminen jo tuolloin edellyttäisi kuitenkin sitä, että kaikki kansalaisuuden saamiselle asetetut edellytykset olisivat täyttyneet vireilletulopäivänä. Jos jokin edellytyksistä täytyisi vasta vireilletulopäivän jälkeen, mutta ennen ilmoituksen ratkaisemista, kansalaisuus katsottaisiin saaduksi vasta kaikkien kansalaisuuden saamiselle asetettujen edellytysten täyttymispäivänä. Säännös vastaisi tältä osin sisällöltään voimassa olevan lain 12 §:ää sekä noudatettua soveltamiskäytäntöä.

5 luku. Suomen kansalaisuuden menettäminen ja säilyttäminen

32 §. *Isyyden kumoamisen vaikutus.* Pykälässä säädettäisiin isyyden kumoamisen vaikutuksesta kansalaisuuteen. Isyyden kumoaminen voisi ehdotuksen mukaan johtaa kansalaisuuden menettämiseen. Päätös olisi harkinnanvarainen ja määräaikaan sidottu. Määräajan tarkoituksena olisi katkaista epävarman oikeustilan jatkuminen. Jos päätös menettämisestä tehtäisiin, lapselle jäisi entisen Suomen kansalaisen asema siihen liittyvine helpotettuine mahdollisuuksineen Suomen kansalaisuuden takaisin saamiseksi. Säännös kohdistuisi vain niihin lapsiin, joiden Suomen kansalaisuuden saaminen olisi perustunut isän Suomen kansalaisuuteen ja isyyden kumoamiseen. Kyse olisi uudesta säännöksestä. Vastaavan säännöksen puuttuessa nykyisestä kansalaisuuslaista lakia sovelletaan siten, että isyyden kumoamisella ei ole vaikutusta kansalaisuuteen.

Kansalaisuusyleissopimuksen 7 artiklassa luetellaan tapaukset, joissa jäsenvaltio voi kansallisessa lainsäädännössään säätää kansalaisuuden menettämistä. Kansalaisuusyleissopimus jättää sopimusvaltion ratkaistavaksi kansalaisuuden menettämisen muodon. Näin ollen jäsenvaltio voi kansallisessa lainsäädännössä säätää kansalaisuuden menettäväksi joko suoraan lain nojalla tai viranomaisen päätöksellä. Sopimuksen 7 artiklan 1 kohdan f alakohdan mukaan isyyden kumoaminen voi aiheuttaa kansalaisuuden menettämisen. Edellytyksenä on, että lapsi olisi saanut kansalaisuuden suoraan lain nojalla. Lisäksi isyyden kumoamisella voisi olla vai-

kutus kansalaisuuteen vain silloin, jos lapsen alaikäisyyden aikana todetaan, ettei mies, jonka kansalaisuuden perusteella lapsen on katsottu saaneen jäsenvaltion kansalaisuuden, ollut lapsen isä. Kansalaisuuden menettäminen ei 7 artiklan 3 kohdan mukaan saa tässä tapauksessa johtaa kansalaisuudettomuuteen.

YK:n kansalaisuudettomuuden estämistä koskevan yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan mukaan kansalaisuuden menettäminen isyyden kumoamisen perusteella ei ole mahdollista, jos siitä seuraisi kansalaisuudettomuus.

Pykälän 1 momentin mukaan säännös soveltuisi sekä avioliitossa että sen ulkopuolella syntyneeseen lapseen. Jälkimmäisessä tapauksessa lapsen olisi tullut saada Suomen kansalaisuus suoraan lain nojalla joko isyyden vahvistamisen tai legitimaation perusteella. Jos lapsen äidin aviomiehen isyys kumottaisiin ennen kuin lapsi täyttäisi viisi vuotta, voitaisiin tehdä päätös lapsen Suomen kansalaisuuden menettämisestä. Päätös voitaisiin tehdä myös silloin, jos isyyden kumoamiseen johtanut kanne olisi nostettu ennen kuin lapsi täyttäisi viisi vuotta. Vahvistetun isyyden osalta viiden vuoden määräaika alkaisi isyyden vahvistamisesta. Vastaavasti päätös kansalaisuuden menettämisestä voitaisiin tehdä myös silloin, kun vahvistetun isyyden kumoamiseen johtanut kanne olisi nostettu ennen kuin viisi vuotta olisi kulunut isyyden vahvistamisesta.

Ehdotetun kansalaisuudettomuuden estämistä koskevan 4 §:n mukaan isyyden kumoamisella ei olisi vaikutusta lapsen Suomen kansalaisuuteen, jos Suomen kansalaisuuden menettäminen johtaisi siihen, että lapsesta tulisi kansalaisuudeton. Tällainen tapaus olisi kyseessä esimerkiksi silloin, jos ulkomailla syntynyt suomalaisen miehen ja ulkomaalaisen naisen aviolapsi ei olisi saanut äidiltään eikä syntymäpaikkansa perusteella mitään kansalaisuutta, ja jos suomalaisen miehen isyys sittemmin kumottaisiin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kansalaisuuden menettämistä koskevaa päätöstä edeltävästä harkinnasta. Päätös tulisi tehdä lapsen tilanteen kokonaisvaltaisen tarkastelun perusteella ja siinä pitäisi kiinnittää huomiota etenkin lapsen ikään ja siteisiin Suomeen. Mitä vanhemmasta lapsesta olisi kyse,

sitä painavampia pitäisi perusteiden olla, jotta päätös voitaisiin tehdä, koska vanhemmalla lapsella on jo henkilökohtaisia siteitä Suomeen. Sen sijaan päätös voitaisiin tehdä esimerkiksi silloin, jos isyys olisi kumottu pian lapsen syntymän jälkeen taikka jos lapsi asuisi ulkomailla tai jos lapsi olisi muuttamassa pois Suomesta.

Päätöksen kansalaisuuden menettämisestä tekisi Ulkomaalaisvirasto ehdotetun 3 §:n mukaisen toimivaltasäännöksen nojalla. Viraston päätökseen voisi hakea muutosta hallinto-oikeudelta.

33 §. *Kansalaisuuden menettäminen väärin tietojen antamisen perusteella.* Väärän tai harhaanjohtavan tiedon antaminen taikka tiedon salaaminen voisi ehdotuksen mukaan johtaa hakemuksesta tai ilmoituksesta myönnetyn kansalaisuuden menettämiseen. Päätös kansalaisuuden menettämisestä voitaisiin tehdä, jos kansalaisuuden myöntämisen jälkeen ilmenisi hakijan antaneen tai salanneen olennaisen tiedon. Tiedon pitäisi olla niin merkittävä, ettei hakijalle olisi myönnetty kansalaisuutta, jos tieto olisi ollut käytettävissä päätöstä tehtäessä. Päätös menettämisestä olisi harkinnanvarainen ja määräaikaan sidottu. Määräajan tarkoituksena olisi katkaista epävarman oikeustilan jatkuminen. Jos päätös menettämisestä tehtäisiin, henkilölle jäisi entisen Suomen kansalaisen asema. Kyse olisi uudesta säännöksestä, jonka tarkoituksena olisi ennakolta estää väärin tietojen antaminen tai tietojen salaaminen. Toisaalta säännöksen tarkoituksena olisi mahdollistaa jälkikäteinen puuttuminen silloin, kun kansalaisuus on jo myönnetty.

Kansalaisuusyleissopimuksen 7 artiklassa luetellaan tapaukset, joissa jäsenvaltio voi kansallisessa lainsäädännössään säätää kansalaisuuden menettämisestä. Menettämistapa (menettäminen, kumoutuminen, kumoaminen) jätetään sopimusvaltion ratkaistavaksi. Sopimuksen 7 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan jäsenvaltion kansalaisuuden saaminen muun muassa antamalla väärän tiedon tai salaamalla olennaisen seikan mainitaan mahdollisena perusteena kansalaisuuden menettämiseksi. Sopimuksen 7 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltio voi tietyissä tapauksissa säätää lapsen kansalaisuuden menettämisestä tapauksissa, joissa lapsen vanhemman kansa-

laisuus katsotaan menetetyksi. Sopimuksen mukaan väärän tiedon antamiseen tai olennaisen seikan salaamiseen perustuva kansalaisuuden menettäminen voisi aiheuttaa vastaavan menetyksen myös lapselle edellyttäen, että lapsen toinen vanhempi ei olisi asianomaisen jäsenvaltion kansalainen.

YK:n kansalaisuudettomuuden vähentämistä koskevan yleissopimuksen 8 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan jäsenvaltio voi päättää kansalaisuuden menettämisestä, jos kansalaisuus on saatu väärä tietoja antamalla tai petoksella. Sopimuksen 6 artiklan mukaan jäsenvaltio voi päättää, että myös tällaisen henkilön lapsi menettää kansalaisuuden. Päätöstä lapsen kansalaisuuden menettämisestä ei kuitenkaan voida tehdä, jos se johtaisi kansalaisuudettomuuteen.

Pykälän 1 momentin mukaan hakijana olleen henkilön kansalaisuuden menettäminen olisi rajoitettu hakemuksesta tai ilmoituksesta myönnettävään Suomen kansalaisuuteen. Hakemusta tai ilmoitusta jätettäessä hakija antaa viranomaiselle tiedot, joihin perustaa hakemuksensa tai ilmoituksensa. Näiden tietojen pitäisi luonnollisesti täsmätä hakijan muiden hakemusten yhteydessä tai muussa yhteydessä viranomaiselle antamien tietojen kanssa. Asian käsittelyn aikana aina päätöksentekohetkeen asti hakija voi ilmoittaa asiaa käsittelevälle viranomaiselle, jos hänen aikaisemmin antamat tietonsa ovat puutteellisia tai virheellisiä.

Säännöksessä asetetaan edellytyksiä myös menettämiseen mahdollisesti johtavan väärän tiedon luonteelle. Tiedon olisi oltava siten olennainen, että sillä olisi ollut vaikutusta päätöksen sisältöön. Menettämispäätös edellyttäisi siten varmuutta siitä, että hakijalle ei olisi myönnetty Suomen kansalaisuutta, jos tieto olisi ollut käytettävissä. Säännöksessä mainittaisiin esimerkkinä olennaisesta tiedosta henkilöllisyyttä koskeva väärä tieto. Myös muu olennainen, esimerkiksi Suomessa oleskelusta annettu väärä tieto, voisi johtaa kansalaisuuden menettämiseen.

Pykälän 2 momentissa annettaisiin mahdollisuus tehdä päätös kansalaisuuden menettämisestä myös lapsen osalta, jos lapsi olisi saanut Suomen kansalaisuuden 1 momentissa tarkoitettun henkilön perusteella. Lapsi olisi tällöin saanut kansalaisuuden joko yhdessä

huoltajansa kanssa tämän hakemuksesta tai ilmoituksesta taikka vanhemman tai muun huoltajan lapsen puolesta tekemästä erillisestä kansalaisuushakemuksesta tai ilmoituksesta. Lapsi olisi lisäksi voinut saada Suomen kansalaisuuden vanhempansa kansalaisuuden perusteella syntyessään tai syntymän perusteella. Lapsi ei kuitenkaan voisi menettää kansalaisuutta, jos hänen toinen vanhempansa olisi Suomen kansalainen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kansalaisuuden menettämistä koskevaa päätöstä edeltävästä harkinnasta. Päätös tulisi tehdä henkilön tilanteen kokonaisvaltaisen tarkastelun perusteella ja siinä pitäisi kiinnittää huomiota teon moitittavuuden lisäksi tekoon liittyneisiin olosuhteisiin sekä siteisiin Suomeen. Lapsen osalta harkinnassa tulisi ottaa huomioon lapsen ikä ja siteet Suomeen. Jos lapsella olisi ollut osuutta väärän tiedon antamiseen tai tiedon salaamiseen, teon moitittavuutta ja tekoon liittyneitä olosuhteita olisi arvioitava myös lapsen osalta. Ehdotetun 4 §:n perusteella päätöstä ei voitaisi tehdä, jos siitä olisi seurauksena kansalaisuudettomuus.

Pykälän 4 momentin mukaan päätöstä kansalaisuuden menettämistä ei voitaisi tehdä, jos kansalaisuuden myöntämistä koskevasta päätöksestä olisi kulunut yli viisi vuotta. Ratkaiseva olisi päätöksentekopäivä eikä kansalaisuuden oikeusvaikutusten alkamispäivä, koska ilmoitusmenettelyssä kansalaisuus myönnetään takautuvasti ilmoituksen vireilletuloajankohdasta lukien. Jos kuitenkin asia olisi tullut vireille ennen viiden vuoden määräajan umpeutumista, päätös voitaisiin tehdä vielä tämän jälkeen. Jos hakija olisi saanut ehdollisen kansalaistamispäätöksen, viiden vuoden aikaraja laskettaisiin ehdon täyttämisen toteamisesta tai uuden päätöksen antamisesta sen sijaan.

Vaikka kansalaisuuden menettäneelle jäisi entisen Suomen kansalaisen asema, hänellä ei ehdotuksen mukaan olisi oikeutta saada Suomen kansalaisuutta takaisin ilmoituksesta 28—29 §:n nojalla. Jos ilmoitusmenettelyä ei estettäisi, päätöksellä kansalaisuuden menettämistä ei olisi sille tarkoitettua merkitystä.

Päätöksen kansalaisuuden menettämistä tekisi Ulkomaalaisvirasto ehdotetun 3 §:n mukaisen toimivaltasäännöksen nojalla. Viraston päätökseen voisi hakea muutosta hal-

linto-oikeudelta.

34 §. *Kansalaisuuden säilyttäminen tai menettäminen täytettäessä 22 vuotta.* Pykälässä säädettäisiin Suomen kansalaisuuden menettämistä suoraan lain nojalla tapauksessa, jossa henkilöllä ei olisi yhteyksiä Suomeen sekä Suomen kansalaisuuden säilyttämisestä muissa tapauksissa. Säännöksen tarkoituksena olisi katkaista yksilön ja valtion välinen kansalaisuusside vain niissä tapauksissa, joissa yksilöllä ei olisi enää lainkaan yhteyttä valtioon tai yhteys olisi hyvin heikko. Toisaalta säännöksen tarkoituksena olisi tehdä kansalaisuuden säilyttäminen sekä yksilön että viranomaisen kannalta mahdollisimman helpoksi ja tehokkaasti todettavaksi. Kyse olisi uudesta säännöksestä riittävän yhteyden määrittämisen kannalta.

Voimassa olevan kansalaisuuslain 8 b §:ssä säädetään kansalaisuuden menettämistä tai säilyttämisestä täytettäessä 22 vuotta. Pykälän 3 momentin mukaan lapsi menettää tietyn edellytyksin kansalaisuuden samalla, kun sen menettää 22 vuotta täyttäessään lapsen vanhempi. Ehdotetussa säännöksessä lapsi ei menettäisi kansalaisuuttaan tällä perusteella.

Kansalaisuusyleissopimuksen 7 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaan jäsenvaltio voi säätää kansallisessa lainsäädännössään kansalaisuuden menettämistä tällä perusteella, jos henkilö asuu kyseisen jäsenvaltion ulkopuolella.

YK:n kansalaisuudettomuuden vähentämistä koskevan yleissopimuksen 7 artiklan 5 kohdan mukaan jäsenvaltio voi säätää kansallisessa lainsäädännössään, että kyseisen jäsenvaltion ulkopuolella syntyneen kansalaisen kansalaisuuden säilyminen yhden vuoden kuluttua täysi-ikäisyyden saavuttamisen jälkeen riippuu tässä jäsenvaltiossa asumisesta tai rekisteröitymisestä jäsenvaltion viranomaisissa.

Pykälän 1 momentin mukaan Suomen kansalaisuuden menettäisi 22 vuotta täyttäessään henkilö, jolla olisi Suomen kansalaisuuden lisäksi jonkin vieraan valtion kansalaisuus, ja jolla ei olisi riittävää yhteyttä Suomeen.

Pykälän 2 momentissa määriteltäisiin, mitä riittävällä yhteydellä tarkoitettaisiin. Suomen kansalaisuutta ei 2 momentin 1 kohdan mukaan menettäisi henkilö, joka olisi syntynyt

Suomessa ja jolla olisi täällä kotikunta hänen täyttäessään 22 vuotta. Suomessa syntymisellä tarkoitettaisiin fyysistä syntymäpaikkaa eikä väestökirjanpidollista syntymäkotikuntaa. Kohdan 2 mukaan Suomen kansalaisuutta ei menettäisi henkilö, jolla olisi ollut kotikunta Suomessa yhteensä vähintään seitsemän vuotta. Aikamäärän tulisi täytyä ennen kuin henkilö täyttäisi 22 vuotta. Suomessa olevaan kotikuntaan rinnastettaisiin pohjoismaisen, kansalaisuutta koskevan sopimuksen 3 artiklan perusteella henkilön varsinainen asunto ja koti muussa sopimusvaltiossa tai muissa sopimusvaltioissa. Kohdassa 3 säädetäisiin lisämahdollisuudesta estää kansalaisuuden menettäminen. Sen a alakohdan mukaan 18 vuotta, mutta ei 22 vuotta täyttänyt estäisi Suomen kansalaisuuden menettämisen tekemällä kirjallisen ilmoituksen halustaan säilyttää Suomen kansalaisuus Suomen hallintoviranomaisena toimivalle edustustolle taikka maistraatille. Ilmoitus annettaisiin yleensä Suomen edustustolle, koska kyse olisi useimmiten ulkomailla asuvista henkilöistä. Ilmoituksen antamista ei säännöksessä olisi sidottu henkilön asuinpaikan perusteella tai muulla tavoin määräytyvään edustustoon eikä maistraattiin. Lisäksi kansalaisuuden menettämisen 22-vuotiaana voisi 2 momentin 3 kohdan b alakohdan mukaan estää sillä, että henkilölle olisi myönnetty Suomen passi hänen täytettyään 18 vuotta, mutta ennen kuin hän olisi täyttänyt 22 vuotta taikka c alakohdan mukaan sillä, että hän olisi suorittanut Suomessa varusmies- tai siivilipalvelun. Suomen kansalaisuuden säilyminen olisi säännöksen 2 momentin mukaan määritellyn riittävän yhteyden avulla helposti tarkistettavissa.

35 §. *Suomen kansalaisuudesta vapautuminen.* Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta vapautua hakemuksesta Suomen kansalaisuudesta. Voimassa olevan kansalaisuuslain 8 §:n 1 kohdan mukaan Suomen kansalainen menettää suoraan lain nojalla kansalaisuutensa saadessaan hakemuksesta tai siihen verrattavalla tavalla vieraan valtion kansalaisuuden. Ehdotetun monikansalaisuuden hyväksymisen takia vapautumishakemusten määrän arvioidaan lisääntyvän nykyisestä. Jos ulkomailla asuva Suomen kansalainen hakee asuinvaltionsa kansalaisuutta, kansa-

laisuuden myöntämisen ehdoksi voidaan asettaa Suomen kansalaisuudesta vapautuminen. Säännöksen tarkoituksena olisi mahdollistaa vapautuminen Suomen kansalaisuudesta perustellusta syystä. Kansalaisuudettomuuden estämistä koskevan 4 §:n mukaan kansalaisuudesta ei voisi vapauttaa, jos vapauttaminen johtaisi kansalaisuudettomuuteen. Säännös vastaa asiasisällöltään pääsääntöisesti voimassa olevan kansalaisuuslain 9 §:ää.

Pykälän 1 momentin mukaan vapautuminen olisi mahdollista, jos hakijalla olisi Suomen kansalaisuuden lisäksi myös jonkin vieraan valtion kansalaisuus. Vapautuminen olisi säännöksen mukaan periaatteessa mahdollista myös siinä tapauksessa, että hakijalla ei vielä olisi minkään muun valtion kansalaisuutta.

Pykälän 1 momentin mukaan kansalaisuudesta vapautuminen ei aina olisi mahdollista, jos hakija asui Suomessa. Kansalaisuusyleissopimuksen 8 artiklan 2 kohdan mukaan tällainen rajoitus voidaan tehdä. Säännöksen tarkoituksena olisi estää eri kansalaisryhmien asettaminen eriarvoiseen asemaan toisiinsa verrattuina kansalaisuuksien lukumäärän perusteella. Suomessa asuva voitaisiin vapauttaa Suomen kansalaisuudesta vain, jos hakemus perustuisi muuhun kuin Suomen kansalaisuuteen liittyvän velvollisuuden välttämiseen. Tällaisena velvollisuutena voidaan pitää esimerkiksi asevelvollisuutta. Hakemuksessa pitäisi mainita syy, minkä vuoksi vapautumista haetaan. Säännös noudattaisi tehokkaan kansalaisuuden periaatetta. Jos henkilöllä on yhtä useampi kansalaisuus, asuinvaltion kansalaisuutta pidetään henkilön tehokkaana kansalaisuutena. Jos henkilö haluaisi vapautua jostakin kansalaisuudestaan, olisi luonnollista, että hän hakisi vapautumista muusta kuin asuinvaltionsa kansalaisuudesta. Ulkomailla asuvan Suomen kansalaisen Suomen kansalaisuus ei yleensä ole henkilön tehokas kansalaisuus, jos henkilöllä on Suomen kansalaisuuden lisäksi jokin muu kansalaisuus. Tällainen Suomen kansalainen voidaan erityisestä syystä hakemuksesta vapauttaa asevelvollisuuslain (452/1950) 45 §:n 3 momentin perusteella varusmiespalveluksesta rauhan aikana.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin niistä

tapauksista, joissa hakijalla ei olisi Suomen kansalaisuuden lisäksi muuta kansalaisuutta. Kansalaisuudettomuuden estämiseksi hakija voitaisiin vapauttaa Suomen kansalaisuudesta vain sellaisella päätöksellä, jonka voimaantulon edellytyksenä olisi, että hakija saisi vieraan valtion kansalaisuuden ja toimittaisi siitä selvityksen päätöksen mukaisessa määräajassa. Kun selvitys saataisiin, hakijalle annettaisiin todistus ehdon täyttymisestä.

Ehdotetun 3 §:n mukaisesti Ulkomaalaisvirasto päättäisi Suomen kansalaisuudesta vapauttamisesta. Viraston päätökseen voisi haakea muutosta hallinto-oikeudelta.

6 luku. **Kansalaisuusaseman määrittäminen ja viranomaisilmoitukset**

36 §. *Kansalaisuusaseman määrittäminen.* Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta pyytää kansalaisuusaseman määrittämistä. Ehdotetun 3 §:n 1 momentin toimivaltasäännöksen mukaan määrittäminen kuuluisi Ulkomaalaisvirastolle. Kansalaisuusaseman määrittäminen on tarpeen tapauksissa, joissa kansalaisuuden saamisen, säilyttämisen tai menettämisen perusteista ei ole riittävän tarkkaa tietoa. Säännöksen tarkoituksena olisi selvittää kansalaisuusasema tilanteissa, joissa siitä ei ole tietoa ja parantaa eri viranomaisten henkilörekisterien kansalaisuutta koskevan tiedon yhdenmukaisuutta. Kyse olisi uudesta säännöksestä.

Pykälän 1 momentin mukaan kansalaisuusaseman määrittämistä voisi pyytää viranomainen tai yksityishenkilö. Säännöksen mukaan pyynnön pitäisi perustua joko viranomaisen tai yksityishenkilön kannalta merkittävään asiaan. Tällaisina asioina säännöksessä mainitaan Suomen kansalaisuuden olemassaolo, Suomen kansalaisuuteen liittyvä oikeus tai velvollisuus, viranomaisen henkilörekisterissä olevan merkinnän oikeellisuus ja ulkomaalaisen Suomessa oleskelu. Lisäksi säännöksessä mainitaan muu näihin verrattavissa oleva syy. Epätietoisuus Suomen kansalaisuuden tai entisen Suomen kansalaisuuden olemassaolosta saattaa liittyä esimerkiksi Suomen kansalaisuuden mahdolliseen menettämiseen tai säilyttämiseen taikka vanhem-

man kansalaisuuden siirtymiseen lapselle. Ulkomailla oleskeleva henkilö saattaa kääntyä Suomen edustuston puoleen konsulipalveluja saadakseen vedoten Suomen kansalaisuuteensa vaikka hänellä ei olisi esittää asiaa mitään näyttöä. Suomen kansalaisuuteen liittyvästä asevelvollisuuden suorittamisesta voidaan tietyin edellytyksin vapauttaa, jos henkilöllä on Suomen kansalaisuuden lisäksi jonkin vieraan valtion kansalaisuus. Epätietoisuus kansalaisuusasemassa saattaa liittyä useamman kansalaisuuden olemassaoloon. Viranomainen saattaa olla epätietoinen henkilörekisterissään olevan henkilön kansalaisuusasemasta. Ulkomaalaisen Suomessa oleskeluun tai Suomeen muuttoon saattaa vaikuttaa esimerkiksi hänen vanhempansa Suomen kansalaisuus. Muulta näihin verrattavissa olevalta syytä edellytettäisiin vastaavanalaista merkittävyyttä viranomaistyön tai yksityishenkilön kannalta.

Pykälän 2 momentin mukaan Ulkomaalaisviraston olisi pyrittävä määrittämään sellaisen henkilön kansalaisuusasema, joka olisi kansalaisuudeltaan tuntematon, ja jolla olisi kotikunta Suomessa. Säännöksen tarkoituksena olisi Suomessa olevan ulkomaalaisväestön kansalaisuusaseman ja siihen liittyvän oikeusaseman selvittäminen. Määrittästarve tulisi kysymykseen esimerkiksi silloin, jos Suomeen muuttaa henkilö, jolla ei ole minäkään valtion antamaa kansallista passia vaan jokin muu matkustusasiakirja. Kansalaisuusasemaa ei kuitenkaan määritettäisi, jos henkilöllisyys olisi muilta osin epäselvä. Kansalaisuusaseman määrittäminen olisi tällaisessa tapauksessa mahdotonta, koska määrittämisen perusteena olevista asianosaisen henkilö-tiedoista ei olisi riittävää varmuutta.

37 §. *Tiedottaminen kansalaisuuden säilyttämisestä.* Pykälässä säädettäisiin Ulkomaalaisviraston tehtävistä Suomen kansalaisuuden menettämishuosta ja kansalaisuuden säilyttämismahdollisuudesta tiedottamiseksi. Säännös liittyisi 34 §:n 1—2 momentissa ehdotettuun Suomen kansalaisuuden säilyttämiseen tai menettämiseen 22-vuotiaana. Säännöksen tarkoituksena olisi tiedottaa hyvissä ajoin olosuhteista, joiden vallitessa henkilö menettää Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla täyttäessään 22 vuotta. Säännös olisi tarpeen, jotta henkilöt, joita kansalai-

suuden menettäminen uhkaksi, voisivat ryhtyä toimenpiteisiin sen estämiseksi. Kyse olisi uudesta säännöksestä.

Pykälän 1 momentin mukaan väestötietojärjestelmästä poimittaisiin vuosittain 18 vuotta kuluvana vuonna täyttävät Suomen kansalaiset. Poiminnan suorittaisi Väestötietokeskus. Kansalaisuuden mahdollinen menettäminen 22 vuotta täytettäessä koskee vain niitä, joilla on Suomen kansalaisuuden lisäksi myös jonkin vieraan valtion kansalaisuus. Väestötietojärjestelmässä on kuitenkin myös sellaisia Suomen kansalaisia, joiden muu kansalaisuus ei ole tiedossa eikä sitä näin ollen ole voitu merkitä väestötietojärjestelmään. Tästä syystä poiminnan pitäisi kohdistua koko ikäluokkaan. Poimintaan otettaisiin kuitenkin vain ne, joille järjestelmästä löytyisi osoite, josta henkilö olisi tavoitettavissa. Poimintaan ei myös otettaisi niitä Suomen kansalaisia, joilla olisi ollut kotikunta Suomessa yhteensä vähintään seitsemän vuotta, koska tällainen henkilö ei voisi menettää Suomen kansalaisuuttaan suoraan lain nojalla täyttäessään 22 vuotta.

Pykälän 2 momentin mukaan poiminnassa valituille henkilöille lähetettäisiin tai toimitettaisiin muulla tavalla ohje, jossa selvitetäisiin Suomen kansalaisuuden menettämistä suoraan lain nojalla täytettäessä 22 vuotta ja toimenpiteitä sen säilyttämiseksi. Ohje annettaisiin sinä vuonna, jona henkilö täyttää 18 vuotta. Ulkomaalaisvirasto vastaisi ohjeen antamisesta.

38 §. *Maistraatin kansalaisuuden määrittämiseen liittyvät tehtävät.* Pykälässä säädettäisiin maistraatin väestötietojärjestelmään tekemästä, Suomen kansalaisuuden säilymistä tai menettämistä koskevasta merkinnästä sekä Suomen kansalaisuuden menettäneiden säännöllisestä poiminnasta väestötietojärjestelmästä. Säännös liittyisi 34 §:n 1—2 momentissa ehdotettuun Suomen kansalaisuuden säilyttämiseen tai menettämiseen 22-vuotiaana. Säännöksen tarkoituksena olisi väestötietojärjestelmässä olevan, henkilön kansalaisuutta osoittavan tiedon ajan tasalla pitämisen varmistaminen. Maistraatin kansalaisuuden määrittämistehtävä rajoittuisi niihin henkilöihin, joille olisi väestötietojärjestelmään merkitty Suomen kansalaisuuden lisäksi jokin muu kansalaisuus. Asianomainen

maistraatti määräytyisi kotikuntalain (201/1994) mukaisesti. Kyseessä olisi uusi säännös.

Pykälän 1 momentin mukaan maistraatti merkitsisi Suomen kansalaisuuden säilymistä väestötietojärjestelmään. Jotta merkintä voitaisiin tehdä, maistraatin pitäisi ensin selvittää, että kansalaisuus on säilynyt 34 §:n 2 momentin mukaisesti. Maistraatin käytössä olisi tarvittavat tiedot merkinnän tekemiseksi, koska ehdotetun 40 §:n mukaan muiden viranomaisten olisi ilmoitettava väestötietojärjestelmään merkittäväksi ratkaisujaan ja seikkoja, joilla olisi merkitystä kansalaisuuden säilymistä koskevan merkinnän väestötietojärjestelmään, maistraatin tulisi ilmoittaa merkinnästä asianosaiselle. Ilmoituksen tarkoituksena olisi antaa henkilölle osoitus siitä, että kansalaisuuden säilyttämisestä on tehty merkintä väestötietojärjestelmään ja että kansalaisuuden säilyminen on näin ollen Suomen viranomaisten tiedossa.

Pykälän 2 momentissa ilmaistun periaatteen mukaan maistraatin tehtävänä olisi tehdä kansalaisuuden menettämistä koskeva merkintä väestötietojärjestelmään niiden henkilöiden osalta, jotka olisivat menettäneet Suomen kansalaisuuden riittämättömän yhteyden perusteella täyttäessään 22 vuotta. Tehtävän hoitamiseksi väestötietojärjestelmästä poimittaisiin säännöllisesti siihen Suomen ja jonkin vieraan valtion kansalaisiksi merkityt henkilöt näiden täytettyä 22 vuotta. Maistraatti olisi 1 momentin mukaisesti tätä ennen tehnyt merkinnän väestötietojärjestelmään kansalaisuuden säilyttäneiden osalta.

39 §. *Asianosaisen tietojenantovelvollisuus.* Pykälässä säädettäisiin asianosaisen tietojenantovelvollisuudesta kansalaisuusaseman määrittämisessä. Säännös olisi tarpeen, koska kansalaisuusaseman määrittäminen edellyttää usein asianosaisen ja viranomaisen välistä yhteistyötä. Kyse olisi uudesta säännöksestä.

Asianosainen olisi velvollinen antamaan asiaa käsittelevälle viranomaiselle kansalaisuusaseman määrittämiseksi tarvittavat tiedot. Kyseeseen tuleva viranomainen olisi Ulkomaalaisvirasto tai maistraatti. Asianosaisella säännöksessä tarkoitettaisiin henkilöä,

jonka kansalaisuusasemaa määritettäisiin. Jos määrittäminen kohdistuisi lapseen, asianosaisella tarkoitettaisiin lapsen huoltajaa. Asianosaisen olisi lisäksi tarvittaessa avustettava viranomaista hankkimaan tarvittavia tietoja ja asiakirjoja kansalaisuusaseman määrittämiseksi. Kansalaisuusaseman määrittäminen edellyttää yleensä yhteydenottoa viranomaisiin siihen valtioon, jonka kansalaisena asianosaista alustavasti pidetään esimerkiksi asianosaisen syntymäpaikan tai vanhemman kansalaisuuden perusteella. Valtion lainsäädäntö edellyttää usein asianosaisen suostumusta, jotta minkäänlaisia tietoja voitaisiin antaa. Säännöksen mukaisella asianosaisen avustusvelvollisuudella tarkoitettaisiin esimerkiksi suostumuksen antamista viranomaiselle tietojen ja asiakirjojen hankkimiseksi. Asianosaiselta ei kuitenkaan voitaisi vaatia muunlaista avustamista kuin sellaista, joka olisi tältä kohtuudella edellytettävissä.

40 §. *Viranomaisten keskinäinen ilmoitusvelvollisuus.* Pykälässä säädettäisiin Ulkomaalaisviraston, maistraatin, edustuston, poliisin, Pääesikunnan ja siviilipalveluskeskuksen keskinäisistä ilmoituksista. Säännöksen tarkoituksena olisi varmistaa väestötietojärjestelmän ajantasaisuus Suomen kansalaisuutta koskevan tiedon osalta. Kyse olisi muun kuin Ulkomaalaisviraston ilmoitusvelvollisuuden osalta uudesta säännöksestä.

Pykälän 1 momentin mukaan Ulkomaalaisviraston olisi ilmoitettava asiaa koskevan merkinnän tekemiseksi väestötietojärjestelmään, kun virasto olisi tehnyt päätöksen Suomen kansalaisuudesta. Tämä tarkoittaisi kaikkia Suomen kansalaisuudesta tehtäviä ratkaisuja.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin maistraatin velvollisuudesta ilmoittaa Suomessa syntyneestä ulkomaalaisten vanhempien lapsesta Ulkomaalaisvirastolle. Ilmoitus pitäisi tehdä, jos lapsen vanhemmat olisivat väestötietojärjestelmän mukaan kansalaisuudettomia tai kansalaisuudeltaan tuntemattomia. Ilmoituksen tarkoituksena olisi lapsen kansalaisuusaseman määrittäminen. Säännöksen tarkoituksena olisi saattaa Ulkomaalaisviraston ratkaistavaksi lapsen mahdollinen Suomen kansalaisuuden saaminen Suomessa syntymisen perusteella.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin edus-

tuston, poliisin, Pääesikunnan ja siviilipalveluskeskuksen ilmoitusvelvollisuudesta. Säännöksen tarkoituksena olisi saada väestötietojärjestelmään tieto niistä henkilöistä, jotka säilyttäisivät Suomen kansalaisuutensa riittävän yhteyden perusteella täyttäessään 22 vuotta. Säännös liittyisi 37—38 §:ään, joissa säädettäisiin tiedottamisesta kansalaisuuden säilyttämiseksi ja maistraatin Suomen kansalaisuuden määrittämistehtävästä.

Edustuston pitäisi ilmoittaa Suomen kansalaisuuden säilyttämistä koskevan merkinnän tekemiseksi väestötietojärjestelmään, kun se saisi 34 §:n 2 momentin 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetun ilmoituksen, jolla Suomen kansalainen ilmoittaisi halukkuudestaan säilyttää Suomen kansalaisuus. Edustuston ja poliisin pitäisi tehdä vastaava ilmoitus myös silloin, kun edustusto tai poliisi olisi myöntänyt Suomen passin 18 vuotta täyttäneelle, mutta alle 22-vuotiaalle henkilölle. Pääesikunta ilmoittaisi Suomen kansalaisuuden säilyttämistä koskevan merkinnän tekemiseksi väestötietojärjestelmään, kun alle 22-vuotias Suomen kansalainen olisi suorittanut Suomessa varusmiespalvelun. Siviilipalveluskeskus ilmoittaisi vastaavasti siviilipalveluksen suorittaneesta.

Edustuston olisi ilmoitettava saamastaan ilmoituksesta ja edustuston sekä poliisin myöntämästään passista ennen kuin ilmoituksen antanut tai passin saanut henkilö täyttäisi 22 vuotta. Vastaavasti Pääesikunnan ja siviilipalveluskeskuksen olisi ilmoitettava suoritetusta varusmies- tai siviilipalvelusta ennen kuin asianosainen täyttäisi 22 vuotta.

Pykälän 4 momentin mukaan 3 momentissa tarkoitettu ilmoitus olisi tehtävä ainoastaan silloin, jos rekisteriviranomainen ei muutoin saisi vastaavaa tietoa suoraan muun viranomaisen tietojärjestelmästä. Suomen passin saaneista tieto on saatavissa passirekisteristä. Asianomaisia henkilöitä koskevan tiedon automaattinen siirtyminen passirekisteristä rekisteriviranomaiselle poistaisi edustuston ja poliisin erillisen ilmoitusvelvollisuuden passin saaneiden osalta. Ilmoitusta ei tarvitsisi tehdä, jos henkilöllä olisi ollut kotikunta Suomessa yhteensä vähintään seitsemän vuotta, koska tällöin henkilö ei voisi menettää Suomen kansalaisuuttaan suoraan lain nojalla täyttäessään 22 vuotta.

7 luku. Muutoksenhaku

41 §. *Muutoksenhaku Ulkomaalaisviraston päätöksestä.* Pykälässä säädettäisiin muutoksenhausta Ulkomaalaisviraston päätökseen. Säännöksen mukaan muutoksenhaussa noudatettaisiin hallintolainkäyttölakia (586/1996). Valitus tehtäisiin asianomaiseen hallinto-oikeuteen.

42 §. *Muutoksenhaku hallinto-oikeuden päätöksestä.* Pykälässä säädettäisiin muutoksenhausta hallinto-oikeuden päätökseen. Säännöksen mukaan valitusoikeus olisi asianosaisella ja Ulkomaalaisvirastolla sen omaa päätöstä koskevassa asiassa. Ulkomaalaisvirastolla olisi valitusoikeus, jos sen päätös olisi kumottu tai sitä olisi muutettu. Säännöksen tarkoituksena olisi turvata ratkaisukäytännön yhdenmukaisuus.

8 luku. Erinäiset säännökset

43 §. *Kanssahakija hakemuksessa ja ilmoituksessa.* Pykälässä säädettäisiin niistä periaatteista, joita kansalaistamisessa ja kansalaisuuden myöntämisessä ilmoituksen perusteella sovellettaisiin kanssahakijaan. Kyse olisi uudesta säännöksestä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kanssahakijaan sovellettavasta pääsäännöstä, jonka mukaan tälle voitaisiin myöntää kansalaisuus vain yhdessä hakijan kanssa. Kanssahakijan asema hakemuksessa ja ilmoituksessa perustuu vajaanvaltaisuuteen ja huollettavan riippuvuussuhteeseen huoltajasta. Säännöksen mukaan kanssahakija voitaisiin vapauttaa Suomen kansalaisuudesta vaikka hakijaa ei vapautettaisi. Tämä johtuisi siitä, että ulkomailla asuvan kansalaisuudesta vapautumista ei olisi tarkoituksenmukaista estää, jos vapautumiselle asetetut edellytykset muutoin täyttyisivät. Säännöksen mukaan ilmoituksen kanssahakijaan ei sovellettaisi niitä hakijaa koskevia edellytyksiä, joista ehdotetaan säädettävän 4 luvussa. Ilmoituksissa hakijan oikeus saada Suomen kansalaisuus perustuu sellaisiin hakijan henkilöön liittyviin olosuhteisiin, joiden soveltaminen kanssahakijaan olisi usein mahdotonta. Hakemuksen kanssahakijaan sen sijaan sovellettaisiin pääsääntöisesti hakijaa koskevia säännöksiä, ellei muu-

ta säädettäisi. Hakemuksessa olevan kanssahakijan osalta tehtävistä poikkeuksista ehdotetaan säädettävän 23 §:ssä.

Jos hakijalle ei myönnettäisi hakemuksen perusteella Suomen kansalaisuutta, ei olisi tarkoituksenmukaista kansalaistaa kanssahakijaa. Sen sijaan hakija voisi saada Suomen kansalaisuuden vaikka kanssahakijaa ei katsottaisi voitavan kansalaistaa. Saattaa olla, että hakija täyttää kansalaistamisen edellytykset vaikka kanssahakija ei täyttäisi niitä tai jotakin niistä. Esimerkiksi asumisaika tai nuhteettomuusedellytys saattaa kanssahakijalta jäädä täyttämättä vaikka hakija täyttäisi nämä edellytykset. Ei ole harvinaista, että kansalaisuutta hakevan henkilön puoliso ja lapset tai osa perheestä on muuttanut Suomeen vasta useita vuosia myöhemmin kuin hakija. Näin ollen hakijan ja kanssahakijan asumisaika saattaa täytyä eri aikaan – ero saattaa olla jopa useita vuosia. Myös yhteiskuntaan syvemmin sisälle pääseminen saattaa etenkin täysi-ikää lähestyvällä kanssahakijalla olla hakijaan verrattuna vasta alussa, jos kanssahakija on muuttanut Suomeen hakijaa myöhemmin. Hakemuksessa voitaisiin hakijan osalta päätyä myönteiseen ja kanssahakijan osalta kielteiseen ratkaisuun. Suomen kansalaisuuden saanut hakija voisi tässä tapauksessa hakea myöhemmin Suomen kansalaisuutta omassa hakemuksessaan kanssahakijana olleelle 24 §:n mukaisesti. Myönnettäessä kansalaisuus ilmoituksesta, kanssahakijan oikeus Suomen kansalaisuuden saamiseen olisi riippuvainen hakijan täyttämistä kansalaisuuden saamiselle asetetuista edellytyksistä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kansalaisuusilmoituksen kanssahakijalle asetetuista erityisedellytyksistä niissä tapauksissa, joissa hakijan edellytettäisiin asuvan Suomessa. Alle 15-vuotiaalta kanssahakijalta edellytettäisiin, että hän asuisi Suomessa. Vastaava edellytys koskisi 30 §:n 2 momentissa tarkoitettussa ilmoituksessa olevaa, myös jo 15 vuotta täyttäneitä kanssahakijaa, koska hakijalta ei tässä tapauksessa edellytettäisi pitempää Suomessa asumista. Kanssahakija, joka olisi täyttänyt 15 vuotta, voisi käytännössä olla kanssahakijana vain 26 §:n ja 29–30 §:n nojalla tehdyssä ilmoituksessa. Muun kuin 26 §:n nojalla tehdyssä ilmoituksessa olevan

kanssahakijan edellytettäisiin asuvan ja asuneen Suomessa keskeytyksettä vähintään viimeksi kuluneet kaksi vuotta. Kahden vuoden määräaika olisi perusteltua edellyttää täysivaltaisuutta lähestyvältä kanssahakijalta, koska 29 §:n ja 30 §:n 1 momentissa hakijan edellytettäisiin asuneen Suomessa viimeksi kuluneet kaksi vuotta ennen ilmoituksen tekemistä.

44 §. *Hakemuksen ja ilmoituksen vireillepano.* Pykälässä säädettäisiin hakemuksen ja ilmoituksen jättämisestä viranomaiselle eli sen vireillepanosta. Säännös kattaisi kaikki hakemus- ja ilmoitustyytit. Kyse olisi osittain uudesta säännöksestä.

Pykälän 1 momentin mukaan hakemus ja ilmoitus jätettäisiin paikallispoliisille, joka määräytyisi hakijan kotikunnan mukaan. Vapautumishakemus sekä ilmoitus suomalaisen miehen lapsesta ja ottolapsesta sekä 29 §:n 2 momentissa tarkoitettu ilmoitus voitaisiin panna vireille myös ulkomailla. Tällöin hakemus ja ilmoitus jätettäisiin siihen edustustoon, jonka toimipiirissä hakija asuisi. Edustusto voisi olla diplomaattinen edustusto, lähetetyn virkamiehen johtama konsulaatti tai kunniakonsulaatti. Kunniakonsulaatti ei ole valtion hallintoviranomainen. Muun edustustoverkoston harvalukuisuuden vuoksi ehdotetaan vireillepanomahdollisuutta myös kunniakonsulaatissa. Kunniakonsulaatin tehtävät rajoittuisivat kuitenkin hakemuksen tai ilmoituksen vastaanottamiseen ja henkilöllisyyden tarkastamiseen.

Hakemuksen ja ilmoituksen vireillepano edellyttäisi sen jättämistä henkilökohtaisesti. Jos hakijana olisi lapsi, hakemuksen tai ilmoituksen voisi panna vireille vain lapsen huoltaja. Lapsen sekä kanssahakijan pitäisi säännöksen mukaan olla läsnä hakemusta tai ilmoitusta vireillepantaessa. Hakijan asiamies tai avustaja ei voisi panna vireille hakemusta valtuutuksen perusteella. Asiamies tai avustaja voisi kuitenkin olla mukana hakemusta tai ilmoitusta vireille pantaessa. Henkilökohmainen vireillepano on tarpeen hakijan ja kanssahakijan tunnistamiseksi, hakijan henkilöllisyyden toteamiseksi ja vireillepanon yhteydessä mahdollisesti tarvittavien tietojen tai selvitysten saamiseksi. Henkilökohtaisella vireillepanon vaatimuksella on yhteys myös Suomessa asumisen selvittämiseen sitä edel-

lytettäessä. Henkilökohtaisen vireillepanon osalta ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevia säännöksiä.

Pykälän 2 momentin mukaan viranomaisen, poliisi tai edustusto, tarkastaisi hakijan tai lapsen puolesta hakemuksen tai ilmoituksen vireille panevan huoltajan henkilöllisyyden. Alaikäisellä lapsella ei välttämättä ole omaa matkustusasiakirjaa tai muuta henkilötodistusta, josta hänen henkilöllisyytensä voitaisiin tarkastaa. Jos tällainen asiakirja kuitenkin olisi, viranomaisen tarkastaisi myös lapsen henkilöllisyyden.

Pykälän 3 momentin mukaan hakemuksen ja ilmoituksen vireillepano edellyttäisi myös Ulkomaalaisviraston käsittelymaksun suorittamista. Säännöksen tarkoituksena olisi varmistaa maksun saaminen myös ulkomailta ja heti käsittelyn alkaessa. Maksun periminen perustuu valtion maksuperustelakiin. Lain 8 §:n mukaan asianomainen ministeriö päättää hallinnonalallaan perittävistä maksuista. Näin ollen Ulkomaalaisviraston maksullisista suoritteista säädetään sisäasiainministeriön asetuksella.

45 §. *Hakijan liitteet hakemukseen.* Pykälässä säädettäisiin niistä hakemukseen liitettävistä selvityksistä, joista hakijan olisi huolehdittava. Hakijan olisi toimitettava ne selvitykset, jotka eivät olisi viranomaisen käytössä henkilörekistereistä saatavien tietojen perusteella. Säännös vastaa soveltuvin osin voimassa olevia säännöksiä.

Pykälän 1 momentin mukaan hakijan olisi liitettävä kansalaisuushakemukseensa selvitys kielitaitoedellytyksen täyttämistä. Kielitaitoedellytyksestä ei kuitenkaan tarvitsisi esittää selvitystä, jos hakijana olisi alle 15-vuotias lapsi tai jos tällainen lapsi olisi kanssahakijana. Sen sijaan hakemuksessa kanssahakijana olevasta, 15 vuotta täyttäneestä lapsesta tarvittaisiin selvitys lapsen suomen tai ruotsin kielen taidosta. Säännöksessä säädettäisiin myös tilanteesta, jossa lapsi täyttäisi 15 vuotta hakemuksen käsittelyn aikana. Tällöin kielitaitoselvitys tulisi liittää hakemukseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hakijan velvollisuudesta liittää hakemukseensa tarvittava selvitys, jos hakija kansalaisuutta haettaessa vetoaa johonkin poikkeussäännökseen kansalaistamisen yleisistä edellytyksistä. Sel-

laisista mahdollisista poikkeusperusteista, joista viranomaisella jo olisi tieto tai josta viranomaisen pitäisi viran puolesta varmistua, hakijan ei tarvitsisi liittää hakemukseensa selvitystä. Viranomaisen tiedossa on esimerkiksi mahdollinen pakolaisen asema. Viranomaisella on myös yleensä tieto esimerkiksi avioliitosta, mutta ei välttämättä avioliitosta.

46 §. *Lisäselvitysten hankkiminen.* Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta hankkia hakemuksen tai ilmoituksen ratkaisun kannalta tarvittavia lisäselvityksiä. Säännös olisi tarpeen kansalaisuutta koskevan hakemuksen tai ilmoituksen edellytysten selvittämiseksi. Kyse olisi osittain uudesta säännöksestä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta hankkia rikosrekisteri-ilmoitusta vastaava selvitys siitä tai niistä valtioista, joissa hakija tai 15 vuotta täyttänyt kanssakakija on oleskellut vähintään kaksi vuotta. Hakija voisi itse hankkia selvityksen. Vaihtoehtoisesti viranomaisen voisi hankkia selvityksen hakijan suostumuksen perusteella. Selvitys tai suostumus voitaisiin pyytää vain, jos rikosrekisteri-ilmoitusta vastaava selvitys olisi kohtuudella saatavissa. Säännöksen tarkoituksena olisi kansalaistamisen nuhteettomuusedellytyksen selvittäminen. Kyseessä olisi uusi säännös.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta hankkia hakemukseen lausuntoteitse lisäselvitystä suojelupoliisilta, keskusrikospoliisilta, Pääesikunnalta ja asianomaiselta sosiaaliviranomaiselta. Hakemuksella tarkoitettaisiin sekä kansalaisuushakemusta että hakemusta kansalaisuudesta vapautumiseksi. Voimassa olevien säännösten mukaan lausunto voidaan pyytää suojelupoliisilta ja sosiaaliviranomaiselta. Säännös olisi tarpeen kansalaistamisen ja kansalaisuudesta vapautumisen edellytysten selvittämiseksi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin viranomaisen mahdollisuudesta haastatella hakijaa tarvittavan lisäselvityksen saamiseksi. Lapsen ollessa hakijana, haastateltaisiin hakemuksen tai ilmoituksen lapsen puolesta tehnyttä. Vireillepanoviranomainen, paikallispoliisi tai edustusto tapaa hakijan tai lapsen huoltajan hakemusta tai ilmoitusta vireille pantaessa. Säännöksessä haastattelumahdollisuus annettaisiin Ulkomaalaisvirastolle,

suojelupoliisille ja keskusrikospoliisille. Viranomaisten olisi säännöksen mukaan pyrittävä haastatelemaan hakijaa tai lapsen huoltajaa samanaikaisesti. Jos kansalaisuusasia on pantu vireille edustustossa, edustusto voisi Ulkomaalaisviraston pyynnöstä haastatella hakijaa tai lapsen huoltajaa. Kyse olisi uudesta säännöksestä. Säännöksen tarkoituksena olisi tehostaa kansalaisuusasian käsittelyä.

Pykälän 4 momentissa asian ratkaisevalle viranomaiselle annettaisiin mahdollisuus pyytää hakijalta tai lapsen huoltajalta myös muuta selvitystä kansalaisuusasian edellytysten selvittämiseksi. Säännös olisi tarpeen, koska esimerkiksi väestötietojärjestelmän tiedot hakijasta tai hänen perhesuhteistaan saattavat olla puutteelliset. Säännös vastaa voimassa olevaa lainsäädäntöä.

47 §. *Ulkomaalaisvirastolle annettavat asiakirjat.* Pykälässä säädettäisiin Ulkomaalaisvirastolle annettaville asiakirjoille asetetuista laatuvaatimuksista. Säännöksen tarkoituksena olisi varmistaa, että viranomaisen ratkaisu tehtäisiin mahdollisimman luotettavien asiakirjojen perusteella. Säännöksen mukaan asiakirjojen laatuvaatimuksista voitaisiin kuitenkin viranomaisen harkinnan perusteella joustaa. Tällöin kiinnitettäisiin huomiota etenkin yksittäisen asiakirjan luotettavuuteen huolimatta yleisistä luotettavuustakuista ja perusteeseen, jota asiakirjalla on tarkoitus selvittää. Kyse olisi uudesta säännöksestä.

Pykälän 1 momentin mukaan hakemukseen, ilmoitukseen ja kansalaisuusaseman määrittämiseen liittyvä asiakirja annettaisiin alkuperäisenä. Ulkomaalaisvirastolle annettaisiin kuitenkin mahdollisuus hyväksyä myös oikeaksi todistettu jäljennös asiakirjasta. Poikkeussäännös olisi tarpeen, koska osa asiakirjajäljennöksistä on sellaisia, että niiden luotettavuus on tarvittaessa helposti tarkastettavissa.

Pykälän 2 momentin mukaan asiakirjan tulisi olla laillistettu tai laillistamisen sijasta siihen olisi liitettävä asiakirjan antaneen valtion toimivaltaisen viranomaisen antama todistus. Säännöksen perusteena olisi yleissopimus ulkomaisten yleisten asiakirjojen laillistamisvaatimuksen poistamisesta (Sops 46/1985) sekä siihen liittyvät laki (675/1985) ja asetus (676/1985). Ulkomaalaisvirasto

voisi kuitenkin perustellusta syystä hyväksyä asiakirjoja myös niitä laillistamatta tai ilman asiakirjaan liitettyä todistusta.

Hakijan tai muun asianosaisen olisi omasta aloitteestaan vireillä olevassa hakemus-, ilmoitus- tai kansalaisuusaseman määrittämisasiassa huolehdittava ulkomaisen liiteasiakirjan kääntämisestä suomen tai ruotsin kielelle. Kääntämisestä huolehtiminen tarkoittaisi myös käännöksestä mahdollisesti koituvista kuluista vastaamista. Viranomaisaloitteisessa asiassa viranomaisen huolehtisi asiakirjan kääntämisestä. Ulkomaalaisvirasto voisi kuitenkin perustellusta syystä hyväksyä myös asiakirjoja ilman käännöstä.

48 §. *Tiedonsaantioikeus rekistereistä.* Pykälässä säädettäisiin Ulkomaalaisviraston oikeudesta saada salassapitosäännösten estämättä viraston tarvitsemia tietoja muiden viranomaisten henkilörekistereistä. Ulkomaalaisvirastolla olisi oikeus saada maksutta tarvitsemansa tiedot. Säännöksen tarkoituksena olisi parantaa asianosaisen oikeusturvaa varmistamalla kansalaisuusasioiden tehokas käsittely ja päätöksenteko Ulkomaalaisvirastossa noudattaen hyvää tiedonhallintatapaa. Tietoja luovuttava viranomaisen ja Ulkomaalaisvirasto sopisivat keskenään tavasta, jolla tiedot luovutettaisiin.

Väestötietolain (507/1993) 26 §:n 1 momentin mukaan väestötietojärjestelmästä luovutetaan valtion viranomaisille niille säädettyjen tehtävien hoitamisessa tarpeelliset tiedot. Poliisin henkilörekistereistä annetun lain (509/1995) 19 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan poliisi saa luovuttaa Ulkomaalaisvirastolle poliisin henkilörekistereistä, lukuun ottamatta kansallista Schengen-tietojärjestelmää, tarpeellisia tietoja muun muassa Suomen kansalaisuutta koskevien asioiden käsittelyä varten. Vastaavaa säännöstä (19 §:n 1 momentin 8 kohta) ehdotetaan hallituksen esityksessä laiksi henkilötietojen käsittelyssä poliisitoimessa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 93/2002). Ulkomaalaisrekisteristä annetun lain (1270/1997) 8 §:ssä säädetään muun muassa Ulkomaalaisviraston oikeudesta tiedonsaantiin ulkomaalaisrekisteriä varten.

Säännös vastaa 1 momentin 2 kohdan sekä 1 kohdan rajavalvontarekisterin osalta nykyistä käytäntöä. Säännöksen 1 kohdassa oli-

si uutta Ulkomaalaisviraston tiedonsaantioikeus rajavartiolaitoksen rikostietorekisteristä ja 3 kohdassa verohallinnon tietojärjestelmistä.

Ulkomaalaisviraston tiedon tarve perustuu vireillä olevaa kansalaisuusasiaa koskevien tietojen hankkimiseen tai aikaisemmin annettujen tietojen tarkistamiseen ajanmukaisiksi. Ulkomaalaisviraston oikeus saada joustavasti käyttöön muiden viranomaisten rekisteröimiä tietoja koituisi hakijan eduksi, koska hakijalta ei tällöin jouduttaisi pyytämään vastaavia selvityksiä. Virasto voisi puolestaan luottaa tietojen oikeellisuuteen ja ajantasaisuuteen. Tietojen ajanmukaisuuden tarkistamisessa Ulkomaalaisviraston itsenäisen tiedonsaantioikeuden tarkoituksena olisi asioiden käsittelyn tehostaminen vähentämällä muille viranomaisille, etenkin poliisille osoitettuja tietojen tarkistuspyyntöjä.

Pykälän 1 momentin 1—3 kohdan mukaan Ulkomaalaisvirastolla olisi oikeus saada tietoja rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä, Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämästä sakkorekisteristä ja verohallinnon tietojärjestelmistä. Ulkomaalaisvirastolla olisi oikeus saada edellä mainituista henkilörekistereistä vain sellaisia tietoja, jotka ovat tarpeen viraston laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Näin ollen Ulkomaalaisvirastolla ei olisi oikeutta saada tietoa sellaisista osarekistereistä, joiden tietosisältö ei olisi tarpeellinen viraston tehtävien suorittamisen kannalta.

Tietoja käytettäisiin päätöksenteon perustana. Rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä, sakkorekisteristä ja verohallinnon tietojärjestelmistä tietoja tarvitaan etenkin kansalaistamisen nuhteettomuusedellytyksen ja maksuvelvoitteiden suorittamisedellytyksen selvittämiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaisella viittauksella rikosrekisterilakiin (770/1993) olisi lähinnä informatiivinen merkitys. Oikeus tietojen saantiin rikosrekisteristä säännellään kattavasti rikosrekisterilaissa. Sen 4 a §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan rikosrekisteristä luovutetaan Suomen viranomaiselle henkilöä koskevat tiedot muun muassa asiassa, joka koskee Suomen kansalaisuutta.

Pykälän 3 momentin mukaan tiedot 1 momentissa mainituista henkilörekistereistä voi-

taisiin saada teknisen käyttöyhteyden avulla, konekielisesti tai myös muulla tavalla. Rikosterikisterilain 5 §:n 2 momentin mukaan tietojen luovuttaminen rikosterikisteristä on mahdollista myös konekielisesti tai teknisen käyttöyhteyden avulla.

49 §. *Yhteystietojen ilmoittaminen.* Pykälässä säädettäisiin asianosaisen velvollisuudesta ilmoittaa kansalaisuusasiaa käsittelevälle viranomaiselle yhteystiedoistaan ja niiden muutoksista. Ilmoitusvelvoite koskisi vain sellaista asiaa, joka olisi vireillä asianosaisen omasta aloitteesta. Kyse olisi uudesta säännöksestä, jonka tarkoituksena olisi tehostaa kansalaisuusasian käsittelyä.

50 §. *Päätös ja sen tiedoksianto.* Pykälässä säädettäisiin päätöksen perustelemisesta sekä sen tiedoksiannosta Suomessa ja ulkomailla. Päätöksen tiedoksiantoon sovellettaisiin muilta osin tiedoksiannosta hallintoasioissa annettuja säännöksiä ja sähköisestä asioinnista hallinnossa annettuja säännöksiä.

Pykälän 1 momentin mukaan hakijalle myönteistä päätöstä ei perusteltaisi. Perusteleminen ei olisi tarpeen, jos hakemus tai ilmoitus hyväksyttäisiin hakijan toivomalla tavalla. Sen sijaan päätös perusteltaisiin, kun hakemus tai ilmoitus hyväksyttäisiin vain osittain. Päätös perusteltaisiin myös silloin, kun lasta koskeva päätös olisi tehty vastoin lapsen taikka muun kuin hakemuksen tai ilmoituksen tehneen huoltajan tahtoa. Osittain myönteinen päätös olisi esimerkiksi päätös, jossa hakemus tai ilmoitus hyväksyttäisiin hakijan osalta, mutta hylättäisiin kanssahakijan osalta. Ehdotetun 5 §:n 3 momentin mukaan lasta koskeva hakemus tai ilmoitus voitaisiin hyväksyä lapsen tai huoltajan vastustuksesta huolimatta, jos sen katsottaisiin olevan lapsen edun mukaista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin myönteisen päätöksen tiedoksiannosta. Myönteinen päätös voitaisiin antaa tiedoksi myös postitse asianosaisen ilmoittamaan osoitteeseen. Postitse lähetetyn päätöksen katsottaisiin saapuneen asianosaiselle viimeistään seitsemän päivän kuluttua päätöksen lähettämisestä. Jos kuitenkin päätös lähetettäisiin ulkomaille, sen katsottaisiin saapuneen asianosaiselle viimeistään 30 päivän kuluttua sen lähettämisestä. Oletus päätöksen saapumisesta voitaisiin näytöllä kumota.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin muun kuin myönteisen päätöksen tiedoksiannosta. Kyse olisi päätöksistä, joihin voitaisiin hakea muutosta. Ensisijaisesti tällainen päätös toimitettaisiin hakijalle tai muulle asianosaiselle postitse saantitodistusta vastaan. Päätös voitaisiin myös luovuttaa hakijalle tai muulle asianosaiselle tai tämän valtuuttamalle edustajalle. Jos päätös luovutettaisiin tällä tavalla, tiedoksiannosta olisi laadittava todistus, josta ilmenisivät päätöksen luovuttaja ja vastaanottaja sekä tiedoksiannon ajankohta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin myös tilanteesta, jossa tiedoksiantoa ei saataisi toimitetuksi ulkomailla. Tällöin päätös annettaisiin tiedoksi Suomeksi tiedoksiannosta hallintoasioissa annetun lain mukaisella yleistiedoksiannolla.

51 §. *Tarkemmat säännökset.* Pykälässä annettaisiin valtuus säätää valtioneuvoston asetuksella tarkemmin viranomaisten tehtävistä kansalaisuusasioiden käsittelyssä. Viranomaisten tehtävien sääntelyn tarkoituksena olisi tehostaa asioiden käsittelyä.

Asetuksella voitaisiin säätää viranomaisten tehtävistä kansalaisuutta koskevan asian vireillepanossa ja käsittelyssä. Tämä tarkoittaisi etenkin viranomaisen hankkimia selvityksiä ja viranomaisen antamaa lausuntoa. Edelleen asetuksella voitaisiin säätää käsittelymaksun suorittamisesta silloin, kun asia pannaan vireille kunniakonsulaatissa. Asian tehokkaan käsittelyn kannalta olisi välttämätöntä, ettei maksua suoritettaisi kunniakonsulaattiin. Pantaessa asia vireille kunniakonsulaatissa, maksu maksettaisiin etukäteen Ulkomaalaisviraston tilille. Lisäksi asetuksella voitaisiin säätää viranomaisten toimien tarkoituksenmukaisesta yhteensovittamisesta ja tiedonvälityksestä Suomen kansalaisuutta koskevissa asioissa. Viranomaisyhteistyötä koskevien säännösten tarkoituksena olisi varmistaa yksilön Suomen kansalaisuutta koskevan asian mahdollisimman tarkoituksenmukainen ja tehokas käsittely kokonaisuudessaan tilanteessa, jossa eri viranomais-toimet kohtaavat. Kaikessa Suomen kansalaisuuteen liittyvässä, yksilöä koskevassa päätöksenteossa ja asian käsittelyssä tulisi ottaa huomioon muiden viranomaisten tehtävät, jos päätöksenteolla tai asian käsittelyllä olisi merkitystä toisen viranomaisen Suomen kan-

salaisuuteen liittyvän päätöksenteon tai asian käsittelyn kannalta.

9 luku. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

52 §. *Voimaantulo.* Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulon ajankohdasta ja aikaisemman lain samanaikaisesta kumoutumisesta. Lisäksi säännöksessä annettaisiin toimivalta ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin jo ennen lain voimaantuloa. Asiaan liittyviä tosiseikkoja arvioidaan kansalaisuuslainsäädännössä aina kulloinkin voimassa olleen lainsäädännön mukaan. Tällainen tilanne olisi kyseessä esimerkiksi silloin, jos on ratkaistava, onko aikaisemmin voimassa ollut lain aikana syntynyt henkilö saanut syntyessään Suomen kansalaisuuden. Tästä syystä ehdotuksessa on myös laajat siirtymäsäännökset.

Säännös antaisi perusteen muuttaa käytäntöä siten, että aikaisemman lain 4 §:n 3 momentin perusteella annetuista päätöksistä voitaisiin poistaa ehto ja kansalaistaa ilman, että hakijan edellyttäisiin luopuvan senhetkisestä kansalaisuudestaan.

53 §. *Yleiset siirtymäsäännökset.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin pääperiaatteesta, jonka mukaan lakia sovellettaisiin sen voimaantulon jälkeen vireille tulleeeseen asiaan. Säännöksen mukaan myös muun lain tai asetuksen soveltaminen olisi kuitenkin mahdollista, jos niin olisi säädetty. Tällä tarkoitettaisiin aikaisemmin voimassa ollutta kansalaisuuslainsäädäntöä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin aikaisemmin voimassa olleen lain soveltamisesta kansalaisuushakemukseen, joka pantaisiin vireille lain voimaantulon jälkeen. Kansalaisuushakemukseen sovellettaisiin aikaisemmin voimassa olleen lain asumisaikaedellytystä, jos hakija hakemusta vireille pantaessa täyttäisi aikaisemmin voimassa olleen lain asumisaikaedellytyksen ja jos hakemus pantaisiin vireille vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Aikaisemman lain asumisaikaedellytyksellä tarkoitettaisiin lakia ja sen vakiintunutta soveltamiskäytäntöä. On mahdollista, että hakija ei täyttäisi uuden lain mukaista asumisaikaedellytystä vaikka hän täyttäisi sen aikaisemmin voimassa olleen lain mu-

kaan. Säännöksen tarkoituksena olisi varmistaa, että uuden lain mukainen uusi asumisaikaedellytys kohdistuisi vain niihin, jotka eivät uuden lain voimaan tullessa vielä täyttäisi aikaisemman lain asumisaikaedellytystä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta soveltaa kansalaisuushakemukseen uuden lain mukaista, kerättyä asumisaikaa koskevia säännöksiä hakijan eduksi.

54 §. *Lain voimaan tullessa vireillä olevat asiat.* Pykälässä säädettäisiin sovellettavasta laista asioihin, jotka ovat vireillä uuden lain tullessa voimaan. Vireilläolo kattaisi kaikki viranomaiset, poliisin, edustustot, Ulkomaa-laisviraston, hallinto-oikeudet ja korkeimman hallinto-oikeuden.

Pykälän 1 momentin pääsäännön mukaan aikaisemmin voimassa ollutta lakia sovellettaisiin kansalaisuuden saamisen ja säilyttämisen edellytysten osalta lain voimaan tullessa vireillä olevaan kansalaisuusilmoitukseen ja hakemukseen kansalaisuuden säilyttämisestä. Menettelyä ja muutoksenhakuja koskevin osin sovellettaisiin uutta lakia. Aikaisemmin voimassa ollutta lakia sovellettaisiin myös asiaan, joka koskee kansalaisuuden menettämistä tai säilyttämistä suoraan lain nojalla 22-vuotiaana sekä lapsen kansalaisuuden menettämistä tai säilyttämistä tämän henkilön kansalaisuusaseman perusteella.

Pykälän 2—3 momentissa säädettäisiin kansalaisuushakemukseen sovellettavasta laista. Kansalaisuushakemukseen sovellettaisiin 2 momentin mukaan aikaisemmin voimassa olleen lain mukaista asumisaikaedellytystä. Asumisaikaedellytyksellä tarkoitettaisiin aikaisemmin voimassa ollutta lakia ja sen vakiintunutta soveltamiskäytäntöä. Edellytyksenä aikaisemman lain soveltamiselle kuitenkin olisi, että hakija täyttäisi aikaisemmin voimassa olleen lain mukaisen asumisaikaedellytyksen tämän lain tullessa voimaan. Lisäksi edellytettäisiin, että aikaisemman lain mukainen toimeentuloedellytys täytyisi. Hakemukseen voitaisiin kuitenkin soveltaa kerättyä asumisaikaa koskevia säännöksiä, jos se olisi hakijan kannalta edullisempää.

Pykälän 3 momentin mukaan kansalaisuushakemukseen sovellettaisiin joko aikaisemmin voimassa olleen lain kunniallisuusedellytystä tai uuden lain vastaavia säännöksiä

sen mukaan, kumman lain soveltaminen olisi hakijan kannalta edullisinta. Aikaisemmin voimassa olleen lain kunniallisuusedellytyksellä tarkoitettaisiin aikaisemmin voimassa ollutta lakia ja sen vakiintunutta soveltamiskäytäntöä.

Pykälän 4 momentin mukaan lain voimaan tullessa vireillä olevaan kansalaisuushakemukseen ja hakemukseen kansalaisuuden säilyttämisestä sovellettaisiin edellytetyn suomen tai ruotsin kielen taitoa koskevan selvityksen osalta ennen lain voimaantuloa voimassa olleen kansalaisuusasetuksen säännöksiä.

55 §. *Ehdollinen kansalaistamispäätös.* Pykälässä säädettäisiin Suomen kansalaisuuden saamisesta tilanteissa, jolloin aikaisemman lain ollessa voimassa olisi annettu Suomen kansalaisuus sillä ehdolla, että hakija vapautuisi vieraan valtion kansalaisuudesta päätöksessä mainitussa määräajassa päätöksen raukeamisen uhalla.

Pykälän 1 momentin mukaan tällaiseen päätökseen voitaisiin soveltaa aikaisemmin voimassa ollutta lakia. Aikaisemmin voimassa olleen lain 11 §:n 1 momentin mukaan ehdollisen päätöksen saanut saa Suomen kansalaisuuden, jos Ulkomaalaisvirasto toteaa, että ehto on täytetty. Säännös olisi tarpeen tilanteessa, jossa ehdollisen päätöksen saanut olisi vapautunut vieraan valtion kansalaisuudesta. Säännös olisi sovellettavissa myös tilanteeseen, jossa ehdollisen päätöksen saanut haluaa täyttää ehdon.

Pykälän 2 momentin mukaan Ulkomaalaisvirasto voisi tehdä päätöksen ehdon poistamisesta päätöksestä hakijan kirjallisesta pyynnöstä. Tällainen pyyntö voitaisiin tehdä muutoin vapaamuotoisesti. Edellytyksenä ehdon poistamiselle olisi, että päätöksessä määrätty aika ei olisi kulunut loppuun. Säännöksen mukaan kuitenkin riittäisi, että pyyntö ehdon poistamisesta olisi tehty päätöksessä määrätyn ajan kuluessa. Päätöksen mukainen ehto saattaa koskea myös kanssahakijaa. Säännöksen mukaan Ulkomaalaisvirasto voisi päättää hakijan pyynnöstä ehdon poistamisesta myös kanssahakijan osalta. Jos kanssahakijalla olisi muita huoltajia, näiden suostumus kuitenkin tarvittaisiin samoin kuin 12 vuotta täyttäneen kanssahakijan suostumus. Säännöksessä viitattaisiin lapsen ja huoltajan

kuulemista koskevaan säännökseen, jota olisi noudatettava soveltuvin osin. Jos kanssahakija olisi päätöksen antamisen jälkeen täyttänyt 18 vuotta tai avioitunut, hänen olisi pyydyttävä ehdon poistamista omalta osaltaan.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin Suomen kansalaisuuden saamisen ajankohdasta. Jos ehdolliseen päätökseen sovellettaisiin aikaisemmin voimassa olleen lain 11 §:n 1 momenttia, ulkomaalainen saisi Suomen kansalaisuuden sinä päivänä, jolloin Ulkomaalaisvirasto toteaisi, että ehto on täytetty. Jos taas Ulkomaalaisvirasto poistaisi ehdon, ulkomaalaisen katsottaisiin saaneen Suomen kansalaisuuden sinä päivänä, jolloin päätös ehdon poistamisesta tehdään.

56 §. *Aikaisemmin voimassa olleen kansalaisuuslainsäädännön menettämissäännösten soveltaminen.* Pykälän mukaan aikaisemmin voimassa olleen lainsäädännön soveltaminen ei olisi lain voimaantulon jälkeen mahdollista, jos säännöksen soveltaminen johtaisi kansalaisuudettomuuteen. Säännös ei kattaisi pelkästään lain voimaantuloa edeltävää kansalaisuuslakia ja -asetusta vaan koko aikaisemmin voimassa olleen kansalaisuuslainsäädännön.

57 §. *Kansalaisuuden säilyttäminen aikaisemman lain mukaisesti.* Pykälän 1 momentin mukaan henkilöön, joka lain voimaantulon jälkeen täyttäisi 22 vuotta, ei sovellettaisi lain 34 §:ää, jos kansalaisuuden olisi todettu ennen lain voimaantuloa säilyvän silloisen lain 8 b §:n 1 momentin nojalla. Toteamiskäytännönä olisi aikoinaan tehnyt Ulkomaalaisvirasto. Viranomaisella on ratkaisua tehdessään ollut käytettävissä selvitys silloisen lain mukaisista kansalaisuuden automaattisen säilyttämisen edellytyksistä ja ratkaisu on säännöllisesti tehty ennakoita henkilön 22-vuotissyntymäpäivään liittyvin oikeusvaikutuksin. Säännöksen mukaan 34 §:ää ei sovellettaisi myös sellaiseen lain voimaantulon jälkeen 22 vuotta täyttävään, joka olisi tehnyt aikaisemman lain 8 b §:n 2 momentissa tarkoitettua hakemuksen kansalaisuuden säilyttämisestä ja saanut siihen myönteisen päätöksen.

Ulkomaalaisvirasto on saattanut todeta aikaisemmin voimassa olleen lain 8 b §:n 1 momentin nojalla henkilön menettävän tai menettäneen Suomen kansalaisuutensa, mut-

ta todennut samalla henkilön lapsen säilyttävän tai säilyttäneen Suomen kansalaisuutensa 8 b §:n 3 momentin nojalla. Säännöksen mukaan lain 34 §:ää ei sovellettaisi myöskään henkilöön, jonka Suomen kansalaisuuden säilyminen on todettu aikaisemmin voimassa olleen lain 8 b §:n 3 momentin nojalla.

Johtuen siitä, ettei lailla olisi taannehtivaa vaikutusta, 1 päivänä syyskuuta 1984 tai sen jälkeen, mutta ennen uuden lain voimaantuloa 22 vuotta täyttäneeseen, sovellettaisiin aikaisemman lain säännöksiä.

58 §. *Ilmoitus Suomen kansalaisen isän perusteella.* Pykälässä mahdollistettaisiin Suomen kansalaisuuden saaminen määräajassa ilmoitusmenettelyllä henkilölle, jonka isä oli hänen syntyessään Suomen kansalainen. Ennen lain voimaantuloa syntynyt henkilö on jäänyt ilman Suomen kansalaisuutta, jos hän on syntynyt avioliiton ulkopuolella, eikä ole saanut Suomen kansalaisuutta aikaisemman lain säännösten perusteella.

Pykälän mukaan ilmoituksen voisi tehdä avioliiton ulkopuolella ennen lain voimaantuloa syntynyt henkilö, jonka isä oli hänen syntyessään Suomen kansalainen. Ilmoitus voitaisiin tehdä myös, jos isä oli henkilön syntyessä kuollut, mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen. Ilmoituksen hyväksyminen edellyttäisi isyyden vahvistamista. Säännös olisi sovellettavissa kaikenikäisiin henkilöihin. Ilmoitus voitaisiin tehdä viiden vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

59 §. *Alle 12-vuotiaan ottolapsen kansalaisuusilmoitus.* Pykälässä säädettäisiin Suomen kansalaisen ottolapsesta tehtävästä kansalaisuusilmoituksesta. Säännös kohdistuisi alle 12-vuotiaisiin lapsiin, joita koskeva lapseksiottamispäätös olisi tehty ennen lain voimaantuloa. Ilmoitus olisi tehtävä viiden vuoden määräajassa lain voimaantulosta lukien, koska ilmoitus voitaisiin tehdä heti lain tultua voimaan kaikista lapsista, joita säännös koski.

Ilmoituksen hyväksymiseltä edellytettäisiin, että ottovanhemmista ainakin toinen olisi Suomen kansalainen. Lisäksi edellytettäisiin, että lapseksiottaminen olisi Suomessa pätevä.

60 §. *Määräajassa tehtävä kansalaisuusilmoitus.* Pykälässä annettaisiin mahdollisuus Suomen kansalaisuuden takaisin saamiseen

henkilölle, joka on menettänyt sen saatuaan hakemuksesta tai siihen verrattavalla tavalla vieraan valtion kansalaisuuden. Säännös olisi sovellettavissa myös Suomen kansalaisuutensa edellä mainitulla tavalla menettäneeseen lapseen, joka voisi olla hakijana huoltajan hänen puolestaan tekemässä kansalaisuusilmoituksessa. Lisäksi säännöksen mukaan ulkomaalaisella, joka ei itse olisi ollut Suomen kansalainen, olisi mahdollisuus tietyn edellytyksin saada Suomen kansalaisuus, jos hänen vanhempansa olisi tai olisi ollut Suomen kansalainen. Säännöksen perustana olisi tältä osin toteuttaa kansalaisuuden saaminen periytymisperiaatteen mukaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tapauksista, joissa entinen Suomen kansalainen saisi takaisin Suomen kansalaisuuden. Näissä tapauksissa henkilö olisi aikaisemman lainsäädännön perusteella menettänyt Suomen kansalaisuuden saatuaan vieraan valtion kansalaisuuden hakemuksesta, ilmoituksesta tai annettuaan siihen nimenomaisen suostumuksensa taikka tultuaan vieraan valtion kansalaiseksi muulla tavoin asuessaan Suomen ulkopuolella tai muutettuaan pois Suomesta.

Pykälän 2 momentin mukaan oikeus Suomen kansalaisuuteen perustuisi vanhemman lain voimaan tullessa olemassa olevaan Suomen kansalaisuuteen tai vanhemman entiseen ja 1 momentin perusteella tälle palautettavissa olevaan Suomen kansalaisuuteen. Vastaavin periaattein myös henkilöllä, jonka vanhempi olisi kuollut lain tullessa voimaan, olisi oikeus saada ilmoituksesta Suomen kansalaisuus. Säännöksen mukaan ilmoitukseen oikeutetun ulkomaalaisen ei edellytettäisi olleen aikaisemmin Suomen kansalainen. Ilmoitukseen 2 momentin mukaan oikeutetun vanhemman olisi tullut saada Suomen kansalaisuus muulla tavoin kuin kansalaistamalla, koska periytymisperiaatteen toteutuminen edellyttäisi vanhemman olleen Suomen kansalainen 2 momentissa tarkoitetun henkilön syntyessä tai olevan oikeutettu Suomen kansalaisuuteen 1 momentin mukaisesti.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin rajoitavasta poikkeuksesta 2 momenttiin. Poikkeus kansalaisuuden saamiseen 2 momentin mukaan kohdistuisi ulkomaalaiseen, joka on aikaisemmin ollut Suomen kansalainen. Säännöksen mukaan entinen Suomen kansa-

lainen, joka on oman hakemuksensa perusteella vapautettu Suomen kansalaisuudesta, ei olisi oikeutettu Suomen kansalaisuuteen tällä perusteella. Siirtymäsäännöksenä säännös ei olisi sovellettavissa uuden lain säännöksen nojalla Suomen kansalaisuuden menettäneeseen.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin ilmoituksen tekemiselle asetetusta määräajasta. Säännöksen mukaan 1 momentin 1—4 kohdan perusteella Suomen kansalaisuutensa menettäneellä sekä 2 momentissa tarkoitetulla ulkomaalaisella olisi oikeus saada Suomen kansalaisuus takaisin viiden vuoden määräajassa lain voimaantulosta lukien tehtävästä ilmoituksesta.

61 §. *Kansalaisuusilmoituksen vireillepano.* Pykälässä säädettäisiin siirtymäsäännöksissä tarkoitetun kansalaisuusilmoituksen vireillepanosta. Tällaisia kansalaisuusilmoituksia ovat 58—60 §:ssä tarkoitetut ilmoitukset. Pykälässä viitataan hakemuksen ja ilmoituksen vireillepanoa sääntelevään ehdotuksen 44 §:ään, jota sovellettaisiin myös siirtymäsäännöksen mukaiseen kansalaisuusilmoitukseen. Säännöksen mukaan ilmoitus voitaisiin panna vireille myös ulkomailla Suomen edustustossa.

62 §. *Kansalaisuuden säilyttäminen täytetyssä 22 vuotta.* Pykälässä säädettäisiin poikkeuksesta 58 ja 60 §:ään. Sen mukaan 18—21-vuotiaan hakijan, joka saisi 58 tai 60 §:n mukaisesta ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, ei tarvitsisi erikseen osoittaa riittävää yhteyttä kansalaisuuden säilyttämiseksi 22 ikävuoden täyttämisen jälkeen vaikka 34 §:n 1 momentti olisi sovellettavissa henkilöön. Kansalaisuusilmoituksen tekeminen Suomen kansalaisuuden saamiseksi rinnastettaisiin näin ollen 34 §:n 2 momentissa lueteltuihin olosuhteisiin ja tahdonilmaisuihin. Kansalaisuusilmoituspäätös on luonteeltaan takautuva. Kansalaisuus saadaan ilmoituksen perusteella ilmoituksen kirjaamispäivästä eikä vasta päätöspäivästä. Säännöksessä ikäraja kohdistuu selvyiden vuoksi kuitenkin päätöspäivään, koska yksilön Suomen kansalaisuuteen voidaan liittää ja siitä johtaa oikeusvaikutuksia vasta kansalaisuusilmoituksen ratkaisupäivästä vaikka saadun kansalaisuuden katsotaan ulottuvan takautuvasti kirjaamispäivään eli päätöksentekopäivää edeltä-

välle ajalle.

Säännöksen mukainen poikkeus annettaisiin vain hakijana olevalle täysi-ikäiselle. Sen sijaan kansahakijaan ja hakijana olevaan lapseen sovellettaisiin 34 §:n säännöksiä, hakijana olevaan lapseen kuitenkin vain, jos tämä on ilmoitusta ratkaistaessa alle 18-vuotias.

2. Tarkemmat säännökset

Ehdotuksen mukaan kansalaisuuslakia täydennettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkempia säännöksiä viranomaisten menettelystä kansalaisuuden saamista, säilyttämisestä, menettämistä ja kansalaisuusaseman määrittämistä koskevissa asioissa.

3. Voimaantulo

Laki merkitsee eräiltä osin olennaista muutosta nykyiseen lakiin. Lain täytäntöönpano vaatii näin ollen laajamittaista tiedottamista ja viranomaisten henkilöstön kouluttamista. Myös tietojärjestelmät ja lomakkeet on saatava uuden lain edellyttämään kuntoon. Tämän vuoksi ehdotetaan, että laki tulisi voimaan kesällä 2003.

4. Säättämisyjärjestys

Ehdotusta ei ole tarve säätää perustuslain säätämisestä määrättyssä järjestyksessä.

Perustuslain 5 §:n mukaan Suomen kansalaisuudesta on säädettävä lailla. Ehdotuksessa lailla säädettäisiin kattavasti kansalaisuuden saamisen ja menettämisen perusteet.

Perustuslain 5 §:n 1 momentin mukaan Suomen kansalaisuus saadaan syntymän ja vanhempien kansalaisuuden perusteella taikka ilmoituksesta tai hakemuksesta. Ehdotuksessa kansalaisuuden saantitavat ovat vanhemman tai ottovanhemman Suomen kansalaisuus (9 §:n 1 momentin 1—3 kohta ja 10 §), syntyminen Suomessa (9 §:n 1 momentin 4 kohta ja 2 momentti), vanhempien keskinäinen avioliitto (11 §), ilmoitus (26—30 § ja 58—60 §) ja hakemus (13 § ja 18—24 §). Suomessa syntyminen on kansalaisuuden saamista syntymän perusteella. Vanhempien keskinäinen avioliitto kuuluu taas vanhem-

man kansalaisuuden perusteella saatavaan kansalaisuuteen. Löytölapsen kansalaisuus perustuu olettamukseen sekä vanhemman Suomen kansalaisuudesta että Suomessa syntymisestä. Suomessa syntyneen, kansalaisuudeltaan tuntemattomien vanhempien lapsen kansalaisuus perustuu olettamukseen siitä, ettei lapsi ole saanut eikä ole ollut oikeutettu saamaan syntyessään tai syntymänsä perusteella vanhempiensa kansalaisuutta.

Kansalaistaminen on sekä historiallisesti että määrällisesti yleisin tapa ulkomaalaiselle saada vieraan valtion kansalaisuus. Kansalaistamista voidaan näin ollen pitää kansalaisuuden myöntämisen perustyyppinä, josta on erotettu tietty henkilöryhmä, joille on varattu mahdollisuus saada kansalaisuus yleensä hakemusta helpommalla tavalla, ilmoituksesta. Periaatteellinen ero kansalaisuusilmoituksen ja -hakemuksen välillä on se, että ilmoitukseen oikeutetulla katsotaan olevan ehdoton oikeus Suomen kansalaisuuteen, jos kansalaisuuden saamiselle ilmoituksesta määrätty edellytykset täyttyvät. Sen sijaan hakemuksen tekijällä ei ole tällaista ehdotonta oikeutta saada kansalaisuutta vaikka hän täyttäisi laissa hakemuksen hyväksymiselle säädetyt edellytykset. Näin ollen ratkaisevalla viranomaisella ei ole harkintavaltaa ilmoituksen ratkaisussa. Hakemuksen ratkaisussa päätöksentekoon liittyy harkintavaltaa. Perustuslaki jättää kansalaisuuden myöntämisen edellytykset ilmoituksen ja hakemuksen perusteella lainsäätäjän ratkaistaviksi. Kansalaisuuden myöntämisen perusteet eivät kuitenkaan saa olla ristiriidassa perus- ja ihmisoikeuksien kanssa eivätkä muutoin mielivaltaisia.

Kansalaisuuden hakeminen ilmoituksella tai hakemuksella perustuu aina hakijan tai lapsen huoltajan vapaaehtoisuuteen. Ulkomaalainen voi halutessaan elää Suomessa ilman Suomen kansalaisuutta, jos hän täyttää ulkomaalaislainsäädännön mukaan ulkomaalaisen Suomessa oleskelulle asetetut edellytykset. Tästä syystä lainsäädännössä asetettuja kansalaisuuden myöntämisen edellytyksiä ei voida suoraan verrata esimerkiksi ulkomaalaisen oleskeluluvan myöntämiselle asetettuihin edellytyksiin, koska oleskeluluvan olemassaolo on tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta ehdoton edellytys ulkomaalaisen lailliselle oleskelulle Suomessa.

Kansalaisuuden myöntämisen edellytyksiä arvioitaessa on otettava huomioon kansalaisuuden periaatteellinen ja käytännöllinen merkitys. Periaatteellinen merkitys ilmenee ennen kaikkea kansalaisuuden myöntämisen tarkoituksena, joka on ulottaa yhteiskunnan täysivaltainen jäsenyys yksilöön kaikkein oikeuksineen ja velvollisuuksineen. Kansalaisuuden myöntämisen käytännöllinen merkitys ilmenee taas niissä oikeuksissa ja velvollisuuksissa, jotka lainsäädännössä on liitetty Suomen kansalaisuuteen. Näitä eivät ole esimerkiksi perustuslain mukaiset perusoikeudet, jotka liittyvät Suomessa asumiseen eivätkä Suomen kansalaisuuteen. Suomen kansalaisuuteen kytkettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia ovat esimerkiksi perustuslain 14 §:n 1 momentin mukaan ääniöikeus valtiollisissa vaaleissa ja kansanäänestyksissä, 27 §:n 1 momentin mukaan vaalikelpoisuus eduskuntavaaleissa, 54 §:n 1 momentin mukaan tasavallan presidentin vaalissa sekä 60 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvoston jäsenyys. Määrättyihin julkisiin virkoihin tai tehtäviin voidaan perustuslain 125 §:n mukaan nimittää vain Suomen kansalainen. Tällainen on esimerkiksi poliisimiehen virka. Perustuslain 127 §:n mukaan maanpuolustusvelvollisuus on jokaisella Suomen kansalaisella. Perustuslain 9 §:n 3 momentin mukaan Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan, karkottaa maasta eikä vastoin tahtoaan luovuttaa tai siirtää toiseen maahan. Suomen kansalaisuuteen liitetyt oikeudet ja velvollisuudet edellyttävät ulkomaalaiselta suhteellisen korkeaa suomalaisen yhteiskunnan tuntemisen tasoa sekä suomen tai ruotsin kielen taitoa, jotta yksilö pystyisi laissa tarkoitettulla tavalla käyttämään niitä oikeuksia ja vastaamaan niihin velvoitteisiin, jotka Suomen kansalaisuuteen kytkeytyvät.

Perustuslain 5 §:n 2 momentin mukaan Suomen kansalaisuudesta voidaan vapauttaa vain laissa säädetyillä perusteilla. Vapauttaminen edellyttää myös, ettei henkilöstä sen perusteella tulisi kansalaisuudeton. Vapauttaminen on perustuslaissa käytetty kansalaisuuden menettämisen yläkäsite, joka sisältää erityyppisiä kansalaisuuden menettämiä, joita voimassa olevassa kansalaisuuslaissa ovat kansalaisuuden menettäminen suoraan lain nojalla joko vieraan valtion kansalaisuu-

den saamisen perusteella (8 §) tai 22-vuotiaana Suomeen olevien riittämättömien yhteyksien perusteella (8 b §:n 1 ja 3 momentti) taikka kansalaisuudesta vapautuminen hakemuksen perusteella (9 §). Ehdotuksessa kansalaisuuden menettämistäpoja olisivat kansalaisuuden menettäminen isyyden kumoamisen perusteella (32 §), kansalaisuuden menettäminen väärin tietojen antamisen perusteella (33 §), Suomeen olevien riittämättömien yhteyksien perusteella (34 §:n 1 momentti) ja kansalaisuudesta vapautuminen hakemuksen perusteella (35 §). Ehdotuksen keskeisiä periaatteita on kansalaisuudettomuuden välttäminen. Suomen kansalaisuutta ei sen mukaan voisi menettää, jos menettämisen seurauksena olisi kansalaisuudettomuus.

Voimassa olevassa kansalaisuuslaissa säädetään Suomen kansalaisuuden menettämisestä suoraan lain nojalla henkilön täyttäessä 22 vuotta (8 b §:n 1 momentti). Jos kuitenkin lainkohdan mukaiset edellytykset eivät täyty, henkilö säilyttää Suomen kansalaisuutensa. Menettämisen voi estää myös hakemalla kansalaisuuden säilyttämistä 8 b §:n 2 momentin mukaisesti ja sen ratkaisemisella myönteisesti. Esityksessä ehdotetaan säädettävän Suomen kansalaisuuden säilyttämisestä tai menettämisestä 22-vuotiaana (34 §). Kyse ei kuitenkaan ole kansalaisuuden saamisesta vaan vaihtoehtoisista keinoista säilyttää jo olemassa oleva kansalaisuus taikka vaihtoehtoisesti kansalaisuuden menettämisestä, jos kansalaisuudesta halutaan luopua.

Ehdotus noudattaa perustuslain 6 §:n mukaista yhdenvertaisuusvaatimusta. Kansalaisuuden myöntäminen suoraan lain nojalla, ilmoituksesta tai hakemuksesta asettaa henkilöt keskenään eri asemaan. Eri asemaan asettamisella on kuitenkin hyväksyttävät perusteet. Suoraan lain nojalla saatava Suomen kansalaisuus perustuu Suomen kansalaisuuden siirtymiseen sukupolvelta toiselle. Suomen kansalaiset vanhemmat ovat toisiinsa verrattuina samassa asemassa keskenään riippumatta siitä, millä tavalla ja koska vanhempi itse on saanut Suomen kansalaisuuden. Kansalaisuuden myöntäminen ilmoituksesta erotuksena hakemuksesta perustuu joko vanhemman Suomen kansalaisuuteen tai ilmoitukseen oikeutetun pitkään elämiseen

suomalaisessa tai siihen läheisesti verrattavissa olevassa pohjoismaisessa yhteiskunnassa.

Ehdotus parantaa suomalaisen miehen ja naisen välistä tasa-arvoa helpottamalla suomalaisen miehen ja ulkomaalaisen naisen avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen mahdollisuutta saada isänsä kansalaisuus (9 ja 26 §). Sukupuolten välisen tasa-arvon parantaminen lisäksi myös lasten oikeudellista yhdenvertaisuutta. Lasten oikeudellista yhdenvertaisuutta lisäksi myös ottolapsen aseman lähentäminen biologisen lapsen asemaan kansalaisuuden saamisessa (10 §).

Kansalaisuuden myöntäminen ilmoituksesta on ehdotuksen mukaan varattu henkilöille, joilla katsotaan olevan oikeus saada Suomen kansalaisuus joko vanhemman Suomen kansalaisuuden perusteella (26—27 §), entisen Suomen kansalaisuuden perusteella (29 §), pitkän Suomessa asumisen perusteella (28 §) tai kansainvälisen sopimuksen perusteella (30 §). Suomen kansalaisuus myönnettäisiin ilmoituksesta ulkomaalaiselle, jolle ehdotuksen mukaan Suomen kansalaisuuden myöntäminen helpotetulla tavalla olisi perusteltua. Tällainen henkilö olisi joko lapsi tai hän olisi elänyt pitkään Suomessa tai hyvin samankaltaisessa yhteiskunnassa ja siten omaksunut sen yleisesti hyväksytyt laillisuusarvot osaksi omaa arvomaailmaansa. Siirtymäsäännösten mukaisten, määräajassa tehtävien kansalaisuusilmoitusten tarkoituksena on taata oikeusturva uuteen lainsäädäntöön siirryttäessä (58—59 §) sekä antaa mahdollisuus hyötyä uudesta, monikansalaisuuden aikaisempaa laajemmin hyväksyvästä laista (60 §). Siirtymäsäännöksissä säädetään Suomen kansalaisuuden takaisin saamisesta ilmoituksen perusteella (60 §:n 1 momentti). Mahdollisuus ilmoituksen tekemiseen on ulotettu koskemaan myös sellaisia täysi-ikäisiä ulkomaalaisia, jotka periytymisperiaatteen mukaan olisivat saaneet vanhemmaltaan Suomen kansalaisuuden, ellei aikaisempi lainsäädäntö olisi suhtautunut kielteisesti varsinkin aikuisten monikansalaisuuteen (60 §:n 2 momentti). Ilmoitukseen oikeutettuja on saatettu rajoittaa siten, että ilmoitus ei ole mahdollinen, jos oma tai vanhemman kansalaisuus on saatu kansalaistamalla (30 §:n 1 momentti, 60 §:n 2 momentti). Rajoitukset perustuvat poh-

joismaisessa sopimuskäytännössä vanhastaan omaksuttuun periaatteeseen (30 §:n 1 momentti), ja kansalaisuuden palauttamiseen entisille Suomen kansalaisille, jotka ovat tahtomattaan menettäneet Suomen kansalaisuuden sekä näiden jälkeläisille.

Kansalaistettaessa perusedellytykset olisivat kaikille hakijoille samat (13—17 §). Perusedellytyksistä voitaisiin poiketa kaikille samoin edellytyksin (18—19 §). Lisäksi perusedellytyksistä poikkeaminen olisi mahdollista yksilöllisten perusteiden mukaisesti (20—24 §). Yksilölliset perusteet perustuisivat joko muita hädänalaisempaan asemaan (lapsi, pakolaisen asemassa oleva, tahtomattaan kansalaisuudeton) tai jo olemassa olevaan tai normaalia nopeammin kehittyvään valmiuteen toimia aktiivisesti yhteiskunnassa (entinen Suomen kansalainen, pohjoismaan kansalainen, Suomen kansalaisen puoliso). Lisäksi poikkeaminen olisi 18 §:n perusteella mahdollista myös kohtuullisuusperiaatteella

yksilön kannalta katsottuna.

Esitys noudattaa perustuslain 21 §:n mukaista oikeusturvavaatimusta. Kansalaisuuden saamista, säilyttämistä ja menettämistä koskevassa menettelyssä on otettu huomioon sekä yhdenvertaisuus että yksilöllisiin syihin hyväksyttävistä syistä perustuva poikkeusmahdollisuus yleisistä säännöksistä. Ehdotus tehostaisi kansalaisuusasioiden käsittelyä. Tehostamista lisääviä tekijöitä ovat etenkin suoraan lain nojalla saadun kansalaisuuden mahdollistaminen aikaisempaa useammin, ilmoitusmahdollisuuden lisääminen, kansalaistamisen ja kansalaisuuden säilyttämisen edellytysten aikaisempaa tarkempi sääntely sekä tiedonsaantioikeus rekistereistä.

Ehdotuksen perusteella tehtäviin päätöksiin olisi muutoksenhakuoikeus (41—42 §).

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus.

Kansalaisuuslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala ja tarkoitus

Tässä laissa säädetään niistä edellytyksistä, joiden nojalla henkilö saa, säilyttää tai menettää Suomen kansalaisuuden sekä menettelystä tällaista asiaa käsiteltäessä.

Tämän lain tarkoituksena on säännellä Suomen kansalaisuuden saaminen ja menettäminen ottaen huomioon sekä yksityishenkilön että valtion etu, estää ja vähentää kansalaisuudettomuutta sekä toteuttaa ja edistää hyvän hallinnon ja oikeusturvan periaatteita kansalaisuuteen liittyvien asioiden käsittelyssä ja päätöksenteossa.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *kansalaisuudella* yksilön ja valtion välistä lainsäädännöllistä sidettä, joka määrittää yksilön aseman valtiossa ja jolla määritetään yksilön ja valtion välisiä keskeisiä oikeuksia ja velvollisuuksia;

2) *ulkomaalaisella* henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen;

3) *tahtomattaan kansalaisuudettomalla* henkilöä, jolla ei ole minkään valtion kansalaisuutta ja joka on kansalaisuudeton ilman omaa tai huoltajansa tahtoa;

4) *tahdostaan kansalaisuudettomalla* henkilöä, jolla ei ole minkään valtion kansalaisuutta ja joka on jäänyt kansalaisuudettomaksi omasta tai huoltajansa tahdosta;

5) *kansalaisuudeltaan tuntemattomalla* henkilöä, jonka kansalaisuudesta tai kansalaisuudettomuudesta ei ole tietoa;

6) *kansalaisuusasemalla* nykyistä ja entistä kansalaisuutta, kansalaisuudettomuutta tai kansalaisuudelta tuntemattomuutta;

7) *lapsella* alle 18-vuotiasta naimatonta henkilöä;

8) *puolisolla* aviopuolisoa, avioliitonomaisissa olosuhteissa elävää henkilöä, rekisteröidyssä parisuhteessa elävää henkilöä sekä henkilöä, joka elää rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain (950/2001) mukaisessa suhteessa rekisteröimättä suhdettaan;

9) *hakijalla* henkilöä, joka on tehnyt hakemuksen tai ilmoituksen Suomen kansalaisuuden saamiseksi tai siitä vapautumiseksi tai jonka puolesta huoltaja tai edunvalvoja on tehnyt hakemuksen tai ilmoituksen Suomen kansalaisuuden saamiseksi tai siitä vapautumiseksi; ja

10) *kanssahakijalla* hakijan huollossa olevaa lasta, jolle samalla hakemuksella tai ilmoituksella halutaan saada Suomen kansalaisuus tai joka halutaan vapauttaa siitä.

3 §

Ulkomaalaisviraston tehtävät

Ulkomaalaisvirasto päättää tässä laissa tarkoitusta Suomen kansalaisuuden saamisesta, säilyttämisestä ja menettämisestä sekä kansalaisuusaseman määrittämisestä.

Tässä laissa tarkoitettua hakemusta tai ilmoitusta varten tarvittavien lomakkeiden kaavat vahvistaa Ulkomaalaisvirasto.

4 §

Kansalaisuudettomuuden estäminen

Kansalaisuuden menettämistä ja kansalaisuudesta vapautumista koskevia tämän lain säännöksiä ei saa soveltaa, jos henkilöstä näiden säännösten soveltamisen seurauksena tulisi kansalaisuudeton.

5 §

Lapsen ja huoltajan kuuleminen

Lasta, joka on täyttänyt 12 vuotta, on kuultava häntä koskevasta hakemuksesta tai ilmoituksesta. Muuta kuin hakemuksen tai ilmoituksen tehnyttä huoltajaa on myös kuultava hakemuksen tai ilmoituksen johdosta, paitsi jos hänen olinpaikkansa on tuntematon eikä sitä saada selville.

Lapsi, joka on täyttänyt 15 vuotta, ei voi saada Suomen kansalaisuutta hakemuksesta tai ilmoituksesta eikä häntä voida siitä vapauttaa, jos hän on ilmoittanut vastustavansa kansalaisuuden myöntämistä tai siitä vapauttamista. Lapsi ei myöskään voi saada Suomen kansalaisuutta hakemuksesta tai ilmoituksesta eikä häntä voida siitä vapauttaa, jos muu kuin hakemuksen tai ilmoituksen tehnyt huoltaja on ilmoittanut vastustavansa kansalaisuuden myöntämistä tai siitä vapauttamista.

Lapsen tai muun kuin hakemuksen tai ilmoituksen tehneen huoltajan vastustuksesta huolimatta hakemus tai ilmoitus voidaan hyväksyä, jos sen katsotaan olevan lapsen edun mukaista. Lapsen edun selvittämiseksi voidaan pyytää sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:ssä tarkoitettulta toimielimeltä lausunto.

6 §

Selvitetty henkilöllisyys

Suomen kansalaisuuden saaminen edellyttää, että henkilöllisyys on luotettavasti selvitetty.

Selvitystä henkilöllisyydestä voidaan esittää asiakirjanäytöllä tai antamalla muutoin luotettavina pidettäviä tietoja asianomaisen henkilön nimestä, syntymäajasta, perhesuhteista ja muista asian ratkaisemisen kannalta tarpeellisista henkilötiedoista. Henkilöllisyyttä selvitetäessä voidaan ottaa huomioon ne tiedot, jotka henkilö on aikaisemmin antanut viranomaiselle omasta ja lapsensa henkilöllisyydestä.

Jos ulkomaalainen on vähintään viimeksi kuluneet 10 vuotta esiintynyt väestötietojärjestelmästä ilmenevällä henkilöllisyydellä, vaikka hän on aiemmin esiintynyt useammalla kuin yhdellä henkilöllisyydellä, voidaan kansalaisuutta koskeva asia käsitellä 1 momentin estämättä.

7 §

Varsinainen asunto ja koti

Arvioitaessa ulkomaalaisen Suomessa asumista varsinaisella asunnolla ja kodilla tarkoitetaan tässä laissa henkilön tosiasiallista ja pääasiallista oleskelupaikkaa, jossa hän oleskelee ulkomaalaislainsäädännön mukaisesti pysyväisluotoisesti.

8 §

Suomessa syntyminen

Tässä laissa Suomessa syntymiseen rinnastetaan syntyminen suomalaisessa aluksessa tai ilma-aluksessa vieraan valtion alueella tai kansainvälisellä alueella.

2 luku

Suomen kansalaisuus syntymän perusteella

9 §

Suomen kansalaisuus lapsen syntyessä

Lapsi saa syntyessään Suomen kansalaisuuden, jos:

- 1) äiti on Suomen kansalainen;
- 2) isä on Suomen kansalainen; ja
 - a) avioliitossa lapsen äidin kanssa; tai

b) lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys lapseen vahvistetaan;

3) isä on kuollut, mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen; ja

a) avioliitossa lapsen äidin kanssa; tai

b) lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys lapseen vahvistetaan; tai

4) lapsi syntyy Suomessa eikä saa syntyesään minkään vieraan valtion kansalaisuutta, eikä hänellä syntymänsä perusteella ole edes toissijaisesti oikeutta saada minkään vieraan valtion kansalaisuutta.

Suomessa syntyvä lapsi saa syntymäpaikan perusteella Suomen kansalaisuuden, jos lapsen vanhemmilla on Suomessa pakolaisen asema tai jos heille muutoin on annettu suojelua kansalaisuusvaltionsa viranomaisia vastaan. Lisäksi edellytetään, että lapsi ei saa kummankaan vanhempansa kansalaisuutta muutoin kuin rekisteröimällä lapsen syntymä vanhemman kansalaisuusvaltion viranomaisessa tai muulla tämän valtion viranomaisen myötävaikutusta edellyttävällä tavalla. Jos edellä tarkoitettua suojelua on annettu vain toiselle vanhemmista, edellytetään myös, että lapsi ei saa syntyessään eikä hänellä syntymänsä perusteella ole edes toissijaisesti oikeutta saada toisen vanhempansa kansalaisuutta.

10 §

Ottolapsi

Ulkomaalainen alle 12-vuotias lapsi, joka on otettu ottolapseksi, saa Suomen kansalaisuuden lapseksiottamisen perusteella siitä ajankohdasta lukien, jolloin lapseksiottaminen on Suomessa pätevä. Lisäksi edellytetään, että ottovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen.

11 §

Suomen kansalaisuus vanhempien avioliiton perusteella

Lapsi, joka ei saa Suomen kansalaisuutta 9 §:n nojalla tai joka ei ole saanut Suomen kansalaisuutta ilmoituksesta, saa Suomen kansalaisuuden vanhempiensa keskinäisen avioliiton perusteella avioliiton solmimisesta

lukien, jos mies oli lapsen syntyessä ja on siitä lähtien ollut Suomen kansalainen ja miehen isyys lapseen on vahvistettu ennen avioliiton solmimista.

Jos isyys kuitenkin vahvistetaan avioliiton solmimisen jälkeen ja isä on edelleen Suomen kansalainen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden vasta isyyden vahvistamispäivästä lukien. Jos isä on kuollut avioliiton solmimisen jälkeen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden isyyden vahvistamispäivästä lukien, jos isä oli kuollessaan Suomen kansalainen.

12 §

Löytölapsen ja kansalaisuudeltaan tuntemattomien vanhempien lapsen kansalaisuus

Suomessa tavattavaa löytölasta pidetään Suomen kansalaisena niin kauan, kuin hänen ei ole todettu olevan vieraan valtion kansalainen. Jos lapsi on todettu vieraan valtion kansalaiseksi vasta sen jälkeen, kun hän on täyttänyt viisi vuotta, lapsen Suomen kansalaisuus kuitenkin säilyy.

Suomessa syntynyttä lasta, jonka vanhempien tai avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen äidin kansalaisuus on tuntematon, pidetään Suomen kansalaisena niin kauan, kuin hänen ei ole todettu olevan vieraan valtion kansalainen. Jos lapsi on todettu vieraan valtion kansalaiseksi vasta sen jälkeen, kun hän on täyttänyt viisi vuotta, lapsen Suomen kansalaisuus kuitenkin säilyy.

3 luku

Suomen kansalaisuus hakemuksesta

13 §

Kansalaistamisen yleiset edellytykset

Ulkomaalaiselle voidaan hakemuksesta myöntää Suomen kansalaisuus, jos hakemusta ratkaistaessa:

1) hän on täyttänyt 18 vuotta tai sitä ennen avioitunut;

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa (*asumisaika*);

a) viimeksi kuluneet kuusi vuotta keskeytyksettä (*yhtäjaksoinen asumisaika*); tai

b) yhteensä kahdeksan vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä (*kerätty asumisaika*);

3) hän ei ole syyllistynyt rangaistavaan tekkoon (*nuhteettomuusedellytys*);

4) hän ei ole olennaisesti laiminlyönyt elatusvelvollisuuttaan tai julkisoikeudellisia maksuvelvoitteitaan;

5) hän pystyy luotettavasti selvittämään, miten saa toimeentulonsa; ja

6) hänellä on suomen tai ruotsin kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito tai suullisen kielitaidon sijasta vastaavan tason suomen tai ruotsin kielen taito (*kielitaitoedellytys*).

Kansalaistamisen yleisistä edellytyksistä voidaan poiketa vain jäljempänä säädetyillä perusteilla.

Henkilöä ei kansalaisteta vaikka hän täyttäisi kansalaistamisen edellytykset, jos on perusteltua syytä epäillä, että kansalaistaminen vaarantaa valtion turvallisuutta tai yleistä järjestystä taikka jos kansalaisuuden saamisen pääasiallisena tarkoituksena on hyödyntää Suomen kansalaisuuteen liittyvää etuutta ilman tarkoitusta asettua asumaan Suomeen.

14 §

Asumisaika

Hakijan iän, terveydentilan tai muun näihin verrattavan syyn perusteella voidaan myös ilman lupaa oleskeltu aika tai osa siitä hyväksyä asumisaikaan, jos sitä on hakijan kannalta pidettävä kohtuullisena.

15 §

Asumisajan alkaminen

Asumisaika alkaa:

1) Suomeen muuttopäivästä tai Suomeen paluusta, jos hakijalla on tai hänelle on sitä ennen myönnetty lupa tai oikeus muuttaa pysyväisluontoisesti Suomeen;

2) ensimmäisen pysyväisluontoisen oleskeluluvan myöntämispäivästä, jos hakijalla ei ole Suomeen tullessaan maahan muuttoon oikeuttavaa lupaa;

3) turvapaikka- tai oleskelulupahakemuksen tekemispäivästä, jos ulkomaalaiselle on tehdyn hakemuksen perusteella annettu turvapaikka Suomessa tai myönnetty oleskelulupa suojelun tarpeen perusteella; tai

4) pohjoismaan kansalaisella Suomeen muuttopäivästä tai muuttoilmoituksen rekisteröinnistä riippuen siitä, kumpi näistä on myöhäisempi.

Jos hakijan henkilöllisyys on ollut selvittämättä, hyväksyttävä asumisaika alkaa vasta, kun hän on esittänyt selvityksen henkilöllisyydestään. Tätä aikaisemmin oleskeltu aika tai osa siitä voidaan hyväksyä asumisaikaan, jos hakija on osoittanut aloitteellisuutta henkilöllisyyden selvittämiseksi, samoin kuin alaikäisenä oleskeltu aika tai osa siitä, jos henkilöllisyys on ollut selvittämättä huoltajasta johtuvasta syystä taikka muusta hakijasta riippumattomasta syystä.

16 §

Yhtäjaksoisen asumisajan katkeaminen

Muut kuin lyhyet poissaolot katkaisevat yhtäjaksoisen asumisajan. Yhtäjaksoinen asumisaika katkeaa lisäksi, jos poissaoloja on niin säännöllisesti ja niin paljon, että hakijan voidaan katsoa oleskelleen tai oleskelevan enimmäkseen Suomen ulkopuolella. Jos poissaolo on johtunut painavasta henkilökohdaisesta syystä, voidaan kuitenkin katsoa, että yhtäjaksoinen asumisaika ei ole katkennut.

Lyhyet poissaolot otetaan mukaan yhtäjaksoiseen asumisaikaan. Tällaisia ovat:

- 1) alle yhden kuukauden poissaolot;
- 2) enintään kuusi yli kuukauden, mutta alle kahden kuukauden poissaoloa;
- 3) yksi yli kahden, mutta alle kuuden kuukauden poissaolo; ja
- 4) yksi enintään kuusi kuukautta kestänyt poissaolo.

Yli kuusi kuukautta, mutta alle vuoden kestäneitä tilapäisiä poissaoloja ei oteta mukaan yhtäjaksoiseen asumisaikaan, mutta ne eivät katkaise yhtäjaksoista asumisaikaa.

17 §

Kielitaidon osoittaminen

Kielitaitoedellytyksen täyttäminen voidaan osoittaa suorittamalla yleinen kielitutkinto yleistaitotasolla kolme, valtion kielitutkinto tyydyttävällä suullisella ja kirjallisella taidolla tai perusopetuksen oppimäärä suomi tai ruotsi äidinkielenä. Kielitaito voidaan osoittaa myös muulla koulusivistyksellä tai muulla tavalla, jos valtion kielitutkinnon tutkintotoistuksen antaja on arvioinut kielitaidon tason vastaavan kielitaitoedellytystä.

18 §

Poikkeukset asumisajasta ja kielitaitoedellytyksestä

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 ja 6 kohdan estämättä jos:

1) hänellä on lailliseen ja pitkäaikaiseen Suomessa oleskeluun taikka muuhun tähän verrattavaan syyhyn perustuen kiinteät siteet Suomeen;

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on viimeksi kuluneet kaksi vuotta ollut keskeytyksettä Suomessa ja jos:

a) Suomessa olevan, vakinaisen ja päätoimisen työn hoitaminen on kohtuuttoman vaikeaa ilman Suomen kansalaisuutta;

b) 65-vuotiaan tai sitä vanhemman hakijan elinolot huomioon ottaen kansalaistamiselle on erittäin painavat perusteet;

c) hakijaa on ilman omaa syytään virheellisesti pidetty Suomen kansalaisena vähintään 10 vuotta suomalaisen viranomaisen erehdyksen takia, josta on johtunut Suomen kansalaisen oikeuksiin tai velvollisuuksiin liittyvä merkittävä seuraus; tai

d) muutoin on olemassa painava a—c alakohtassa mainittuun verrattavissa oleva erityinen syy.

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 6 kohdan estämättä, jos hän ei pysty terveydentilansa taikka aisti- tai puhevammansa takia täyttämään kielitaitoedellytystä.

19 §

Poikkeukset nuhteettomuusedellytyksestä

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 3 kohdan estämättä, jos hakijan tilanteen kokonaisvaltaisen tarkastelun perusteella nuhteettomuusedellytyksestä poikkeamiselle katsotaan olevan perusteltu syy ottaen huomioon etenkin rikoksesta tai rikoksista kulunut aika, rangaistuksen ankaruus sekä teon laatu. Huomiota kiinnitetään myös siihen, onko hakija syyllistynyt toistuvasti rangaistaviin tekoihin. Arvioinnin perusteella voidaan määrätä odotusaika, jona hakijaa ei kansalaisteta, jollei tähän ole perusteltua syytä. Odotusaika voi olla yhden tai enintään seitsemän vuoden mittainen luettuna ehdottomana tuomitun vankeusrangaistuksen suorittamisesta. Ehdollisen vankeusrangaistuksen, yhdyskuntapalvelun, nuorisorangaistuksen ja sakkorangaistuksen osalta odotusaika voi olla yhden tai enintään kolmen vuoden mittainen luettuna rikoksen tekopäivästä. Sisäasiainministeriö voi antaa ohjeita odotusajan tarkemmasta määräytymisestä.

Arvioinnissa voidaan ottaa huomioon myös ulkomailla annettu tuomio edellyttäen kuitenkin, että tuomittu rangaistus ei ole Suomen rangaistusjärjestelmän vastainen.

20 §

Pakolaisen ja tahtomattaan kansalaisuudetoman osalta tehtävät poikkeukset

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos:

1) hänellä on Suomessa pakolaisen asema, oleskelulupa suojelun tarpeen perusteella tai hän on tahtomattaan kansalaisuudeton; ja

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa:

a) viimeksi kuluneet neljä vuotta keskeytyksettä; tai

b) yhteensä kuusi vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun henkilön

kansalaisuushakemus käsitellään kiireellisenä.

21 §

Entisen Suomen kansalaisen ja pohjoismaan kansalaisen osalta tehtävät poikkeukset

Entiselle Suomen kansalaiselle sekä Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä.

22 §

Suomen kansalaisen puolison osalta tehtävät poikkeukset

Suomen kansalaisen puolisolalle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos:

1) puoliset asuvat ja ovat asuneet yhdessä vähintään kolme vuotta; ja

2) hakijan varsinainen asunto ja koti on ja on ollut Suomessa;

a) viimeksi kuluneet neljä vuotta keskeytyksettä; tai

b) yhteensä kuusi vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä.

23 §

Kanssahakijan osalta tehtävät poikkeukset

Alle 15-vuotiaalle kanssahakijalle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 ja 6 kohdan estämättä, jos hakemusta ratkaistaessa hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on Suomessa.

Kanssahakijalle, joka on täyttänyt 15 vuotta, voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hakemusta ratkaistaessa hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta keskeytyksettä tai yhteensä kuusi vuotta seitsemän ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi ku-

luneet kaksi vuotta keskeytyksettä.

24 §

Lapsen kansalaistaminen

Lapselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus huoltajan tekemästä hakemuksesta, jos hakemuksen tekijä on Suomen kansalainen ja jos lapsi asuu hakemuksen tekijän luona.

Edellä 1 momentissa tarkoitettulle lapselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 ja 6 kohdan estämättä, jos hakemusta ratkaistaessa lapsi on alle 15-vuotias ja lapsen varsinainen asunto ja koti on Suomessa.

Jos hakemusta ratkaistaessa lapsi on täyttänyt 15 vuotta, hänelle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä edellyttäen, että lapsen varsinainen asunto ja koti on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta keskeytyksettä tai yhteensä kuusi vuotta seitsemän ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä.

Jos 3 momentissa tarkoitettu lapsi on entinen Suomen kansalainen tai pohjoismaan kansalainen, edellytyksenä hakemuksen hyväksymiselle on kuitenkin kahden vuoden asumisaika.

25 §

Täysivaltaiseksi tulon vaikutus vireillä olevaan hakemukseen

Jos kanssahakija täyttää 18 vuotta tai avioituu ennen kuin hakemus on ratkaistu, huollosta vapautuneen kanssahakijan on täydennettävä hakemusta omalta osaltaan.

Jos henkilö täyttää 18 vuotta tai avioituu ennen kuin huoltajan hänen puolestaan tekemä hakemus on ratkaistu, täysivaltaiseksi tulon on vahvistettava allekirjoituksellaan hakemus. Jos hakemusta ei vahvisteta, se hylätään.

Ulkomaalaisvirasto asettaa 1 ja 2 momentissa tarkoitetuille henkilöille kohtuullisen määräajan, jossa hakemusta on täydennettävä tai se on vahvistettava. Hakijaa, joka on täydentänyt kansalaisuushakemusta tai joka on

vahvistanut kansalaisuushakemuksen, sovelletaan 23 §:n 2 momentin ja 24 §:n 3 momentin mukaisia edellytyksiä, jos ne ovat täyttyneet ennen huollosta vapautumista.

4 luku

Suomen kansalaisuus ilmoituksesta

26 §

Ulkomaalainen, jonka isä on Suomen kansalainen

Ulkomaalainen, joka ei saa 9 §:n nojalla Suomen kansalaisuutta, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen syntyesään isä oli Suomen kansalainen ja hän syntyi:

1) Suomessa ja isyys on vahvistettu vasta hänen täytettyään 18 vuotta tai sitä ennen avioiduttuaan; tai

2) Suomen ulkopuolella ja isyys on vahvistettu.

27 §

Kaksitoista vuotta täyttänyt ottolapsi

Jos ulkomaalainen lapsi on täyttänyt 12 vuotta ennen lapseksiottamista, hän saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos ottovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen ja lapseksiottaminen on Suomessa pätevä.

28 §

Nuori henkilö

Henkilö, joka on täyttänyt 18 vaan ei 23 vuotta, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa yhteensä vähintään 10 vuotta, joista vähintään kaksi vuotta keskeytyksettä ennen ilmoituksen tekemistä, ja jos häntä ei ole tuomittu vankeusrangaistukseen.

Jos 1 momentissa tarkoitettu hakija on syntynyt Suomessa, edellytyksenä ilmoituksen hyväksymiselle on kuitenkin kuuden vuoden asumisaika. Jos 1 momentissa tarkoitettun ha-

kijan varsinainen asunto ja koti on ollut Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa ennen ilmoituksen tekemistä, asuminen rinnastetaan Suomessa asumiseen, mutta kuitenkin vain viisi vuotta ilmoituksen tekemistä edeltävältä ajalta ja vain 16 vuoden ikään asti.

Henkilö, joka on menettänyt Suomen kansalaisuuden väärin tietojen antamisen perusteella, ei voi 1 momentin nojalla saada Suomen kansalaisuutta.

Kun puolustustila on saatettu voimaan, ei vihollisvaltion kansalainen eikä myöskään sen entinen kansalainen voi 1 momentin nojalla saada Suomen kansalaisuutta.

29 §

Entinen Suomen kansalainen

Entinen Suomen kansalainen saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa yhteensä vähintään 10 vuotta, joista vähintään kaksi vuotta keskeytyksettä ennen ilmoituksen tekemistä ja hän on täyttänyt 18 vuotta.

Entinen Suomen kansalainen saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hän on menettänyt kansalaisuutensa Suomeen olevan riittämättömän yhteyden perusteella. Lisäksi edellytetään, että hakija ei ole saanut tietoa menettelystä kansalaisuuden säilyttämiseksi.

Henkilö, joka on menettänyt Suomen kansalaisuuden väärin tietojen antamisen perusteella, ei voi 1 momentin nojalla saada Suomen kansalaisuutta.

30 §

Pohjoismaan kansalainen

Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan 18 vuotta täyttänyt kansalainen saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hän on saanut Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaisuuden muulla tavoin kuin kansalaistamalla, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet kuusi vuotta ja jos häntä ei tänä aikana ole tuomittu vapausrangaistukseen.

Henkilö, joka on menettänyt Suomen kansalaisuuden ja on sen jälkeen ollut keskeytyksettä Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalainen, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on Suomessa.

31 §

Kansalaisuuden saamisen ajankohta

Ilmoitukseen perustuva kansalaisuus katsotaan saaduksi sinä päivänä, jolloin ilmoitus on tullut vireille toimivaltaisessa viranomaisessa, jos edellytykset kansalaisuuden saamiselle täyttyivät vireilletulopäivänä. Muussa tapauksessa kansalaisuus katsotaan saaduksi kansalaisuuden saamiselle säädettyjen edellytysten täyttymispäivänä.

5 luku

Suomen kansalaisuuden menettäminen ja säilyttäminen

32 §

Isyyden kumoamisen vaikutus

Jos aviomiehen isyys on kumottu tai isyyden kumoamiseen johtanut kanne on nostettu ennen kuin lapsi on täyttänyt viisi vuotta taikka jos vahvistettu isyys on kumottu tai isyyden kumoamiseen johtanut kanne on nostettu viiden vuoden kuluessa isyyden vahvistamisesta, voidaan päättää, että lapsi menettää isän kansalaisuuden perusteella saadun Suomen kansalaisuuden.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös tehdään lapsen tilanteen kokonaisvaltaisen tarkastelun perusteella. Arvioinnissa on otettava huomioon etenkin lapsen ikä ja siteet Suomeen.

33 §

Kansalaisuuden menettäminen väärin tietojen antamisen perusteella

Jos henkilö on antanut olennaisen henkilöhään koskevan tai muun olennaisen väärän tai harhaanjohtavan tiedon taikka salannut olen-

naisen seikan, joka olisi johtanut Suomen kansalaisuuden epäämiseen, voidaan päättää, että henkilö menettää hakemuksesta tai ilmoituksesta saadun Suomen kansalaisuuden.

Jos lapsi on saanut Suomen kansalaisuuden yhdessä 1 momentissa tarkoitettun henkilön kanssa taikka jos 1 momentissa tarkoitettun henkilön kansalaisuus on ollut edellytyksenä sille, että lapsi saa Suomen kansalaisuuden, voidaan myös lapsen osalta tehdä päätös Suomen kansalaisuuden menettämisestä. Lapsi ei kuitenkaan voi menettää Suomen kansalaisuutta, jos lapsen vanhempi on Suomen kansalainen.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettu päätös tehdään henkilön tilanteen kokonaisvaltaisen tarkastelun perusteella. Arvioinnissa otetaan huomioon teon moitittavuuden lisäksi siihen liittyneet olosuhteet ja hakemuksen tai ilmoituksen tehneen siteet Suomeen. Lapsen osalta on otettava huomioon lisäksi lapsen ikä ja siteet Suomeen.

Päätöstä kansalaisuuden menettämisestä ei voida 1 ja 2 momentin mukaisissa tapauksissa tehdä, jos kansalaisuushakemuksen tai ilmoituksen ratkaisusta on kulunut yli viisi vuotta. Jos kuitenkin kansalaisuuden menettämistä koskeva asia on tullut vireille ennen kuin viisi vuotta on kulunut kansalaisuuspäätöksen tekemisestä, päätös voidaan tehdä vielä tämän jälkeen. Jos päätös kansalaisuushakemukseen on annettu sillä ehdolla, että hakija vapautuu ennen Suomen kansalaisuuden saamista senhetkisestä kansalaisuudestaan, päätös katsotaan tehdyksi vasta, kun ehdon täyttäminen on todettu tai uusi päätös ilman ehtoa on annettu.

34 §

Kansalaisuuden säilyttäminen tai menettäminen täytettäessä 22 vuotta

Suomen kansalainen, jolla on myös jonkin vieraan valtion kansalaisuus, säilyttää Suomen kansalaisuuden täyttyessään 22 vuotta vain, jos hänellä on riittävä yhteys Suomeen.

Riittävä yhteys katsotaan olevan, jos:

1) henkilö on syntynyt Suomessa ja hänen kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikuntansa on Suomessa hänen täyttyessään 22 vuotta;

2) henkilön kotikunta on ollut Suomessa taikka varsinainen asunto ja koti Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa yhteensä vähintään seitsemän vuotta ennen kuin hän on täyttänyt 22 vuotta; tai

3) henkilö on 18 vuotta täytettyään, mutta ennen 22 ikävuoden täyttämistä:

a) ilmoittanut kirjallisesti Suomen diplomaattiselle edustustolle tai lähetetyn virkamiehen johtamalle konsuliedustustolle taikka maistraatille haluavansa säilyttää Suomen kansalaisuuden;

b) saanut Suomen passin; tai

c) suorittanut Suomessa varusmies- tai siivilipalvelun.

35 §

Suomen kansalaisuudesta vapautuminen

Suomen kansalainen, joka on myös vieraan valtion kansalainen tai joka haluaa tulla vieraan valtion kansalaiseksi, voidaan hakemuksesta vapauttaa Suomen kansalaisuudesta. Hakemuksessa on ilmoitettava syy, minkä vuoksi hakija haluaa vapautua Suomen kansalaisuudesta. Hakemusta ei hyväksytä, jos hakijalla on Suomessa kotikunta ja jos vapautumisen tarkoituksena on Suomen kansalaisuuteen liittyvän velvollisuuden välttäminen.

Jos hakija ei vielä hakemusta ratkaistaessa ole vieraan valtion kansalainen, hänet voidaan vapauttaa Suomen kansalaisuudesta vain päätöksellä, jonka voimaantumisen edellytyksenä on, että hakija toimittaa päätöksessä mainitussa määräajassa selvityksen vieraan valtion kansalaisuuden saamisesta. Kun selvitys vieraan valtion kansalaisuuden saamisesta on esitetty, annetaan todistus ehdon täyttymisestä.

6 luku

Kansalaisuusaseman määrittäminen ja viranomaisilmoitukset

36 §

Kansalaisuusaseman määrittäminen

Viranomainen tai asianosainen voi pyytää

kansalaisuusaseman määrittämistä, jos asialla on merkitystä Suomen kansalaisuuden olemassaolon tai siihen liittyvän oikeuden tai velvollisuuden kannalta, viranomaisen henkilörekisterissä olevan merkinnän oikeellisuuden, ulkomaalaisen Suomessa oleskelun taikka muun näihin verrattavissa olevan syyn kannalta.

Jos henkilön kansalaisuus on tuntematon ja hänellä on kotikunta Suomessa, henkilön kansalaisuusasema on pyrittävä määrittämään. Kansalaisuusasemaa ei kuitenkaan määritetä, jos henkilöllisyys ei muilta osin ole selvitetty.

37 §

Tiedottaminen kansalaisuuden säilyttämisestä

Väestötietojärjestelmästä poimitaan vuosittain kyseisenä vuonna 18 vuotta täyttävät Suomen kansalaiseksi merkityt henkilöt, joille on väestötietojärjestelmään merkitty osoite, josta henkilö tavoitetaan. Poimintaan ei kuitenkaan oteta henkilöitä, joilla on ollut kotikunta Suomessa yhteensä vähintään seitsemän vuotta.

Väestötietojärjestelmästä poimitulle henkilölle annetaan ohje siitä, miten hänen tulee menetellä, jotta hän voisi säilyttää Suomen kansalaisuuden 22 vuotta täyttäessään. Ohjeen antamisesta vastaa Ulkomaalaisvirasto. Ohje annetaan sinä vuonna, jona henkilö täyttää 18 vuotta.

38 §

Maistraatin kansalaisuuden määrittämiseen liittyvät tehtävät

Henkilön säilyttäessä Suomen kansalaisuuden 22-vuotiaana riittävän yhteyden perusteella maistraatti merkitsee Suomen kansalaisuuden säilymisen väestötietojärjestelmään ja ilmoittaa merkinnästä asianosaiselle.

Väestötietojärjestelmästä poimitaan säännöllisesti 22 vuotta täyttäneet Suomen ja jonkin vieraan valtion kansalaiseksi merkityt henkilöt, jotka eivät ole säilyttäneet Suomen

kansalaisuuttaan, koska heillä ei ole ollut riittävä yhteyttä Suomeen täyttäessään 22 vuotta. Jos henkilö on menettänyt Suomen kansalaisuuden 22 vuotta täyttäessään, maistraatti tekee asiaa koskevan merkinnän väestötietojärjestelmään.

39 §

Asianosaisen tietojenantovelvollisuus

Asianosaisen tulee antaa kansalaisuusaseman määrittämistä varten kaikki tiedossaan olevat kansalaisuuden saamiseen ja menettämiseen liittyvät tiedot sekä avustettava tarvittavien tietojen ja asiakirjojen saamiseksi.

40 §

Viranomaisten keskinäinen ilmoitusvelvollisuus

Ulkomaalaisvirasto ilmoittaa väestötietojärjestelmään merkittäväksi Suomen kansalaisuutta koskevan päätöksen tekemisestä.

Maistraatti ilmoittaa Ulkomaalaisvirastolle Suomessa syntyneestä lapsesta, jos lapsen vanhemmat on väestötietojärjestelmään merkitty kansalaisuudettomiksi tai jos vanhempien kansalaisuus on tuntematon.

Edustuston saatua ilmoituksen henkilön halusta säilyttää Suomen kansalaisuus taikka poliisin tai edustuston myönnettyä Suomen passin 18 vuotta täyttäneelle, mutta alle 22-vuotiaalle henkilölle, poliisi tai edustusto ilmoittaa asiasta tarvittaessa väestötietojärjestelmään. Merkintä Suomen kansalaisuuden säilyttäneen kansalaisuuden säilymisestä 34 §:n 2 momentin mukaan tehdään järjestelmään ennen kuin henkilö täyttää 22 vuotta. Vastaavan ilmoituksen antavat tarvittaessa Pääesikunta ja siviilipalveluskeskus, kun alle 22-vuotias Suomen kansalainen on suorittanut Suomessa varusmies- tai siviilipalvelun.

Edellä 3 momentissa tarkoitettu ilmoitus ei ole kuitenkaan tarpeen, jos henkilöllä on ollut kotikunta Suomessa yhteensä vähintään seitsemän vuotta.

7 luku

Muutoksenhaku

41 §

Muutoksenhaku Ulkomaalaisviraston päätöksestä

Ulkomaalaisviraston tämän lain nojalla tekemästä päätöksestä saa valittaa hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

42 §

Muutoksenhaku hallinto-oikeuden päätöksestä

Hallinto-oikeuden tämän lain nojalla tekemästä päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valitusoikeus on asianosaisella ja Ulkomaalaisvirastolla. Ulkomaalaisvirastolla on oikeus valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä, jolla Ulkomaalaisviraston päätös on kumottu tai sitä on muutettu.

8 luku

Erinäiset säännökset

43 §

Kanssakijä hakemuksessa ja ilmoituksessa

Kanssakijälle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus hakemuksesta tai ilmoituksesta vain yhdessä hakijan kanssa. Ilmoituksen kanssakijään ei sovelleta 4 luvun mukaisia hakijaa koskevia edellytyksiä.

Edellä 30 §:n 2 momentissa tarkoitettua ilmoituksen kanssakijältä edellytetään, että hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on Suomessa. Jos kansalaisuuden myöntäminen ilmoituksesta edellyttää, että hakijan varsinainen asunto ja koti on ja on ollut Suomessa ainakin viimeksi kuluneet kaksi vuotta, 15 vuotta täyttäneeltä kanssakijältä edellytetään, että hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa keskeytyksettä viimeksi kuluneet kaksi vuotta, ja alle 15-vuotiaalta kanssakijältä, että hänen varsi-

nainen asuntonsa ja kotinsa on Suomessa.

44 §

Hakemuksen ja ilmoituksen vireillepano

Tässä laissa tarkoitettu hakemus ja ilmoitus jätetään henkilökohtaisesti sen kihlakunnan poliisilaitokselle, jonka toimialueella hakijalla on kotikunta. Hakemus Suomen kansalaisuudesta vapautumiseksi, ilmoitus Suomen kansalaisen miehen lapsesta ja ottolapsesta sekä 29 §:n 2 momentissa tarkoitettu ilmoitus voidaan jättää myös asianomaiseen Suomen diplomaattiseen edustustoon, konsulaattiin tai kunniakonsulaattiin. Hakijana olevan lapsen puolesta hakemuksen tai ilmoituksen jättää huoltaja. Kanssahakijan ja hakijana olevan lapsen on oltava läsnä hakemusta tai ilmoitusta jätettäessä.

Poliisi tarkastaa hakijan tai lapsen puolesta hakemuksen tai ilmoituksen jättävän huoltajan henkilöllisyyden. Jos kanssahakijalla tai hakijana olevalla lapsella on oma matkustusasiakirja tai henkilötodistus, poliisi tarkastaa myös lapsen henkilöllisyyden. Jos ilmoitus pannaan vireille Suomen ulkopuolella, henkilöllisyyden tarkastaa edustusto.

Hakemuksen ja ilmoituksen vireilletulo edellyttää Ulkomaalaisviraston käsittelymaksun suorittamista. Maksu määräytyy valtion maksuperustelain (150/1992) mukaisesti. Tarkemmat säännökset maksusta annetaan sisäasiainministeriön asetuksella.

45 §

Hakijan liitteet hakemukseen

Hakijan on liitettävä kansalaisuushakemukseen 17 §:ssä tarkoitettu selvitys suomen tai ruotsin kielen taidostaan. Kielitaitoselvitystä ei kuitenkaan tarvita, jos hakijana on alle 15-vuotias lapsi. Jos hakemuksessa on 15 vuotta täyttänyt kanssahakija, hakijan on liitettävä hakemukseen myös kanssahakijaa koskeva selvitys tämän suomen tai ruotsin kielen taidosta. Jos lapsi täyttää 15 vuotta hakemuksen vireillepanon jälkeen, mutta ennen sen ratkaisemista, kielitaitoselvitys tästä lapsesta on liitettävä hakemukseen lapsen täytettyä 15 vuotta.

Jos hakija haluaa hakemuksensa tueksi vedota johonkin tämän lain poikkeussäännökseen, hänen tulee liittää hakemukseensa selvitys, johon hän perustaa vaatimuksensa.

46 §

Lisäselvitysten hankkiminen

Hakija voidaan velvoittaa liittämään kansalaisuushakemukseensa viranomaisen antama rikosrekisteri-ilmoitusta vastaava selvitys niistä valtioista, joissa hakija tai 15 vuotta täyttänyt kanssahakija on oleskellut vähintään kaksi vuotta, jos tällainen selvitys on kohtuudella saatavissa. Hakija voidaan velvoittaa antamaan suostumuksensa tällaisen selvityksen hankkimiseksi.

Hakemuksesta voidaan pyytää lausunto suojelupoliisilta, keskusrikospoliisilta, Pääesikunnalta ja asianomaiselta sosiaaliviranomaiselta.

Ulkomaalaisvirasto, suojelupoliisi ja keskusrikospoliisi voivat kutsua hakijan antamaan hakemuksen tai ilmoituksen johdosta tarvittavia tietoja. Viranomaisten on mahdollisuuksien mukaan haastateltava hakijaa samanaikaisesti. Jos hakemus tai ilmoitus on pantu vireille ulkomailla, asianomainen Suomen diplomaattinen edustusto tai lähetetyn virkamiehen johtama konsuliedustusto voi Ulkomaalaisviraston pyynnöstä kutsua hakijan antamaan asian johdosta tarvittavia tietoja.

Hakija voidaan velvoittaa antamaan myös muuta lisäselvitystä, jos se on tarpeen hakemuksen tai ilmoituksen hyväksymisen edellytysten selvittämiseksi.

47 §

Ulkomaalaisvirastolle annettavat asiakirjat

Tässä laissa tarkoitettuun hakemukseen, ilmoitukseen tai kansalaisuusaseman määrittämiseen liittyvän viranomaiselle annettavan asiakirjan on oltava alkuperäinen. Ulkomaalaisvirasto voi hyväksyä myös oikeaksi todistetun jäljennöksen asiakirjasta, jos jäljennöstä voidaan pitää luotettavana.

Jos asiakirja on ulkomaan viranomaisen antama, sen on oltava laillistettu tai siihen on

liitettävä asianomaisen valtion toimivaltaisen viranomaisen antama todistus, jollei laillistaminen tai edellä mainitun todistuksen liittäminen asiakirjaan ole ilmeisen tarpeetonta. Hakijan tai muun asianosaisen on omasta aloitteestaan vireillä olevassa asiassa huolehdittava asiakirjan kääntämisestä suomen tai ruotsin kielelle. Ulkomaalaisvirasto voi hyväksyä myös muita kuin laillistettuja asiakirjoja tai asiakirjoja ilman edellä mainittua todistusta sekä asiakirjoja ilman käännöstä, jos tätä voidaan pitää perusteltuna annetun asiakirjan ja asian laadun perusteella.

48 §

Tiedonsaantioikeus rekistereistä

Ulkomaalaisvirastolla on sille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi oikeus sen lisäksi mitä muualla on säädetty salassapitosäännösten estämättä saada maksutta asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitulla tavalla tietoja, jotka ovat tarpeen Suomen kansalaisuuden saamisen, säilyttämisen, menettämisen ja siitä vapautumisen edellytysten selvittämiseksi sekä kansalaisuusaseman määrittämiseksi seuraavasti:

1) tietoja rajavartiolaitoksen rajavalvontarekisteristä ja rikostietorekisteristä;

2) tietoja sakkorekisteristä; ja

3) verohallinnon tietojärjestelmistä verovelvollisen tuloja ja varallisuutta koskevia tietoja sekä muita verotustietoja.

Oikeudesta saada tietoja rikosrekisteristä säädetään rikosrekisterilaissa (770/1993).

Edellä 1 momentissa tarkoitettut tiedot voidaan saada teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa.

49 §

Yhteystietojen ilmoittaminen

Henkilö on velvollinen ilmoittamaan tässä laissa tarkoitettua omasta aloitteestaan vireille panemaansa asiaa käsittelevälle viranomaiselle yhteystiedoistaan ja niiden muutoksista.

50 §

Päätös ja sen tiedoksianto

Tämän lain nojalla tehtyä hakijalle myönteistä päätöstä ei perustella. Milloin päätös on vain osittain myönteinen taikka milloin lasta koskeva myönteinen päätös on tehty vastoin toisen huoltajan tai lapsen tahtoa, päätös perustellaan.

Hakijalle myönteinen päätös voidaan antaa tiedoksi myös lähettämällä päätös postitse asianosaisen ilmoittamaan osoitteeseen. Vastaanottajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon Suomessa viimeistään seitsemän päivän ja ulkomailla viimeistään 30 päivän kulluttua kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

Muun kuin hakijalle myönteisen päätöksen tiedoksianto toimitetaan postitse saantitodistusta vastaan. Päätös voidaan myös luovuttaa hakijan, tämän huoltajan tai muussa kansalaisuusasiassa asianosaisen tai tämän huoltajan valtuutuksen perusteella tiedoksiannon vastaanottajalle tai tämän edustajalle. Tiedoksiannosta on tällöin laadittava kirjallinen todistus, josta käy ilmi tiedoksiannon toimittaja ja vastaanottaja sekä tiedoksiannon ajankohda. Jos ulkomaille tarkoitettua tiedoksiantoa ei saada toimitetuksi, asiakirja annetaan tiedoksi Suomessa yleistiedoksiannolla siten kuin siitä säädetään tiedoksiannosta hallintoasioissa annetussa laissa (232/1966).

51 §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin viranomaisten tehtävistä hakemuksen, ilmoituksen ja kansalaisuusaseman määrittämistä koskevan asian vireillepanossa ja käsittelyssä, käsittelymaksun suorittamisesta jätettäessä hakemus tai ilmoitus kunniakonsulaattiin sekä viranomaisten keskinäisen yhteistyön järjestämisestä toimien tarkoituksenmukaiseksi yhteensovittamiseksi ja tiedonvälitykseksi Suomen kansalaisuutta koskevissa asioissa.

9 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

52 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Tällä lailla kumotaan 28 päivänä kesäkuuta 1968 annettu kansalaisuuslaki (401/1968) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen (*aikaisempi laki*).

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

53 §

Yleiset siirtymäsäännökset

Lain voimaantulon jälkeen vireille tulleen asiaan sovelletaan tätä lakia jäljempänä mainituin poikkeuksin.

Lain voimaantulon jälkeen vireille tulleen kansalaisuushakemuksen hakijaan ja kanssahakijaan sovelletaan 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisen asumisajan sijasta aikaisemman lain asumisaikaedellytystä, jos hakija kansalaisuushakemusta vireille pantaessa täyttää aikaisemman lain asumisaikaedellytyksen ja jos kansalaisuushakemus pannaan vireille vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

Edellä 2 momentissa tarkoitettuun kansalaisuushakemukseen sovelletaan kuitenkin tämän lain kerättyä asumisaikaa koskevia säännöksiä, jos ne johtavat hakijalle edullisempaan lopputulokseen.

54 §

Lain voimaan tullessa vireillä olevat asiat

Tämän lain tullessa voimaan sovelletaan aikaisempaa lakia kansalaisuuden saamisen ja säilyttämisen edellytysten osalta vireillä olevaan kansalaisuusilmoitukseen ja hakemukseen kansalaisuuden säilyttämisestä sekä aikaisemman lain kansalaisuuden menettämistä tai säilyttämistä koskevia säännöksiä asiaan, josta on säädetty aikaisemman lain 8 b §:n 1 ja 3 momentissa.

Tämän lain voimaan tullessa vireillä olevaan kansalaisuushakemukseen sovelletaan aikaisemman lain mukaista asumisaikaedellytystä, jos tämän lain voimaan tullessa hakijan varsinainen asunto ja koti on ja on ollut Suomessa vähintään aikaisemman lain asumisaikaedellytyksen mukaisen ajan ja aikaisemman lain mukainen toimeentuloedellytys täytty. Hakemukseen sovelletaan kuitenkin tämän lain kerättyä asumisaikaa koskevia säännöksiä, jos ne johtavat hakijalle edullisempaan lopputulokseen.

Tämän lain voimaan tullessa vireillä olevaan kansalaisuushakemukseen sovelletaan aikaisemman lain mukaista kunniallisuusedellytystä tai tämän lain 13 §:n 1 momentin 3—5 kohdan ja 19 §:n säännöksiä sen mukaan, mikä johtaa hakijalle edullisempaan lopputulokseen.

Tämän lain voimaan tullessa vireillä olevaan kansalaisuushakemukseen ja hakemukseen kansalaisuuden säilyttämisestä sovelletaan suomen tai ruotsin kielen taitoa koskevan selvityksen osalta kansalaisuusasetuksen (699/1985) 1 §:n 2 momenttia ja 5 §:n 2 momenttia.

55 §

Ehdollinen kansalaistamispäätös

Aikaisemman lain 4 §:n 3 momentin perusteella annettuun päätökseen voidaan päätöksessä määrätyn ajan kuluessa soveltaa aikaisemman lain 11 §:n 1 momenttia.

Ulkomaalaisvirasto voi 1 momentin mukaisessa päätöksessä mainitun hakijan kirjallisesta pyynnöstä päättää ehdon poistamisesta, jos pyyntö on tehty päätöksessä määrätyn ajan kuluessa. Jos ehto koskee myös kanssahakijaa, ehdon poistaminen tämän osalta edellyttää hakijan kirjallisen pyynnön lisäksi kanssahakijan huoltajien ja 12 vuotta täyttäneen kanssahakijan suostumusta. Asian ratkaisussa sovelletaan lisäksi soveltuvin osin, mitä lapsen ja huoltajan kuulemisesta tässä laissa säädetään. Jos kanssahakija on päätöksen antamisen jälkeen täyttänyt 18 vuotta tai avioitunut, hänen on pyydettävä ehdon poistamista omalta osaltaan.

Ulkomaalainen tulee Suomen kansalaiseksi 1 momentin perusteella sinä päivänä, jolloin

Ulkomaalaisvirasto toteaa päätöksellään, että ehto on täytetty. Jos Ulkomaalaisvirasto päättää 2 momentin mukaisesti ehdon poistamisesta päätöksestä, Suomen kansalaisuus katsotaan saaduksi sinä päivänä, jolloin päätös ehdon poistamisesta on tehty.

56 §

Aikaisemmin voimassa olleen kansalaisuuslainsäädännön menettämissäännösten soveltaminen

Aikaisemmin voimassa olleen Suomen kansalaisuuslainsäädännön kansalaisuuden menettämistä koskevia säännöksiä ei saa soveltaa, jos henkilöstä näiden säännösten soveltamisen seurauksena tulisi kansalaisuudeton.

57 §

Kansalaisuuden säilyttäminen aikaisemman lain mukaisesti

Tämän lain 34 §:ää ei sovelleta lain voimaantulon jälkeen 22 vuotta täyttävään henkilöön, jonka on todettu säilyttävän Suomen kansalaisuuden aikaisemman lain 8 b §:n 1 tai 3 momentin perusteella. Lisäksi tämän lain 34 §:ää ei sovelleta lain voimaantulon jälkeen 22 vuotta täyttävään henkilöön, jonka aikaisemman lain 8 b §:n 2 momentissa tarkoitettuun hakemukseen on annettu päätös kansalaisuuden säilyttämisestä.

58 §

Ilmoitus isän Suomen kansalaisuuden perusteella

Ulkomaalainen, joka on syntynyt avioliiton ulkopuolella ennen tämän lain voimaantuloa, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos isä oli hänen syntyessään Suomen kansalainen ja isyys on vahvistettu. Ilmoitus voidaan tehdä myös silloin, jos isä oli kuollut lapsen syntyessä, mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen ja isyys on vahvistettu. Ilmoitus on tehtävä viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

59 §

Alle 12-vuotiaan ottolapsen kansalaisuusilmoitus

Alle 12-vuotias ottolapsi saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos päätös lapseksiottamisesta on tehty ennen tämän lain voimaantuloa. Lisäksi edellytetään, että ottovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen ja lapseksiottaminen on Suomessa pätevä. Ilmoitus on tehtävä viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

60 §

Määräjassa tehtävä kansalaisuusilmoitus

Entinen Suomen kansalainen saa Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta, jos hän on ennen tämän lain voimaantuloa menettänyt Suomen kansalaisuuden:

- 1) Suomen kansalaisuuden menettamisestä annetun lain (181/1927) 1 §:n 1 momentin,
- 2) Suomen kansalaisuuden saamisesta ja menettamisestä annetun lain (325/1941) 10 §:n,
- 3) kansalaisuuslain (401/1968) 8 §:n tai
- 4) kansalaisuuslain muuttamisesta annetun lain (584/1984) 8 §:n perusteella.

Ulkomaalainen, joka on täyttänyt 18 vuotta, saa Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta, jos hänen:

- 1) vanhempansa on saanut Suomen kansalaisuuden muulla tavoin kuin kansalaistamalla; ja
- 2) vanhempansa oli Suomen kansalainen tämän lain tullessa voimaan taikka jos vanhempi on ennen tämän lain voimaantuloa kuollut, mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen; tai
- 3) vanhemmallaan olisi oikeus saada Suomen kansalaisuus 1 momentin nojalla taikka jos kuolleen vanhemman osalta 1 momentin edellytykset Suomen kansalaisuuden takaisin saamiseksi täyttyisivät.

Suomen kansalaisuutta ei kuitenkaan saa 2 momentissa tarkoitettu henkilö, jos hän on entinen Suomen kansalainen, joka on hakemuksestaan vapautettu Suomen kansalaisuudesta.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettu ilmoi-

tus on tehtävä viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

62 §

61 §

*Kansalaisuuden säilyttäminen täytettäessä
22 vuotta*

Kansalaisuusilmoituksen vireillepano

Sen lisäksi, mitä 44 §:ssä säädetään, 58—60 §:ssä tarkoitettu ilmoitus voidaan jättää myös asianomaiseen Suomen diplomaattiseen edustustoon, konsulaattiin tai kunnia-konsulaattiin.

Myönnettäessä Suomen kansalaisuus 58 ja 60 §:n mukaisesti hakijalla katsotaan olevan 34 §:n 2 momentin mukainen riittävä yhteys Suomeen tekemänsä kansalaisuusilmoituksen perusteella, jos päätöstä tehtäessä hakija on täyttänyt 18 vaan ei 22 vuotta.

Helsingissä 1 päivänä marraskuuta 2002

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Sisäasiainministeri *Ville Itälä*